עזרא עזרא

מיין משעה

מיכל יאסנק מארק רעקאווסקי

וואַרשע 1950

מיין מוטער

ספרית עממית בשורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
פאראנטע
WISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

ביבליאָטעק מאַרק ראַקאָווסקי

שענג טשענג

מיין מוטער

פון פראנצויזיש: מאַרק ראַקאָווסקי

מיט א פאַרוואָרט
פון פּאָל וואַלעריי

וואַרשע 1930

PRINTED IN POLAND

Szeng Tszeng — „Majn muter“
Drukarnia „Wyd. Wileńskie“ B. Kleckina, Wilno

„גיס די הונגעריקע ריין
און ס'הארץ — די ליידנדיקע".

PUBLIC LIBRARY, TORONTO

הקדמה פון פאל וואלערי

פרעכטיקע ביכער זענען אַ יקר־המציאות, אוּן זעלטן בּא־
וויזן זיך ביכער פון אמתן ווערט. מען זעט כמעט קיינמאל
נישט די קאמבינאציע פון דידאזיקע ווערטן. אבער אומוואר־
שיינלעך הייסט נאך נישט: אוממעגלעך. ס׳קען אמאל פאסירן, אז
אַ פרעכטיק ווערק זאל מיט זיך כאראקטעריזירן אַ וועלט־עפאכע.

אונטער די אידלסטע קאלירן אוּן אונטער די צארטסטע
פארמען, גענפין איך אינם ווערק פון הער שענג־טשענג, די
התחלות פון גרויסע ווונדערבארע נייסן. אזעלכע ווערק גיבן
מיר אריין טרוימען וועגן דעם מארגנשטערן, וואס באוויזט זיך
ביי ראזאוע ליכט אוּן דורך זיינע צארטע ניואנסן רופט ער
אין אונדז ארויס אינערלעכע באוועגונגען אוּן זאגט אונדז אַן
וועגן דער אומגעהויערער געשעענישׂ, אז דער טאג ווערט געבוירן.

וואס קען זיין מער ניי אוּן וואס אזוינס קען האבן אַ טי־
פערע ווירקונג, ווי אַן אונטערנעמונג פון אַ דירעקטער קאָרעס־
פאנדענט צווישן די גייסטער פון אייראפע אוּן פון דער ווייט־
טער אזיע, אוּן אפילו צווישן די הערצער? דערדאזיקער האנדל
פון געפילן אוּן געדאנקען איז נאך ביז איצט נישט צושטאנד
געקומען. ס׳איז נאך נישט געווען קיינער צווישן אונדז, וואס
האט דערפון געטראכט.

לאנג־לאנג איז כינא פאר אונדז געווען אַן אפגעזונדערטע
פלאנעטע. אין אונדזערע געדאנקען האבן מיר זי באפעלקערט
מיט אַ פאנטאסטיש פאלק, ווייל ס׳איז אַ גאנץ נאטירלעכע

יידישע
פאלקס ביבליאטעק
מאראנטא
TORONTO

דערשיינונג צו פֿאַרקלענערן די וועזנס, וועלכע קומען אויס אויס־טערלעך אין אונדזערע אויגן. אַן אָנגעפּודערטער קאָפּ, אַ קאָפּ אין אַ פּאַרוק, אָדער אַ טרעגערין פון אַ הוט „פון הויכער פּאָרם", קען נישט באַגרייפן קיין קאָפּ מיט אַ לאַנגן צאָפּ.

דעמדאָזיקן פּאָלק האָבן מיר באַשאָנקען מיט אַ מיש־מאַש פון מעלות און חסרונות: שוואַכקייט און אויסגעהאַלטנקייט, אומטעטיקייט און אויסערגעווײנלעכע אונטערנעמונגס־קראַפט; אומוויסנקייט און גלייכצייטיק געשיקטקייט, נאַיוויטעט און אומ־פאַרגלייכלעכע שאַרפזיניקייט, איינגעהאַלטנקייט און וווּנדערבאַרע ראַפינירונג, לעכערלעכקייט אָן אַ שיער און אָן אַן ערך. מען האָט געקוקט אויף כינע, ווי אויף אַ גרויס אָנמעכטיק פּאָלק, דערפֿינדעריש און אָפּגעשטאַנען, אויבערגלויבלעך און אַטאַיס־טיש, אַכזריותדיק און פילאָזאָפֿיש, פּאַטריאַרכאַליש און אויסגע־לאַסן. און צוזאַמשט פון דעמדאָזיקן פּאָנטער פון געדאַנקען, האָבן מיר נישט געווווסט וואָסער ארט מיר זאָלן זי אָפּגעבן אין אונדזער ציוויליזאַציע־סיסטעם, — דעמדאָזיקן סיסטעם, וואָס מיר טראָגן צו מיט טריאומף די עגיפּטיאַנער, די יידן, די גריכן און די רוימער. נישט קענענדיק אַראָפּנידערן כינע צו דער מדרגה פון באַרבאַרן, פאַר וועלכע זי האַלט אונדז, און נישט דערהייבן זי אויף אונדזער שטאַנדפּונקט פון שטאָלצקייט, האָבן מיר זי אַריינגעפּאַסט אין אַן אַנדער ספערע, אין אַן אַנדער כראָנאָלאָגיע, אין דערדאָזיקער קאַטעגאָריע פון זאַכן, וואָס האָט אַ ממשות און איז גלייכצייטיק אומפּאַרשטענדלעך, וואָס ציט איר עקזיסטענץ זייט ביי זייט מיט דער אומענד־לעכקייט.

קיין שום זאַך איז אונדז נישט אַזוי שווער צו באַגרייפן ווי די באַגרענעצונג פון ווילן, פון גייסט און די מעסיקייט בנוגע דער אויסנוצונג פון די מאַטעריעלע כוחות. וויאַזוי קען מען דערפינדן אַ קאָמפּאַס, — פרעגט דער אייראָפּעער, — און נישט שטופּן די נייגעריקייט וויטער ביז צו דער וויסנשאַפט פון מאַגנעטיזם. און אַז מען האָט עס שוין דערפונדן, וויאַזוי קען מען זיך איינהאַלטן און נישט טראַכטן וועגן אַוועקשיקן

העט ווייט אַ פּלאַץ, וואָס זאָל אויפזוכן און באַהערשן לענדער אויף יענער זייט פון די ימים? — דיזעלבע וואָס האָבן אויסגעטראַכט פּולווער, גייען נישט ווייטער אין כעמיע און מאַכן נישט קיין הארמאַטן; זיי נוצן אויס די פּולווער אויף פּאַרשידענע צוואַקעס און אויף נאַכט-פאַרווייַלונגען.

דער קאַמפּאַס, פּולווער און די דרוקעריי האָבן אַריינגעפירט אַן ענדערונג אין דער הנהגה פון דער וועלט. די כינעזער, וועלכע האָבן עס אויסגעטראַכט, האָבן זיך נישט אַרומגעזעען, אַז זיי באַזיצן די מיטלען, וועלכע האָבן אין זיך די קראַפט: כסדר צו שטערן די מנוחה פון דער וועלט.

אָט דערין ליגט אונדזער אומגליק. מיר באַזיצן אין דער העכסטער מאָס דאָס געפיל פון מיסברויכן. מיר באַגרייפן נישט, וויאַזוי מען קען זיך אָן דעמדאָזיקן געפיל באַגיין, אַז מען דאַרף נישט פון אַלץ אַרויסציען נוצן און פון יעדער געלעגנהייט די האַרבסטע און די אויסערגעווייניקסטע קאָנסעקווענצן, אַז מען דאַרף אַנטוויקלען דידאָזיקע דערפינדונגען און אַרויסשלעפן דאָס אויסערסטע וואָס זיי קענען געבן. צי באַשטייט דען נישט אונדזער אַרבעט דערין, וואָס מיר באַמיען זיך צו פאַרקלענערן די וועלט דורך אונדזערע באַוועגונגען, און צו באַלעסטיקן אונדזער פאַרשטאַנד, נישט אַזוי פיל דורך דער אומבאַשטימטער אומענדלעכקייט, וואָס מיר וייסן נישט, ווי דורך אַ גאַנצע רייע אַקטועלע זאַכן וואָס מיר וואָלטן געקענט און וועלן קיינמאָל נישט קענען וויסן?

מיר פאַרלאַנגען אויך, אַז די קעגנשטאַנדן זאָלן תמיד זיין פעסטער, שנעלער, פינקטלעכער, מער קאָנצענטרירט, מער איבערראַשנדיק. דאָס נייע, וואָס האָט בטבע קיין ממשות נישט, איז פאַר אונדז אַזאַ דערהייבענע מעלה, אַז בעת עס פעלט, זוערן די איבעריקע מעלות קאַליע און בעת עס איז אָנווענדנ, פאַרבייט עס זייער אָרט. דורך נישטיקייט, שנאה און אומעט ווערן מיר געצוווונגען צו באַוועגן זיך פאָרויס אין דער ריכטונג פון קונסט, זיטן, פאָליטיק, אידעען, און מיר זענען אַזוי פאַרמירט, אַז מיר ווילן בלויז אויפכאַפן די שטויגונג און דעם

אויגנבליקלעכן אַפּעקט פּונם שטויס. צעזאָר איז געווען דער מיינונג, אַז ער האָט גאָרנישט אויפגעטאָן, כל-זמן ס׳איז נאָך עפעס פאַרבליבן צו טאָן. נאַפּאָלעאָן האָט געשריבן: „איך האָב תמיד געזען פאַר זיך דאָס, וואָס ס׳וועט זיין אין צוויי יאָר אַרום". דידאָזיקע ווערטער, דאַכט זיך, האָבן איבערגעגעבן די גאַנצע באַאומרויקונג, די אומטאָלעראַנץ צו דאָס, וואָס ס׳איז דאָ – די מידה פון כמעט דער גאַנצער וועלט. פונקט ווי זיי, ווילט זיך אונדז גאָרנישט טאָן, אויב מיר וועלן נישט צעשטערן דאָס פריערדיקע, אַפילו אינם פאַל ווען ס׳וואָלט אונדז אויסקומען אַליין פאַרשוווונדן צו ווערן.

אמת טאָקי, לויט ווי ס׳דאַכט זיך אונדז, איז דידאָזיקע שטרעבונג שפּעריש, אָבער אין דער ווירקלעכקייט איז זי פונקט אַזוי אויטאָמאַטיש אין איר פּראָצעס ווי די היפּוכדיקע שטרעבונג. ס׳קומט פאָר גאַנץ אָפט, אַז די סיסטעמאַטישע שטרעבונג צו נייעס איז אַ פאָרם פון דער קלענסטער טעטיקייט – אַ פשוטע לייכטקייט.

ס׳קענען נישט זיין קיין סימעטרישע באַציונגען צווישן אַ געזעלשאַפט, ביי וועלכער שנעלקייט איז געווען אַ בולטער געזעץ. אוּן צווישן אַן אַנדער געזעלשאַפט, ווו אומבאַוועגלעכקייט איז די פילבאַרסטע ייגנטום. אויך קעגנזייטיקייט, – דער באַדינג פון גלייכגעוויכט, וואָס דעפיניִרט דעם רעזשים פון אמתן שלום, – קען קוים עקזיסטירן.

ס׳זענען דאָ נאָך ערגערע פאַקטאָרן.

צום אומגליק פאַרן מענטשלעכן מין, זענען דאָ אין דער נאַטור זאַכן, צוליב וועלכע די באַציונגען צווישן פעלקער הייבן זיך תמיד אָן דורכן קאָנטאַקט פון אַזעלכע אינדיווידן, וועלכע זענען צום ווייניקסטן מסוגל אויפצוזוכן די געמיינזאַמע וואָרצלען אוּן אויסצופאָרשן קודם-כל די געמיינזאַמקייט פון די געפילן.

צוערשט קומען פעלקער אין באַרירונג אַ דאַנק זייערע ערגסטע אוּן גייציקסטע מענטשן; דאָס הייסט דורך אַזעלכע מענטשן, וואָס באמיען זיך מיט אַלע כוחות אָנצוווארפן זייערע

דאָקטרינעס און בלויז געבן, נישט נעמען צוריק דאָס, מיט וואָס יענע צייכענען זיך אויס. סיי די ערשטע, סיי די צווייטע זענען נישט אויסן דעם גלייכן אויסטויש און וויניקסטנס טראַכטן זיי וועגן פֿאַרהיטן די רו, די פרייהייט, דאָס גלויבן און דאָס פֿאַרמעגן פֿונם צווייטן. זייער ענערגיע, זייער טאַלאַנט זייערע חושים, זייער איבערגעבנקייט פֿאַרוועגדן זיי אויף שאַפן אָדער אויף אַנטוויקלען אומגלייכקייט. זיי פּטרן זייערע כּוחות און אָפּטמאָל זענען זיי זיך אָפילו מקריב, בעת זיי האַלטן ביים מאַן יענעם דאָס, וואָס זיי וואָלטן נישט געוואָלט מען זאָל עס זיי טאָן. אָלוא, מען מוז אומבאַדינגט סיינט האָבן די מענטשן, נישט האָבנדיק צייטנוויז דעמדאָזיקן געפיל — און אָפילו אַ ריינעם געוויסן — אַבי ס׳זאָל זיך איינגעבן זיי אומצוברענגען אָדער זיי אָפּצונאַרן. צוערשט איז שנאה. אומממגלעך אייגצושטעלן וועלכע עס איז קעגנזייטיקע באַציונגען.

נישט-אַנערקענונג, קעגנזייטיקע שנאה, וועזנטלעכע אַנטיפּאַטיע, אַזוי צו זאָגן, אַ מין דאָפּלטע נעגאַציע, פֿאַרבאָרגענע געדאַנקען פון אכזריות און פּאַלשקייט — דאָס איז בּיז אַצונד געווען דער פּסיכאָלאָגישער סובסטאַנץ פון די באַציונגען, מיט וועלכער ס׳האָבן זיך באַשאָנקען די פּרעמדע מאַלפּעס און טיוולאָנים.

אָבער ס׳קומט אָן די צייט, וען די פּרעמדע טייוולאָנים מוזן זיך אָפּטרייסלען פון דער געוואָלדיקער ווירקונג פון דייערע אַקטיוות אייגנשאַפטן. דידאָזיקע אויסטערלישע דעמאָנס זענען פֿאַרשיפורט פון אידעען, זיי לעכצן נאָך מאַכט אין וויסן, רעגן אויף און פֿאַרשוועבדן צופעליק זייער נאַטירלעכע אייגנשאַפּענע ענערגיע, פֿאַרבּרויכן מער כּוחות וויפל זיי דאַרפן, בויען געדאַנקען-פּאַרמען, וועלכע זענען קאָמפּליצירטער און אַלגעמיינער פון דעם געדאַנק אַליין; אָבער דאָך וויל זיך זיי, פון דער צווייטער זייט, אַרויסשלעפּן פּרימיטיווע ראַסן אין פּעלקער, באַלעסטיקט מיט יאָרן, פונם פאַרגלייווערטן צושטאַנד.

אָט, ביי אַזעלכע אָנגעלעגנהייטן איז אייסגעבראָכן אַן אכזריותדיקע מלחמה, פֿאַרכאַפּנדיק אומגעהויערע שטחים; ס׳האָט

זיך געשאַפן אַ וועלטלעכע פאַניק, אוּן דער מענטשלעכער מין איז פאַרזונקען געוואָרן אין זיינע טיפענישן. מענטשן פון אַלע קאָלירן, פון פאַרשידענע מנהגים, פון אַלע קולטורן, זענען אַרויסגעפאָדערט געוואָרן צו דעמדאָזיקן אַזוי-אָנגערופענעם סאָר-לעצטן מ ש פ ט. אַלע אידעען אוּן מיינונגען, אַלע פאָראורטיילן אוּן אָפשאַצונגען, אויף וואָס ס׳האָט זיך באַזירט דער פריער-דיקער פאָליטישער פונדאַמענט, זענען איצט געוואָרן אָפהענגיק פון פאַרשידענע שרעקלעכע נסיונות. וויילע אַ מלחמה איז אַן אומגעריכטער צוזאַמענשטויס פון געשעענישן. די פיזיק מיט איר גאַנצער קראַפט וואַרפט אַריין די פסיכיק אין אַזאַ מין צו-שטאַנד: אַז אַ דויערהאַפטע אַלגעמיינע מלחמה צוריקדערט אין יעדן קאָפּ די באַגריפן, וואָס מען האָט זיך צוזאַמענגעשטעלט וועגן דער וועלט אוּן יוּעגן דעם מאָרגנדיקן טאָג.

דער שלום איז בלויז אַ קאָנוועַנצן-סיסטעם, אַ גלייכגעוויכט פון סימבאָלן, כלומרשט אַ פעסטער בנין. דראָאונג פאַרטרעט דאָרט דאָס אָרט פון מעשים; דאָס פאַפּיר פאַרטרעט דאָס אָרט סוּן אַלץ. צוטרוי, געווינהייט, ערינערונגען, ווערטער זענען עלעמענטן, דירעקט פאַרבונדן מיט פאָליטיק, — וויילע יעדע פאָליטיק איז ספעקולאַציע — אַן אָפּערַאַציע, מער אָדער ווי-ניקער, געשטיצט אויף פיקטיוע ווערטן. יעדע פאָליטיק איז מחויב צו דיסקאָנטירן אוּן איבערטראַנספאָרטירן די מאַכט. די מלחמה לויקווידירט ענדלעך דידאָזיקע פאָזיציעס, הייסט צאָלן מיט עפעקטיווע, ממשותדיקע כוחות, פרוווט אויס די הערצער, עפנט אויף די אוצרות, פאָדערט מעשים אָנשטאָט אידעען, רעזולטאַטן אָנשטאָט מפורסמקייט, צופאַל אָנשטאָט פאָרויסגע-זענקייט, טויט אָנשטאָט פראַזן. די מלחמה שטרעקט אונטער צוואַרפן דעם וויטן גורל פון זאָכן אונטער דער ברוטאַלישער וויקלעכקייט פון דער איצטיקער רגע.

די לעצטע מלחמה איז געווען רייך מיט פאַרשידענע אַנטפלעקונגען. מען האָט גענוען, ווי די שטאָלצעסטע אוּן די דייכסטע פעלקער פון דער ערד זענען דערפירט צו אַ קבצנישן צושטאַנד, בעטן הילף בייַ שוואַכערע, אַן אָנלען, ברויט.

פֿאַרשידענע אַנדערע אונטערשטיצונגען, אומפּעיק אייַנצוהאַלטן פֿאַר זיך אַליין דעם העכסטן חלק, אין וועלכן זייער אייגענע מאַכט האָט זיי אַרייַנגעפּירט. א סך אויגן האָבן זיך אויפֿגעעפֿנט, א סך רעפֿלעקסיעס זענען אַרויסגערופֿן געוואָרן, א סך פֿאַרגלייכונגען זענען געמאַכט געוואָרן.

אָבער נישט בייַ אונדז אַנטוויקלען זיך די וויכטיקסטע פֿאָלגן פֿון דידאָזיקע גרויסע געשעענישן. ס׳איז כאַראַקטעריסטיש, אַז נישט די פֿעלקער, וועלכע האָבן דירעקט געגנומען אָנטייל אָדער געגעבן אַ ווידערשטאַנד אינם גרויסן קאָנפֿליקט, זענען בייַ היינטיקן טאָג צעבונטעוועט אוּן טראַנספֿארמירט. די פֿאָלגן פֿון דער מלחמה פֿאַרבייטערן זיך אויסער די גרענעצן פֿון אייראָפּע, אוּן ס׳איז נישטאָ קיין שום ספֿק, אַז מיר וועלן נאָך אָנקוקן דעם צוריקקער פֿון אַנטיפֿאָדן — דער פֿועל יוצא פֿון א צערודערונג, וואָס איז איבערגעטראָגן געוואָרן אויף דער גרויסער מאַסע פֿון אָריענט.

די מאַפּעס וויסן, וואָסערע שטערונגען די פֿאַסיוויטעט איז גורם, אויב זי איז צו פֿאַרעקשנט אוּן צו דויערהאַפֿט. שוין פֿון גאַנץ לאַנג שטיצן זיי זיך אויף דעם פֿרינציפּ, אַז יעדער שינוי איז שלעכט; אָבער די אויסלענדישע טייוולאָנים האָבן זיך געשטיצט אויפֿן היפּוכדיקן געוועץ. דידאָזיקע יורשים פֿון דער גריכישער דיאַלעקטיק, פֿון דער רוימישער חכמה אוּן פֿון דער עוואַנגעליישער דאָקטרינע, שלעפּנדיק פֿון שלאָף דאָס אייניציקע פּאָלק אין דער וועלט, וואָס איז צעפּרידן, אין א משך פֿון אַזעלכע לאַנגע דורות, מיט איר רעגירונג, מיט אירע רא־פּיגירטע ליטעראַטן. וויסן אַליין נישט, וואָס ס׳וועט ווערן. וואָסערע אינערלעכע טראַנספֿארמאַציעס פֿון אייראָפּע ס׳וועלן מוזן פֿאָר־קומען, אין וואָסער נייער פֿאָרם פֿון גלייכגעוויכט די מענטש־לעכע וועלט וועט שטרעבן אין דער צוקונפֿטיקער תקופֿה.

אָבער קוקנדיק מענטשלעך אויף דידאָזיקע מענטשלעכע פֿראָבלעמען, באַגרענעצן איך זיך דערמיט, וואָס איך האַלט וועגן אַן אומפֿארמיידלעכע דערנענטערונג פֿון דידאָזיקע פֿאַרשידענע פֿעלקער. עס עקזיסטירן מענטשן, וועלכע האָבן זיך קיינמאָל

בישט אנגעקוקט, גלייך ווי פּוילשטענדיק פּרעמדע, אוּן זיי זענען טאַקי געווען פּרעמד, ווייל זיי האָבן זיך נישט געוויסקט אין אייגאַנדער. מיר זענען, אין פּוילן זין פּון וואָרט, געווען נייגעריקע חיות אייגער צום צווייטן; אוּן אויב מיר זענען געווען געצוווּנגען קעגנזייטיק אייגער דעם צווייטן צו באַשענקען מיט בּיצווויסע מידות, מיט דער אָדער יענער מעלה, בלויז אין געווּיסע שׂונקטן, האָבן מיר אַזוי געטאָן, גלייך ווי מיר טוען מיט דער אָדער יענער חיה, בעת מיר באַמערקן אין איר קראַפט, געשיקטקייט, פליינקייט, וואָס מיר פאַרמאָגן נישט.

אויב מיר האָבן זיך געקענט, אוּן קענען זיך אויך איצט, איז בלויז אַ דאַנק מסחר, מלחמה, אַ דאַנק וועלטלעכע אוּן גייסטיקע פאַליטיק, — די אַלע באַציונגען, וועלכע שאַפן קעגנערישע באַגריפן אוּן אַ קעגנעריש שנאה.

דידאָזיקע באַציונגען זענען אומבאַדינגט אויבערפלעכלעך. דידאָזיקע באַציונגען באַזירן זיך נישט בלויז אויף פּוילשטענדיקער איגנאָראַנץ אין פאַרבינדונג מיט דער אינטימער זייט פּון די וועזנס, נאָר זיי זענען אויך גורם דידאָזיקע איגנאָראַנץ. ס'וואָלט נעווען זייער שווער, כּמעט אוממעגלעך — אָפּצוּנאַרן, אויפרעגן אָדער פאַרניכטן עמיצן, וועמענס טיף לעבן איז אייך גוט באַקאַנט אוּן זיינע געפילן קענען געמאָסטן ווערן דורך אייערע.

אָבער אַלץ פירט דערצו, אַז די פעלקער פּונם ערד-קוגל זאָלן זיך שטעלן אין אַ קענזייטיקן אוּן ענגן קאָנטאַקט אין די קאָמוּניקאַציע צווישן דידאָזיקע פעלקער זאָל ווערן אַזאַ שנעלע, אַז זיי וועלן אין אַ צייט אַרום נישט קענען זיין אַזוי פרעמד צו אייגאַנדער אוּן זייערע באַציונגען זאָלן ליגן אין די גרענעצן פּון געשעפט. ס'וועט דעמאָלט זיין אַן אָרט פאַר אנדערע זאַכן, נישט בלויז פאַר עקספלואַטאַציע. שווינדל, צוואַנג אוּן קאָנקורענץ.

שוין גאָנץ לאַנג, ווי די קונסט פּון אָריענט ציט צו אונדזער אויפמערקזאַמקייט מיט אירע אויסטערלישע זאַכן. דער מערב, וואָס וויל אַלץ פאַרשטיין אוּן אַלץ אַסימילירן אין זיין פאַרצערנדיקן סובסטאַנץ, שטעלט אַוועק אין דער ערשטער ריי, צווישן

זיינע קאָלעקציעס אַ געוויסן מספר יקר-המציאות, וועלכע זיי האָבן דורך פאַרשידענע עצות באַקומען.

• אפשר איז דאָס אָרט צו באַמערקן, אַז די גריכן, וועלכע זענען געווען ספעציאַליסטן אויפן געביט פון פראָפאָרציע און קאָמפאָזיציע פון פאָרמען, האָבן פאַרנאַכלעסיקט די ראַפינירטקייט אויפן געביט פון מאָטעריע. זיי האָבן זיך באַנוגנט דערמיט, וואָס זיי האָבן געפונען לעבן זיך אונטער דער האַנט און זיי האָבן נישט אויסגעזוכט דאָס, וואָס איז צערטער, דאָס וואָס שטעלט אָפּ אומענדלעך די גרעסלען און ענדערט די אינטראָדוקציע פון גרעדאַנקען. דער הימלישער אימפעריע האָבן מיר צו פאַרדאַנקען די פרעכטיקע דערפינדונג פון זייד, פאַרצעלייען, עמאַל, פאַפיר און אַנדערע זאַכן, וועלכע מיר האָבן פאַראייגנט, וויל צום גליק האָבן זיי זיך שטאַרק צוגעפאַסט צו די געשמאַקן פון דער וועלטלעכער ציוויליזאַציע.

אָבער ס׳איז נאָך ווייניק בלויז אויסצונוצן די טאַלענטן פון אַ פרעמדער ראַסע, און פאַרגעטערן די לייַקיר-זאַכן, הצלפאַנדביין-אויסאַרבעטונגען, בראָנז און נירנשטיינער, וועלכע זיי האָבן פראָדוצירט. ס׳איז דאָ אַ טייערערע זאַך, פון וועלכע דידאָזיקע מייסטערווערק זענען בלויז דעמאָנסטראַציעס, צאַצקעס רעליקווען: ס׳איז דאָס לעבן.

דער ה׳ שענג, וועמענס בוך איך דערלויבט זיך פאָרצושטעלן און רעקאָמענדירן דעם בריטן עולם, האָט די כוונה אייגנצופלאַנצן אין אונדז ליבע צו דעם אַלטן, וואָס מיר האָבן אַזוי לאַנג איגנאָרירט, פיינט געהאַט און אָפּגעשפּאָט מיט אַ נאַיווער זיכערקייט.

דערדאָזיקער געלערנטער, אַ זון פון געלערנטע, וואָס שטאַמט אָפּ פון אַן אוראַלטער משפחה, צווישן וועלכער ס׳גיפינט זיך דער חשובער און בארימטער ליאָא-דסע, איז געקומען צו אונדז זיך לערנען נאַטור-וויסנשאַפט. וואָס זאָג איך!... די וויסנשאַפט פון לעבן, דאָס הייסט — דאָס ערשטע פראָבלעם פון לעבן „פאַרדינען אויף לעבן".

קוקט, וואָסערע לעקציעס האָט שוין באַקומען, וואָסערע דערסאַרוגנגען האָט שוין דורכגעמאַכט דער 29 יעריקער אַזיאַט.

אָט דאָס איז אַ קיצור פון זיין לעבנס-וועג, געשילדערט דורך אים אַליין:

בעת די רעוואָלוציע האָט אויסגעבראָכן, בין איך געווען אַ תלמיד ביי די אַמעריקאַנער מיסיאָנערן אין נאַנקין. אַנטלאָפן קיין שאַנכאַי, בין איך דאָרט אָנגעקומען אין אַן אייזנבאַן שולע. ענדלעך, פאַרענדיק איך מיין שטודיום אין אַ יעזואיטישן אוניווערזיטעט „מאָרגנשטערן".

אין 1916 יאָר האָב איך באַקומען אַ שטעלע אויף דער אייזנבאַן פעקין-האַנקאו.

אין 1919 בין איך געשטאַנען צוזאַמען מיט אַנדערע אין דער שפּיץ פון דער סאָציאַליסטיש-רעוואָלוציע פון 4 מאַי ביזן 3 יוני.

ס'איז געווען אוממעגלעך צו פאַרבלייבן אונטער דער טאָג-טעגלעכער דרוק פון אייזנבאַן-באַאַמטע. איך האָב געמוזט פאַרלאָזן מיין פּאָסטן פון אַן אָבער-קאָנדוקטאָר און אָפּזאָגן זיך אַלס פאָרזיצער סון באַן-אַרבעטער סינדיקאַט, פון דער פעדעראַציע פון די אַרבעטער, סוחרים און סטודענטן-סינדיקאַטן אין טשאַן-סין-טיען.

אָנקומענדיק קיין שאַנכאַי, בין איך דורך די צסון-אַרבעטער פון כינע דעלעגירט געווארן אין דער פאַן-כינעזישער פאַרייניקונג. איך האָב געפילט, אַז איך וועל נישט קענען דערפילן מיין אויפגאַבע. איך האָב זיך אָנגעגעבן אין דעמיסיע און אַוועקגעפאָרן דעם 22 אָקטאָבער 1919.

איך בין אָנגעקומען קיין ענגלאַנד.

איך בין אָנגעקומען קיין פראַנקרייך.

זייענדיק אַ מיטגליד פון דער פראַנצויזיש-כינעזישער בילדונגס-געזעלשאַפט און אַן אָנהענגער פונם פרינציפ „געלערנטער אַרבעטער", האָב איך געאַרבעט אין פאַריז אין דישיראָנס

פֿאַבריק, ווו מען אַרבעט אויס עפּן־האַלץ. נאָכדעם בין איך אַוועק אין ראָנסאַרדס קאַנטן, אין וואַנדאָמער לייצעוס.

ווידער אין אַ פֿאַבריק. איך האָב געמוזט פֿאַרדינען געלט, כדי צו קעמפֿן קעגן הונגער און קעלט.

ווידער אין שולע! איך בין אַוועקגעפֿאָרן אין מאָנפּעליע און אין 1920 יאָר אַרײַנגעטראָטן אין דער נאַציאָנאַלער שולע פֿון אַגריקולטור.

ווידער אין אַ פֿאַבריק; איצט אין די זײד־פֿאַבריקן אויף די פּירענעען, אין סעווענן, אין די אַלפּן.

ווידער אין אַ שולע.

ווידער אין אַ פֿאַבריק, ווו מען וועבט און שפּינט זײד.

נאָכדעם בין איך געווען אין דער ראַל פֿון אַדוואָקאַט אין דער נאַציאָנאַלער אַגריקולטור־שולע.

ווידער אין אַ פֿאַבריק, אין איטאַליע.

ווידער אין אַ שולע, אין באַקאַלאָגישן אינסטיטוט, אין פּאַדוא.

נאָכדעם, קומענדיק קיין פּראַנקרייך, בין איך אַוועק קיין מאָנפּעליע און אָנגעהייבן שטודירן נאַטור־געשיכטע. אין 1924 בין איך געוואָרן אַ לעצענזיאָנאַט פון וויסנשאַפֿט; נאָכדעם האָב איך זיך אָנגעהייבן צוצוגרייטן אין וויסנשאַפֿטס־פֿאַקולטעט אויף אַ דיפּלאָם פון העכערער בילדונג. איך בין צוגענומען געוואָר מיט דער בעסטער אויסצייכענונג. און אַט בין איך געוואָרן אַ אָנפּירער פון קורסן אין פּאַריז.

דערדאָזיקער דרייסטער שענג־טשענג האָט אָנגעשריבן זיין ווערק אויף פּראַנצויזיש.

ער ווײל דערפֿירן דערצו, מיר זאָלן אַרײַנדרינגען אין דער לעבעדיקער תּהום־טיפֿקייט, ווו ס׳ווימלען חמרים מענטשן, וועלכע מיר קענען בײז איצט אויף אַזוימיל, אויף וויפֿל ס׳דער־ציילן אונדז די באָאָבאַכטער, ענלעך צו אונדז.

דער אויבנדערמאָנטער אויטאָר האָט אַן אייגנאַרטיקע אַמ־ביציע. ער ווײל רירן אונדזערע הערצער. דער שרייבער

אַרימט זיך, אַז נישט בלויז די אויכערלעכע זייט פון כינע וועט ער אונדז באַלויכטן, נאָר ער וועט אויך אין אונ־זערויפן זאַן אינטערעס צו דער אינטימער זייט פון כינע. ער גיסט אין ביין ווערק אַריין אַ צאַרטע אינערלעכע ליכט, אוּן דורך דער דורכזיכטיקייט פון דעמדאָזיקן ליכט גיט ער אונדז די מעג־לעכקייט צו באַטראַכטן דעם גאַנצן אָרגאַניזם פון דער כינע־זישער פאַמיליע; ער באַווייזט אונדז די מנהגים, מידות, דער־הייבענע אוּן עלנדע מאַמענטן, די אינטימע סטרוקטור, דעם אָנסופיקן פוח פון צוווקס.

שענג האָט זיך דערצו געגעמען אויף זייער אַן אָריגינעלן־דעליקאַטן אוּן געשיקטן אופן. ער האָט אויסגעקליבן זיין אי־גענע מאַמע אַלס הויפט־פערזאָן. צי זי דערציילט אַ טרויעריקע געשיכטע פון אירע איבערגעלעבטע יסורים, צופאַלן פון איר לעבן אין אייגן הויז, צי זי פאַרציילט אירע קינדער פּרעכ־טיקע מעשהלעך, ריין אוּן מיטטיש, ווי געוויסע אור־אַלטע לע־גענדעס, צי זי גיט אונדז איבער אירע אינדרוקן וועגן פאַלי־טישע געשעענישן — ס׳איז אַ תענוג זי אויסצוהאָרכן.

אויסקלייבן זייער אַ צאַרטע אוּן אַ זייער געליבטע מאַמע, כדי צו שילדערן זיין ראָסע פאַרן מענטשלעכן מין, איז אַזאַ אויסערגעווויינלעכער אוּן אַזאַ ריכטיקער געדאַנק, אַז דאָס בא־צויבערט אוּן צעחושט גלייכצייטיק.

זאָל איך אָרויסזאָגן מיין גאַנצן מיינונג?

ווען דער מחבר וואָלט אונדז בעסער געקענט, צי וואָלט אים אַריין אין קאָפּ אַ רעיון אָרויסצורופן דעם נאָמען אוּן דאָס וועזן פון זיין מאַמען, צי וואָלט ער גאָר געטראַכט אַריינפלאַנצן אין אונדז די אוניוועראַלע ליבע אַ דאַנק מיטערלעכער צאַרט־קייט? איך קען זיך נישט פאָרשטעלן קיין מערב-מענטש, וועל־כער וואָלט זיך געווענדעט צו די כינעזער מיט מער דערהוי־בענע סענטימענטן.

מען דאַרף זיך דערויף פאַרטראַכטן. דאָסדאָזיקע בוך דער־מאָנט מיט אירע געדאַנקען אייראָפּע, אירע זיטן, אירע גלויבנס,

אירע געוועזן, הויפטזעכלעך איר פאליטיק. דאָ, פונקט ווי דאָרט, לויפט יעדע רגע פון דער פארגאנגענהייט אָדער פון דער צו־קונפט. ס׳איז גאנץ קלאָר, אַז די טראדיציע און דער פראגרעס זענען צוויי גרויסע שונאים פונם מענטשלעכן מין.

פ א ל ו א ל ע ר י,

פון דער פראנצויזישער אקאדעמיע

פּוּן מחבר

סאַרייניקונג.

יאָ, סאַרייניקונג פּון מזרח און מערב ציוויליזאַציעס.

ספּעציעל די כינעזישע און אייראָפּייאישע ציוויליזאַציעס.

איך בין אַן אייראָפּעאיזירטער כינעזער אַן אָקצידענטאַל-

ליזירטער אָריענטאַליסט.

אָבער איך בין קיין ענגלענדער און איבערטריבענער

נאָכמאַכונג פּון אייראָפּע.

אויף קיין פאַל סאַרטיידיק איך נישט די סאַרפּוילטקייט

פּון דער אָריענטאַליסטער טראַדיציע.

איך וויל, אַז די אייראָפּייאישע קולטור זאָל סאַרוואַנדלט

ווערן אין אָרגאַנישן עלעמענט פּון אָריענטאַליזם לעבן.

איך וויל, אַז דער אָריענטאַליסטער גייסט, וועלכער באַפּעס-

טיקט זיך דורך דער מערב-קולטור, זאָל סאַרוואַנדלט ווערן אין

אַ הויפּט-עלעמענט פּון אייראָפּייאישן לעבן.

מיין ציל איז: די גוטע קערנער זאָלן זיך סאַרייניקן

און די פּלעווע פּון דער גרויסער מענטשלעכער משפּחה זאָלן

סאַרשווינדן ווערן.

אַזאַ סאַרייניקונג קען סאָרקומען דורך אינטימער צוזאַ-

מענגיסונג.

ביז איצט האָבן די אייראָפּייער זייער שלעכט געקענט כינע.

און די כינעזער סאַרשטייען נישט די אייראָפּייער.

זיי קענען זיך אויבערלעכלעך.

„דער מענטש איז בלינד אויף איין אויג", האָט געזאָגט אַ גריכישער פילאָזאָף.

דאָסזעלבע איז מיט אַ נאַציע, מיט אַ קאָנטינענט, מיט אַ פאָלק.

ס'האַנדלט זיך אין אופן, וויאַזוי מען קוקט אויף אייניקאַנדער.

מען דאַרף פאַרשטיין.

כּדי צו פאַרשטיין, דאַרף מען באַגרייפן אוּן שטודירן.

מיר קענען זיך נישט פאָרשטעלן קיין אייראָפּייער מיט אַ כינעזישן גייסט.

וויל זייער האַנדלונג איז פאַרבונדן מיט אַ גאַנצן פּראָצעס, צו וועלכן זיי זענען צוגעווינט.

פאַרקערט איז אויך דאָסזעלבע.

אין דער ערשטער סעריע פונם ווערק, וואָס איך האָב בּדעה אַרויסצוגעבן, שטעל איך פאָר מיין מאַמען.

פאַר מיר איז זי אַן אויסטערלישער טיפּ פון אָריענט.

אַרום איר זענען דאָ פאַרשידענע אַנדערע טיפּן.

אינם צווייטן באַנד: „מיין מאַמע אוּן איך", וועל איך הויפּטזעכלעך באַשרייבן טיפּן פון דער רעוואָלוציע, אַקטוועלע טיפּן, טיפּן, וואָס זענען שלעכט אייראָפּייאיזירט אוּן דעם פּועל-יוצא פון דער סינטעזע פון צוויי שלעכטסן.

אין די ביידע בענדער, טו איך אַלץ וויאָס איך קען, כּדי אַרויסווייזן דאָס כינעזישע געשטאַלט, אַזוי ווי עס איז, פון אַלע שטאַנדפּונקטן געזונטן. איך וויל עס נישט באַפּוצן אוּן נישט מיאוסער מאַכן.

אינם דריטן באַנד: „מיין אָדיסעע אין אייראָפּע", וועל איך ווערן אַ פּאָרטרעטיסט. איך וועל שילדערן כּסדר די מזרח-מענטשן אוימן מערב, אוּן די מערב-מענטשן אַליין אויסער די גרענעצן פון זייערע ישובים אוּן זייערע שטעט, אין אַלע זייערע סאָציאַל מדרגות.

איך וועל זיך באַמיען צו זיין אַן אייראָפּייער, כדי צו שילדערן מיינע סיוושעטן אין זייערע ראַמען.

. אין מיינע לעצטע בענדער, וועל איך ריידן וועגן די מעלות און חסרונות פון דער גאַנצער מענטשהייט. איך וועל אויך ריידן וועגן די איינזייטיקע מעלות און חסרונות אוּן, הויפּט-זעכלעך, אויפן ראַציאָנעלסטן אופן, וויאַזוי צו פּאַריניקן דאָס גוטע און פּטור ווערן פון דאָס שלעכטע.

איך באַשרייב נישט דאָס לעבן פון די אַמאָליקע חכמים, נישט די מעטאַפיזישע פילאָזאָפיע פון אָריענט אָדער פון אָקצי-דענט. איך שילדער לעבעדיקע מענטשן, פון מיין דור, וועלכע איך האָב געזען, באַקוקט, באַטראַכט און אויסגעפאָרשט; וועלכע איך האָב געהערט, אויסגעהאָרכט, אויסגעטיילט און אָפּגעשאַצט. ס'איז אַ לעבעדיקע פּאַריניקונג.

ס'איז אַן אָקצידענטאַלער אַנאַליז פונם לעבן אין אַלע ריכ-טונגען.

ס'איז אַן אָריענטאַלישע סינטעזע מיט אירע גאַנצן אַנסאַמבל פון רוים און צייט.

איך בעט מחילה ביים פּראַנצויזישן און אייראָפּייאישן פּובליקום, פּאַר מיין סטיל, וועלכער איז אָפּטמאָל נישט אַזוי קאָרעקט.

איך וויל קודם-כל זיין פּשוט, קלאָר, און ס'זאָלן מיך פּאַרשטיין אַפילו קינדער, מיינע פּריינט פון אַלגעמיינער הא-סענונג.

שענג טשענג

פּאַריז, סעפּטעמבער 1927.

קאַפּיטל איינס

דער טויט פון איר מאַמען. — וויאַזוי
אירע פּיס זענען געוואָרן קליין ווי
א פּאָר גאַלדענע „לילי׳עס".

איינמאָל אין א זומער־אָוונט, צווישן די לייכטע ריחות פון באַלזאַמין־בלומען און שיינע פּילפּאַרביקע האָן־קאַם בלומען, אויף א באַמבוסאָוון דיוואַן, זענען מיר אַלע געזעסן און גע־עטעמט די פּרישע לופט.

מיר: מיין עלטערע שוועסטער, א טויב־שטומע; מיין על־טערער ברודער ליען, מיין קליין ברודערל אוגאָד, מיין מאַמע און איך.

פּאַר אונדזו פּיר, האָט מיין מאַמע דערציילט איר קינדהייט.

„מיין טאַטע, האָט זי אונדז דערציילט, האָט ס׳ערשטע מאָל חתונה געהאַט צו אייניאונצוואָנציק יאָר, מיט דער עלטע־רער טאָכטער פון דער משפּחה לי.

„לי, א נאָמען פון גרויסן פילאָזאָף לאַטסע; לי איז אויך א נאָמען פון א באַרנעבוים; די לעגענדע דערציילט, אז לי איז געבוירן געוואָרן אונטער א באַרנעבוים און פון אים האָט ער גענומען דעם נאָמען.

„מיין מאַמע לי האָט אין צוויי יאָר אַרום נאָך דער חתונה געשאָנקען מיין טאַטן, סעוטסען־קאָ, א זון, וועלכער האָט געלעבט בלויז דריי חדשים.

„איך בין געבוירן געוואָרן אין צוויי יאָר אַרום נאָך מײַן ברודער, דעם ערשטן טאָג פון צוועלפטן חודש, אויפן נײַנטן יאָר, זינט טאָנג-טשי האָט אָנגעפירט מיט דער רעגירונג.

(אין 1870 יאָר, פּדי לייכטער צו מאַכן דעם לעזער פאַר-בייט איך די כינעזישע דאַטע אויף דער קריסטלעכער).

„די טאַיפינגס האָט מען פּולשטענדיק געפּענטעט, און די גרויסע מלוכות זענען אַרויף אויף דער סצענע אין גרויסן טעאַטער; מיין געבורטס-יאָר איז באַצייכנט געוואָרן מיטן מאָרד פון טיען-טסיען.

„איך בין געבוירן געוואָרן אַ מיידל. זיי, די מיידלעך. האָבן נישט אַזאַ ווערט ווי די יינגלעך.

„דאָס איז גענוען מיין ערשטער אומגליק.

„מיין טאַטע האָט מיך נישט ליב געהאַט, ווייל איך בין געוועז מער נישט ווי אַ מיידל.

„אין פינף יאָר אַרום נאָך מיין געבורט, האָט מיך פאַר-לאָזט מיין מאַמע, וועלכע האָט מיך געליבט.

„אין 1875 יאָר, איז לי לי געפערלעך קראַנק געוואָרן. איך האָב זיך די גאַנצע צייט געפּוגענען לעבן איר. איך האָב איר דערלאַנגט די קלאָרע ריין-קאַשע, זופן און געטראַנקען.

„בעת מיין מאַמע האָט געהאַלטן ביים אויסהויכן איר לעצטן אָטעם, האָט זי אָנגענומען מיין רעכטע האַנט און זי אַריינגעטאָן אין אירע.

„אַרויסלאָזנדיק אַן „אָך", האָט זי דערמיט געמיינט צו זאָגן

„ארעמע זשוקאָנע, דו ווערסט זיין ווי איך!"

„זי איז געשטאָרבן.

„אַ פאַרטרויערטע, האָב איך זיך אָנגעלענט לעבן אַ פּוס פּונם פּירקאַנטיקן טיש.

„איך האָב געמיינט, אַז מיין מאַמע, אָפּגעמאַטערט פּונם געשפּרעך, האָט געכאַפּט אַ דרעמל.

„מען האָט געווייגט.

„הויפּטזעכלעך מיין באָבע.

„איך האָב געווייגט.

„איך בין צוגעגאַנגען צו מיין מאַמעס בעט, איך האָב געגלעט איר האַנט צו וועלכער איך האָב זיך טאָג-טעגלעך צוגערירט, וועו איך האָב זי געוואָלט אויפוועקן אוו שמועסן מיט איר.

„זי איז געווען אומבאַוועגלעך אוו קאַלט. דידאַזיקע פאַר-פרוירענע האַנט האָט אויף מיר אַ שרעק אָנגעוואָרפן.

„איך האָב זיך צוריקגעצויגן צום טיש, צו מיין אייני-ציקן אָנגלען.

„איך האָב געווייגט.

„אין עטלעכע רגעס שפּעטער, האָט מען מער נישט גע-ווויינט.

„אַרום דער טויטער איז פלוצלונג שטיל געוואָרן.

„איך האָב צו זיך געזאָגט:

„איך וועל זי אויפוועקן!"

„איך בין ווידער צוגעקומען צום בעט, ווו מיין מאַמע האָט אויף אייביק צוגעמאַכט אירע אויגן, אירע אויערן, איר מויל אוו איר נעדאַנק.

„איך האָב צו איר שטיל געזאָגט:

„מאַמע, די קלאָרע רייז-קאַשע איז פאַרטיק! דו קענסט זיך אויפכאַפן פונם שלאָף. דו קענסט זיך אויפכאַפן, מיין מאַמע.

„גאָרנישט, קיין שום תשובה.

„איך האָב זיך געחידושט וואָס מיין מאַמע איז פאַרזונ-קען געוואָרן אין אַזאַ טיפן שלאָף. איך האָב ווידער זיך צוגע-רירט צו איר לינקער האַנט.

„איך האָב אויסגערופן:

„ווי קאַלט זי איז!"

„ריר זיך נישט צו צו איר, זשוקאָנע!" האָט צו מיר געזאָגט אונדזער דינסט.

„זי האָט געוואַכט לעבן מת.

„איך האָב נישט געווסט, צי זי האָט געלאַכט. צי געווייגט.

„זי האָט אַ קוק געטאָן אויף מיר.

„ענדלעך איז אַ וואָרט אַרויסגעפאַלן פון אירע ליפן:
„זי איז טויט, דיין מאַמע!"
„יאָ, זי איז טויט!... יאָ, זי איז טויט!... מיין מאַמע!..."
„צוקומענדיק צוריק צום פוס פונם טיש, צו מיין אָנקלאָגן,
האָב איך אומבאַוווסטזיניק איבערגעחזרט דידאָזיקע פראַזע:
„זי איז טויט!..."
„איך האָב זיך פאַרטראַכט:
„וואָס איז עס אַזוינס טויט?"

„די דינסט האָט געווויינט; די באָבע איז צוריקגעקומען
פון אויך געווויינט. איך האָב נאָיוו געווויינט.
„אויפצומאָרגנס אינדערפרי האָט מען מיין מאַמען אייני-
געהילט אין תכריכים.
„דידאָזיקע אכזריותדיקע מענטשן האָבן געמאַכט דעם
אייגדרוק, גלייך זיי וואָלטן געגאַנגען איינשלינגען דעם מת.
„איך האָב צו זיי אַ געשריי געטאָן:
„גוטע מלאכים, לאָזט איבער מיין מאַמען אין בעט, זי
וועט אויסגעהיילט ווערן, האָט רחמנות!"
„מיין באָבע האָט מיך איינגעהאַלטן אין אירע אָרעמס.
„מען האָט מיך מער נישט געלאָזט אַליין גיין אויף
דער סריי.
„מיר זענען צוגעקומען אַ קוק טאָן אויפן מת.
„ס'איז געווען אַ „זיי געזונט" דער טויטער!
„איך זע ווידער מיין אָרעמע מאַמע.
„איך האָב געטראָגן דעם טרויער.
„מיין קלייד איז געווען ווייס. ס'האָט געשנייט.
„אויף מיין קליין קעפעלע איז געווען אַ לייוונטענע מיטרע,
פון וועלכער ס'זענען אַראָפגעהאָנגען זיבן קניפן און פאַרשטעלט
מיין קליין פנים, באַגאָסן מיט טרערן.
„דריי מאָל האָט מען מיך אַרומגעדרייט אַרום דער טוי-
טער. די טרויער-מוזיק האָט מיך באַגלייט.
„די טרומנע האָט מיך אָפגעטיילט פון מיין מאַמען.

„נאָך „שבעה" דאָס הייסט נאָך ניינאונפערציק טעג, האָט מען באַגראָבן מיין מאַמען.

„די ערד האָט מיך אָפגעטיילט פון מיין מאַמעס טרוימנע.

„דער אומגליק האָט געיואָלט איך זאָל זיין אַ סרוי, געבורין אין אַ בורזשואַזער סאַמיליע. מען האָט אָנגעהויבן צו פאַרקריפלען מיינע פיס.

(אונדזערע פויערטעס האָבן נאַטירלעכע פיס, הויפטזעכלעך אין אונדזער געגנט).

„וויי! די טראַדיציע פאַרערט עס. אַך בייזע, אכזריותדיקע טראַדיציע! ס'אַרא שווערע משאות אויף אונדזערע פיס!

„טאָג און נאַכט האָב איך געווויינט.

„איך האָב נישט געשפרונגען און מער נישט געלאָפן.

„זיצנדיק, האָב איך פאַרגעטערט דאָס לעבן פון די יונגלעך, מקנא געווען אונדזערע פויערטעס און געווויינט.

„בייטאָג האָב איך זיך אָנגעלענט אויף אַ גרויסן שטעקן און געשפרייזט.

„דערזעלבער שטעקן לעבן מיין טאַטנס בעט, האָט מיך בייגאַכט באַשטראָפט, ווען איך האָב מיט קרעכצן באַאומרויקט מיין טאַטנס שלאָף.

„יעדן פרימאָרגן, לויטן באַפעל פון באַלעבאָס, האָט די דינסט באַזוכט מיינע ביידע פיס.

„די באַנדאַזשן נעמט מען נישט אַראָפ פון מיינע פיס.

„זיי זענען רויט און ווייס!

„דאָך נעמט מען זיי אַראָפ.

„מען וואַשט מיינע פיס מיט הייס וואַסער.

„ווען פריש בלוט פליסט, באַגיסט מען עס מיט זויער-שטאָף.

„אַן אויסערגעווייניקער ווייטיק! איך האָב זיך צוגעקוקט ווי די יינגלעך לאַכן אַרום מיר.

„טיילמאָל האָט מיין טאַטע געשריגן:

„פלאַקסע!"

„טיילמאָל האָט ער מיך געטרייסט:

„דו וועסט האָבן אַ שיינעם מאַן!"

„נישט לאַנג וואַרטנדיק, האָב איך, קענן מיין ווילן, ווי-דער געווייגט.

„נישט לאַנג וואַרטנדיק, האָט מען ווידער אַרומגעוויקלט מיינע פיס מיט נייע באַנדאַזשן.

„נישט לאַנג וואַרטנדיק, האָט די נאָגעניש ווידער געטאָן אירע מעשים, די זויערשטאָף האָט אינעווייניק געמאַכט אירע כעמישע איבונגען.

„וואָס מער מען האָט געביטן מיינע באַנדאַזשן, אַלץ מער האָט מען געקוועטשט מיינע פיס.

„ענדלעך, איינמאָל שקיעה-צייט, האָט מען אויפגעלייגט אין אַ בארג די אָפּגענוצטע באַנדאַזשן, און מיינע פאַרשענערטע פיס זענען פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ פּאָר „גאָלדענע לילייעס".

„דריי יאָר.

„אינם משך פון דידאָזיקע לאַנגע יסורים, זענען מיינע פיס געוואָרן העכער פון מיין קאָפּ. אויף אַזאַ אופן האָב איך ביינאַכט אויפגעהערט צו קרעכצן, ווייל די בלוט-צירקולאַציע פון דער „פלאַקסע" איז איבערגעריסן געוואָרן.

„בייטאָג האָב איך מורא געהאַט פאַר דער וועלט.

„איך פלעג זיך פאַרבאַהאַלטן אין אַווינקעלע פון גאָרטן, אָפּטמאָל הינטער די בלומען, וועלכע זענען אויך געווען צעקריפלט פון דער נאַטור, און נעמען מיינע ביידע פיס אין די הענט אַריין.

„ווי קליין זיי זענען! בעת אמאָל זענען זיי געווען אַזוי גרויס ווי זייערע שוועסטער: מיינע הענט.

„מיינע הענט האָבן געגלעטט מיינע פיס, ווי שוועסטער וואָס האַלדזן זייערע ברידער, וועלכע זענען געוואָרן פאַרוווּנדעט און צעקאַלעטשעט אין אַ מלחמה.

„מורא האָבנדיק, מען זאָל מיך נישט קומען זען, האָב איך גע-קוקט אויף די אַראָפּגעפאַלענע בלומען, די קרבנות פון דער נאַטור.

„אויף אַזאַ אופן האָב איך זיך או סגעלערנט ווייניגן אין דער שטיל!

„דער טויט פון מיין מאַמען האָט מיר נישט פאַרשאַפן אַזויפיל וויטיק אוּן יסורים.

„אַ פּאָר גאָלדענע לילִיעס זייט בּיי זייט מיט אַ רויטן בּאַרג בּאַנדאַזשן אוּן וויסלעכע עצמות!

„די טראַדיציע האָט אַזוי געוואָלט.

„זי האָט אַזוי געוואָלט דורך רוים אוּן צייט.

„דער גאָרסעט אוּן די בּאַנדאַזשן זענען איין אוּן דיזעלבּע זאַך. אָט די ביידע זאַכן איז דער בּייזער סימבאָל פון דער מזרח אוּן פון דער מערב-טראַדיציע.

קאַפּיטל צוויי

די משפּחה לי. – די צווייטע חתונה פון איר טאַטן. – דער טויט פון איר באָבע לי.

מיין מוטער האָט אונדז ליב געהאַט אָפט צו דערציילן, וועגן דער צייט, וואָס זי פלעגט פאַרברענגען לעבן דער באָבען פון איר מאַמעס צד.

דאָס איז געווען איר טרייסט-אָרט, וווּ זי האָט געקענט פריי אויסגיסן אירע טרערן.

אין אַ געוויסן טאָג, איידער די פיוואָניעס האָבן אָנגעהייבן צו בליען, אונטער אַן אַבריקאָסן-בוים, וועמענס געדיכטע בלעטער פאַרשטעלן טיילוויז די פאַנאָדע, אונדזער אַלטע שכנה דעמדאָזיקן קליינעם גאָרטן, זייט בייַ זייט מיטן שטוּדיום-זאַל, וווּ דער באַנאַנען-בוים הערט נישט אויף צו בליען פאַר אונדזערע אויגן, – האָט מיין מאַמע געזעדט וועגן דער פאַמיליע לי:

„אין דער פאַמיליע לי הערשט מנוחה.

„קיינמאָל איילט מען זיך נישט בייַ זיי. מען איז רויק. אַלץ ווערט געטאָן מיט אויסרעכענונג.

„דער קולט פון די אבות איז דאָרט פאַרנאַכלעסיקט. פאַרזאַמלונגען, קאָנצערטן קומען דאָרט סאָר זייער אָפט. פון צייט צו צייט מאַכט מען דאָרט באַנקעטן. מען לעבט דאָרט אין קאָמפאָרט.

„דאָרט האָב איך געפונען לאַסקעס, צאַרטקייט, לעבן און פרייד, דאָרט האָב איך באַגעגנט מיין באָבען, מיין מומען און מיין פעטער. זיי האָבן געלעבט, ווי פילאָזאָפן.

„דאָס פאַסירט זעלטן אין אונדזער געזעלשאַפט.

„קומענדיק אַהין פלעג איך יעדעס מאָל געפינען פרייד, לעבן און האָפענונג, וואָס איך האָב דאָרט איבערגעלאָזט.

„פרייהייט הערשט ביי די קינדער פון די לאַטסעס.

„מיין טאַטע האָט וויידער חתונה געהאַט אין פעברואַר 1877.

„די זכרונות וועגן מיין מאַמע לי איז אָפגעקילט געווארן אין הארץ פון מיין טאַטן.

ער האָט חתונה געהאַט מיט א מיידל פון א רייכן סוחר, וואָס האָט אייגענע שיפן, מיטן נאָמען טאַנג.

„מיר זענען זיך ביידע קעגנזייטיק געפאלן געווארן. מיר האָבן זיך ביידע געליבט.

„מיין מאַמע טאַנג, אזוי האָב איך זי אָנגערופן, האָט זיך שלעכט אַקלימאַטיזירט אין אונדזער לאַנד, ווו זי איז געווען א פרעמדע.

„עטוואָס שפעטער, נאָך איר חתונה איז זי קראַנק געווארן. איך האָב זי מער נישט פארלאָזט.

„זי האָט נישט געוואָלט, איך זאָל זיך אָנזופן מיט דער שלעכטער לופט פון איר צימער.

„יעדעס מאָל, ווען זי פלעגט איינשלאָפן, פלעג איך שטיל אַריינגיין און נישט אָפטרעטן פון איר.

„טאַנג געזונט האָט זיך פארערגערט.

„דעמאָלט האָב איך שוין געהאַט א באַגריף פון ווייטיק און ליידן.

„איך האָב געווייניט אינדערשטיל.

„ענדלעך האָט דער טויט באַפרייט טאַנגן פון אירע יסורים.

„איך האָב איצט פארשטאַנען דעם חילוק צווישן קאָנווענציאָנעלע ליידן און אמתע יסורים.

„די טויטע ווערן איינגעהילט אין תכריכים און מען
באַגראָבט זיי ט י ף...
ט י ף... ט י ף...
„ט י ף האָב איך געקענט מיין מאַמע טאָג.
„ט י ף האָב איך דעמאָלט דערקענט דעם טויט.

„בירגער האָבן חתונה זייער שנעל! און פרויען זענען
געבוירן, כדי צו שטיין אויף דער דינסט ביי מענער.
„ס׳איז אָנגעקומען מיין צווייטע שטיף-מאַמע אוראַנג, אַ
טאָכטער פון אַ זאַלץ-סוחר.
„זי איז געווען אַן אמתע שטיף-מאַמע.
„און איך, איר צוועלף-יעריקע שטיף-טאָכטער.
„צווישן אונדז האָט עקזיסטירט דאָס גענוג: אויס לִיבע.
„אַלַיין אומוויסנד, האָט זי גאָרנישט געטראַכט מיר צו
געבן בילדונג. אויך מיין טאַטע האָט דערפון נישט געטראַכט.
„אויס פרינציפ, האָט ער זיך קיינמאָל נישט פאַר-
נומען מיט זיינע טעכטער. פאַר אים איז עס גענוען אַן איבע-
ריקע זאַך!
„די אומוויסנקייט פון פרויען, דאָס איז זייער חכמה.
„איך האָב אַריינגעלייגט מיין לעבן אין דער מלאכה פון
נייען.
„אינם שויס פון דער משפחה לִי און דער משפחה קאָ
האָב איך מאַרבראַכט מיין קינדהייט. פון איין זייט איז געווען
אַ גן-עדן, פון דער צווייטער זייט — אַ גיהנום.
„מיין באָבע, זי לעבנס-לוסטיקע געטין פון דעמדאָזיקן
גן עדן, האָט זיך אַוועקגעפאקלט אויף שטענדיק.
„די נשמה פון מיין טרייסט איז פאַרשוווונדן געוואָרן.
„פון טרויער צו טרויער. האָב איך בעסער דערקענט
דעם טויט.
„מיין טאַטע פלעגט תמיד ווייגען און קלאָגן; וואָס ער
האָט טעכטער.
„מיין שטיף-מאַמע אוראַנג האָט געבוירן אַ פערטע.

„פֿאַרדאַגהט, וואָס זיין פֿאַמיליע גייט אונטער, איז מיין סאַמע אַרויס פון געדולד.

„מיין טאַטע האָט אונדז קיינמאָל נישט אָנגעקוקט מיט אַזאַ פיינטלעכן בליק, ווי איצט.

„אויאַנג האָט פֿאַרטיידיקט אירע טעכטער.

„איך האָב געהאַלדזט מיינע לייַדן.

„איך האָב זיך געווענדעט מיט אַ מענטשלעך געבעט:

„גאָט! גיב מיר אַ גוטן מאָן!"

קאַפּיטל דריי

מיין מאַמע יוגנט. — איר חתונה.

ס׳איז פאָרגעקומען אַ הזכרה נאָך מיין אָרעמען טאַטן. מיין מאַמע האָט מיט גצווייען אונדז דערציילט וועגן אירע יוגנט און וועגן איר חתונה:

„מיין תפילה איז אָנגענומען גצוואָרן.

„דאָס שפריכוואָרט האָט רעכט:

„דער הימל פאַראַט קיינמאָל נישט קיין עלנדע״.

„דער הימל האָט מיר געגעבן אַ מאַן:

„דיין טאַטן.

„וועו איך בין געווען אַ יונג מיידל, האָב איך זייער קנאַפּ גערעדט.

„וויי׳ שווייגן איז איינע פון די פיר מעלות.

„אָבער מען האָט גערעדט וועגן מיר, ״יצגן מיין פיגור, וועגן מיין פאַרשטאַנד, וועגן מיינע פעיקייטן אין די ענינים פון הויזווירטשאַפט אין וועגן מיין שווייגן.

„קיינער האָט נישט גערעדט וועגן מיינע ליידן.

„מען האָט גערעדט וועגן מיין חתונה.

„ס׳זענען אַרויסגעקוקט גצוואָרן דריי באַדינגונגען:

„אַ רייכע משפחה,

„גע׳ערנטע אבות,

„אַ יונגערמאַן, אַ בחור.

„לויט מיין טאַטנס השגות, דאַרף די משפּחה פּון מיין צוקונפטיקן מאַן זיין רייכער פּון זיינער.

„אויב איינע פּון דידאָזיקע דריי זאַכן וועט פּעלן, אזן די חתונה וועט פּאָרקומען, וועט עס זיין אַ פּלעק פּאַר די ערשטע קאָ-אבות.

„בעת מען איז געקומען צו אונדז רעידן וועגן מיין חתונה, בין איך שנעל אַנטלאָפן אין מיין צימער און זיך גע-לייגט אויפן בעט.

„דאָס האָט מיר נישט געדאַרפט אָנגיין.

„דאָס האָט געדאַרפט זיין מיין טאַטנס דאגה.

„איך האָב זיך געשראָקן, מיינע באַקאַנטע זאָלן פּון מיר נישט לאַכן.

„מיט אַ רויטל האָב איך אָנגעטאָן מיין חופּה-קלייד.

„דאָס רויטע חופּה-קלייד, איז פּונקט אַווי רויט, ווי מיין פּנים!

„מיין טאַטע האָט זיך באַשעפטיקט מיט מיין חתונה.

„מען האָט געקענט מיינען, אַז ער וועט גיין ווינען אין מיין צוקונפטיקן הויז.

„איך בין געווען אַ מיידל און איך האָב געוואַרט אויף דער חתונה, כדי צו ווערן אַ ווייב.

„אונטערן נאָמען ווייב, האָט מען אפשר מער פרייהייט!

„איך האָב זיך באַקענט מיט אייער טאַטן, יוען-לין-שענג, אַן עלעגאַנטער יונגערמאַן, אַן אַקאַדעמיקער צו פּופּצן יאָר.

„איך מוז מודה זיין: מיר ביידע יוען-לין און איך האָבן זיך גערליבט.

„יוען-לין האָט אויסגענומען אין דער לימטערישער וועלט, איז געווען אינטעליגענט, האָט געהאַט אַן אונטערנעמונגס-קראַפט, דרייסט און גערלדעט.

„צווישן די אַקאַדעמיקער, איז ער געווען איינער פּון ערשטע.

„איך האָב אים ליב געהאַט.

„מיר האָבן חתונה געהאַט.

„איך האָב זיך נישט אָפגענאַרט. יונג-לײַן האָט מיך אויך ליב געהאַט.

„מיין נדן איז געווען זייער קלײַן. איך האָב זיך געשרעקן פאַר די פּאָרווורפן פון אייער באָבע.

„יעדעס מאָל, וועג מען האָט געכאַפּט א שמועס וועגן דעמדאָזיקן ענין, האָט זיך מיר אויסגעדאַכט, אז איך זיץ אויף שפּילקעס.

„אייער טאַטע האָט געזאָגט:

„איך האָב חתונה מיט צניעות און נישט מיטן נדן".

„דאָס האָט נישט געשטערט אייער באָבען צו מאַכן אונדז א קאַלטן קבלת-פּנים.

„זי האָט געזאָגט:

„חתונה מאַכן א זון: דאָס הייסט פאַרקויפן אים קיין אויסלאַנד".

„איך האָב דעמאָלט געזאָגט צו יונג-לײַן:

„באַזוך אָפט דיין מאַמען; זי וויל נישט זאָלסט זיין צו אינטים מיט מיר. די ליבע שוואַכט אָפ די קינדערישע איבערגעבנקייט, באַרעכן זיך!"

„יונג-לײַן האָט מיר געענטפערט:

„לײַדער, מיין טייערע זשוקאָנע! דו קענסט נאָך נישט מיין מאַמען. זי האָט גורם געווען א סך לײַדן מיין ברודער זשו-לײַן און זיין ווייב לי. איצט איז אונדזער רייע. מיין עצה: פאַרשטאָפּ דיינע אויערן, און איך וועל זיך אויך מאַכן טויב".

„די שטוב האָט זיך צעטיילט אויף צוויי לאַגערן. פון איין זייט: אייער באָבע, אייער דריטע מאַמע און אייער פערטע מומע, אירע נישט-אויסגעבענע טעכטער, איר מומע אָאו, איר פּלימעניצע; פון דער צווייטער זייט: אי ער פעטער זשו-לײַן, זיין ווייב לי, אייער טאַטע און איך.

„שטיף-מאַמע, שטיף-טעכטער און שוועגערינס.

„פאַר דער „מלכה און איר סוויטע" זענען מיר באַהאַנדלט געווארן ווי פּרעמדע אין דער משפּחה.

„אייער באָבע האָט אָנגעפירט מיטן הויז.

„איר גאַנצע סוויטע צוזאַמען מיט איר.

„די מלכה, איז געווען אונדזער שטיף-מאַמע און אונדזערע שוועגערינס — אונדזערע סיאַ-קו-דזען, די פרינצעסינס אָדער קלייגע שוויגערלעך.

„די פּליאָטקעס אין דער משפחה זענען אַזוי טרויעריק פאַרן שלום, ווי די פּליאָטקעס אין דער מלוכה.

„ווען פרויען זענען נישט קיין פרויז, זענען זיי נאָך ערגער פון מענער.

„ס'אַרבּ דיפּלאָמאַטיע, ס'אַרבּ מעסער וואַס איז פאַרבאָרגן אינם האָניק!

„ס'איז נישט געווען קיין שלום-בית. ס'איז נישט געווען קיין אויפריכטיקייט, קיין אָפנהרציקייאַט.

„איך האָב דעמאָלט דערגאַנגען, אַז דער גורל פון דער פרוי איז ערגער פונם גורל פון אַ יונג מיידל.

„זייענדיק אַ יונג מיידל, האָב איך געמאָסן פון איינזאַמע, רויקע לייבן און פון דער שטילקייט, מיט דער האָפענונג צו ווערן אַ ווייב.

„ווען איך בין געוואָרן אַ ווייב, האָב איך געמוזט לייבן פאַר צווייען.

„ווען איך האָב געזען וויינען אייער מומע לי, וועלכע איז מיט גרויס זאָרג דערציגן געוואָרן אונטער איר פאָטער-לעכן דאַך און האָט נישט געקענט אַריבערטראָגן די טירא-נישע הערשאַפט פון אייער באָבען, האָב איך געליטן פאַר פיר. „פון די לייבן און אַלס פרוי.

PUBLIC LIBRARY, TORONTO

קאַפּיטל פּיר

מיין משפּחה.

שענג איז איינער פון די „הונדערט משפּחות".
זי האָט אירע אַרכיוון און איר גענעאַלאָגיע.
זי איז אַן אָפּשטאַם פון „די פּעלקער מיט שוואַרצע האָר".
שוואַרצע האָר איז געווען די עטנישע אייגנשאַפט פון
ערשטן כינעזישן פּאָלק און נישט די געלע קאָליר פון דער
ראַסע.

די שענגס שטאַמען נישט אַרויס פון איטשענג, מיין
היימיש שטאָט. זיי זענען געקומען פונם וויגל פון דער אַלטער
כינע.

דאָס וויגל פון די הונדערט משפּחות איז געווען דער
טאָל האָאַנג-האָ אָדער דער גלעזער טייך. די שענגס שטאַמען
אַרויס פון דער פּראָווינץ האָנאַן. „דאָס האַרץ פון דער אַלטער
כינע".

דער נאָמען פון מיין פאַמיליע ציט זיך מסתּם פון דער
דינאַסטיע טשאוּ. אונטער דער הערשאַפט מו-וואַנג (951–1001
פאַר קריסטלעכער ערע), איידער לאַטסע און קאָנפוציוס
זענען געבוירן געוואָרן, די צוויי חכמים פון דער הימלישער
אימפעריע.

דער מלך מו-וואַנג האָט געהאַט עטלעכע ברידער.
איינעם פון זיי האָט מען אַ נאָמען געגעבן פּירשט

זשונאַן און האָט פֿאַרמאָגט דאָס גאַנצע פּירשטנטום אונטער דעם נאָמען.

פּון יענער צייט אָן האָט מען זיין נחלה אָנגערופֿן: דאָס פּירשטנטום שענג.

אין דער פֿראָווינץ האָנאַן, אָדער פּינקטלעכער, אינם אַלטן פּירשטנטום, וואָס הייסט שוין זשונאַן, לעבט נאָך ביי היינטיקן טאָג אַ גרויסער שבט פּון די שענגס, זינט דורות לאַנג.

שענג באַדייט „בליען", דער נאָמען פּונם פּירשטנטום; דער אמתער נאָמען איז גאָר געווען קי, אַ נאָמען פּון דער קייזערלעכער פֿאַמיליע פּון דער דינאַסטיע טשעו.

די קי׳ס זענען די קינדער פּון האָאַנג-טי, דער קאָפּ פּון די „הונדערט פֿאַמיליעס" מיט די שוואַרצע האָר.

וועו דאָס פּירשטנטום איז אַנטקסירט געוואָרן צום שכנות-דיקן לאַנד פּון די וועיען, האָבן די קינדער נישט אויפגעהערט צו טראָגן דעמזעלבן נאָמען.

די אַרכיוון זאָגן אונדז, אַז אונדזער אַכציקסטער אור-זיידע האָט בעת אַ בירגער-קריג פֿאַרלאָזן זיין היים, זשונאַן, און אַוועק אין דער שכנותדיקער פּראָווינץ נגאַי-האָאַי, אונטער דער הערשאַפט פּון דריי מלוכות (264–220).

אין יענער עפּאָכע איז איינער פּון די מיטגלידער פּון אונדזער משפּחה געווען גוט באַקאַנט אין די ליטעראַרישע קרייזן.

שענג היאַא-טשאַנג איז געווען אַ פּאָעט, אַ סעקרעטאַר אין וועי׳ס רעגירונג, פּון די דריי מלוכות.

די עמיגראַנטן שענג האָבן צוערשט געווינט אויף צפון פּונם בלויען טייך אָדער יאַנג-טסע-קיאַנג, אין דער געגנט טאַי-הו; נאָכדעם וועו זיי האָבן זיך פֿאַרגרעסערט אין מספּר, האָבן זיי אויסגעוואַנדערט אויף גרעסערע שטחים. פֿאַרסירנדיק דעם טייך, איז איין מיטגליד פּון דער נייער געזעלשאַפט אַוועק צו דער סאָכע און באַזיגט די באַרבאַרישע געגנט האַאַי-טשעו, וועלכע איז נאָך נישט געווען באַאַרבעט.

זיי זענען געוואָרן פּויערים. זיי האָבן באַגאָסן די ערד מיט זייער שוויים.

דער צוּ שטאַרקער מצנטשן־צוווּקס, דאָס אייביקע דראָ־ענדיקע פּראָבלעם פּון כינעזישן סאָלק, שטופּט דעם כינעזער צוּ אויסוואַנדערונג. די משפּחה ווערט פאַרגרעסערט, דריקט זיך ווידער צוזוויף, אָבער זי צעשפּרייט זיך נישט.

דאָסדאָזיקע פּראָבלעם האָט אַרויסגערופן אַ באַזונדערע באַוועגונג אונטער טשעוס דינאַסטיע, אין קאָנפוציוס צייטן. אָלע מיניסטאָרן זענען געווען בלויז באַשעפטיקט מיט עקאָנאָ־מישע פראָבלעמען. דער כינעזישער חכם, מאַכנדיק היסטאָרישע אויספּארשונגען, האָט נישט פאַרגעסן צוּ פאַרפאַסן אַ וויכטיק בוך, וועלכן ער האָט אַ נאָמען געגעבן: שוּ־קינג אָדער דאָס וויכטיקסטע בוך.

דאָסדאָזיקע וויכטיקע פּראָבלעם האָבן געשטעלט אין סכנה, צעמישט און איבערגעקערט אַ סך מיניסטאָרן פון די כינעזישע דינאַסטיעס.

דאָס האָט אַרויסגערופן זייער פיל אויפשטאַנדן. דאָס איז כמעט תמיד געווען די סיבה פון בירגער־קריגן.

פונקט ווי דער קייזער דאַרף לייזן דאָס פּראָבלעם פון דער גאַנצער נאַציע, אַזוי דאַרף דער ראש פון דער משפּחה אויך וויסן ווי צוּ לייזן דאָס פּראָבלעם פון זיין גרויסער משפּחה.

מען האָט אויסגעוואַנדערט.

אונטער מינגס דינאַסטיע, (1368–1644) איז אונדזער פּופּצנטער אור־זיידע געווארן אַ זאַלץ־סוחר. ער האָט זיך בא־זעצט אין איטשענג, אינם צענטער פון דערדאָזיקער אינדוס־טריע, אין דער פּראָווינץ קיאַנג־סו, איז שכנות פון נגאַי־האָאי.

ווען איך טראַכט וועגן די „הונדערט משפּחות", וועלכע האָבן אַמאָל באַפעלקערט דאָס וויגל פון דער אַלטער כינע, וועגן דאָס פאָלק מיט די שוואַרצע האָר, הער איך נישט אויף צוּ זוכן געוויסע אָנווייזונגען בנוגע דער אַנטשטייאונג פון כי־נעזישן סאָלק.

דאָס כינעזישע פאָלק, לויט די זכרונות־ספרים איז נישט קיין אור־אַלטע פאָלק אין כינע.

די לאָלאָס, די מיאַטסעס, די איס, די ליסוס, די לאַמאַזשענס, די מישעמיס א. ז. וו. האָבן פאַרן אָנקום פון די פרעמדע כינעזער, פאַרמירט מעכטיקע מלוכות אין טאָל האָאַנג־האָ. אָדער געלער טייך, און אינם באַסיין פון יאָנג־טסע־קיאַנג, אָדער בלויער טייך.

פונוואַנען זענען זיי אָנגעקומען די הונדערט משפחות, אָדער די מענטשן מיט די שוואַרצע האָר?

פון מערב.

אַזוי דערציילט אונדז די טראַדיציע.

די זכרונות־ספרים דערציילן אונדז, אַז מיר האָבן זיך דערנומען פון אויבערשטן קוען־לוען.

האָאַנג־טי, דער ערשטער שרף פון די געלע, מיט דער הילף פון זיין וויסנשאַפט און זיין קאַמפאַס, האָט צעשלאָגן טסעאו־יאו, דעם מעכטיקן שרף פון די אור־איינווינער. גאָנצע הונדערט יאָר האָט בלוט געפלאָסן פון שען־סי אין ים אַריין און פון טשע־לי אין בלויען טייך.

דאָס איז געווען אין 2897 פאַר דער קריסטלעכער ערע.

זייער לאַנג איז די געשיכטע פון מיין משפחה. אַלע פון אונדז וויסן די הויפט־עפיזאָדן. מען דערמאָנט אונדז וועגן זיי אין די גרויסע יאָר־טעג, בעת מען לייענט אונדז די גענאַלאָגיעס, פאַרווייז פון אַלע אבות.

די משפחה איז די אמתע היים פון דער כינעזישער ציוויליזאַציע.

אַ דאַנק דער משפחה קענען מיר בעסער באַגרייפן די כינעזישע ציוויליזאַציע, וואָס ווערט פאַרטגעזעצט כסדר, וואָס לעבט תמיד. מען איז דעריבער נישט געצווונגען איבערצוזיען זי אויף דענקמאָלן און איבערשרייבן זי אויף מאַנוסקריפטן.

מיין זיידע פון טאַטנס צד איז געווען אַ גרויסער למדן. ער האָט ליב געהאַט צו רויכערן אָפיום.

„ער האָט געוויכערט, האָט אונדז איינמאָל די באָבע דערציילט, אונטער דער לבנה, וועמענס קלאָרע שטראָלן האָבן זיך געגאָסן אויף די בלומען, וואָס האָבן אָנגעהייבן פאַנאַנדערצוגאָזן זיך אויף די שמעקעדיקע אָסמאַנטוסן; אוּן ער, אַרויסגאָנדיק זיין רויך, האָט קיין שום אַכט נישט געלייגט אויף דער הימלישער העלקייט אוּן נישט אויף די געשפרעכן פוּן דער משפחה; אייער זיידע האָט צוויי מאָל אויסגעהאַלטן זיין קיו-זשען קאָנקורס.

„ער איז געוואָרן אָנגענומען אויף דער העלפט. אין זיין קאַנדידאַטן-צעלע, וווּ ער האָט געדאַרפט סאַרבאַנגען דריי טעג אוּן דריי נעכט, נישט אַרויסגייענדיק, כדי צו פאַרפאַסן אַ ווערק, האָט ער מיט זיך מיטגענומען דעקעס, מאַטראַצן, פענדלען, פאַפּיר, טינט אוּן אָפּיום.

„ער האָט געוויכערט, געוויכערט... געוויכערט...

„רויכערנדיק האָט ער פאַרפאַסט זייו לידערישע מייסטער-ווערק.

„וועַן ער האָט פאַרענדיקט זיין אָפּיום, האָט ער פאַרענדיקט מיט זיין געלט.

אין זיין צעלע האָט ער געזיכט אַן עצה, וויאַזוי מען פאַרדינט געלט. ער האָט פאַרקויפט זיין ווערק אַן אַנדער קאַנדידאַט פוּן דער שכנותדיקער צעלע, אַ זון פוּן אַ רייכן אייגנטימער, פאַר מזומן געלט.

„ער האָט נישט אויפגעהערט אַרומצוגענעמען זיין „שיינע נעגערין", אין אַ קלייענער שמאָלער צעלע, וווּ ס'האָט זיך נאָר געפוּנען אַן אָרט פאַר אַ מאָגערן מענטשן.

„אייער זיידע האָט געוויכערט.

„ער האָט געשאַפן.

„מיין ווערק די „שיינע נעגע־ין", גיט מיר, האָט ער געואָגט פיינע אינספיראַציעס, פונקט ווי די לידערישע מוזע גיסט אין מיר אַריין נעקטאַר".

„נאָכדעם ווי זיי האָבן פאַרברַאכט דריי גאַנצע טעג

אינם עקזאַמען-הויף האָבן דריי שאָסן פון אַ האַרמאַט אָנגעזאָגט די קאַנדידאַטן, אַז זיי דאַרפן תיכף פאַרלאָזן זייערע צעלעס.

„ה' שענק האָט נאָך נישט געהאַט פאַרענדיקט זיין שיינע קאָמפּאָזיציע, וואָס זיין שוואַרצע מוזע האָט אים אינספּירירט.

„ער האָט שטאַרק געריכערט, כדי צו האָבן מוט אַוועק-צוטראָגן זיין אומפאַרענדיקט מייסטער-ווערק דעם קייזערלעכן עקזאַמען-לערער.

זייענדיק אונטער דער פאַרכישופּטער שוץ פון זיין גע-ליבטער „נעגערין", האָט ער אַוועקגעגעבן זיין קייזערלעכן לע-רער זיין צווייט ווערק.

„וען די רעזולטאַטן זענען באַווויסט געוואָרן, האָט דער זון פונם רייכן אייגנטימער באַקומען דאָס ערשטע אָרט צווישן די לייצענזיאַנטן. דער קייזערלעכער לערער האָט אים באַגריסט.

„ה' שענק איז געווען צווישן די צוגעלאָזענע, בעסער גערעדט, צווישן די לייצענזירטע, צוגעלאָזן אויף דער העלפט.

„ער איז געקומען גאַנץ רויק צוריק מיט זיין געלט. ער האָט געלאַכט זון כבוד.

„אין עטלעכע יאָר אַרום איז ער ווידער געווען אין פע-קין. ער האָט זיך ווידער געשטעלט צום קאָנקורס פון קיו-דזשען, וויל די „צוגענומענע אויף דער העלפט" ווערן נישט גענומען אין באַטראַכט.

„דיזעלבע געשיכטע האָט זיך איבערגעחזרט, ס האָט אויס-געפעלט געלט!"

„איך האָב געזאָגט צו דער באָבע:

„אונדזער „טיע-טיע" איז באמת שטאַרק, ער איז דריי מאָל לייצענזיאַנט".

„וויאַזוי, קלי־גיטשקע?" האָט מיך געפרעגט מיין באָבע.

„דו קענסט נישט מאַכן קיין חשבון?

„יאָ!

„איינס אוּן איינס איז צוויי, אַ העלפט אוּן אַ העלפט איז איינס. פאַרשטייסטו

„אך, דו טייוול! דער קייזערלעכער עקזאַמינאַטאָר איז נישט אַזאַ גוטער מאַטעמאַטיקער ווי דו".

מען לאַכט.

מיין זיידע האָט לייב געהאַט רויכערן אָפיום. א סך האָבן זיך אַזוי נוהג געווען, למשל, מיין זיידע פון דער מאַמעס צד.

זינט מען האָט אַרייַנגעפירט דעמדאָזיקן מיטל, האָט זיך די כינעזישע משפחה אַ וואַקל געטאָן. די אָפיום-מלחמה האָט בזה-ומבוזה געמאַכט קאָנפוציוסעס פּאָרשריפטן.

די אָפיום-רויכערער זענען זעלבסטמערדער און די סוחרים פון אָפיום — מערדער, וואָס הרגענען אַוועק דעם קאָלעקטיוו סיי פיזיש, סיי מאָראַליש.

די ליולקע האָט מען אַ נאָמען געגעבן — ביקס, און דעם רויכערער — טייוול.

ווען די משפחה האָט אַ ביקס פון אָפיום, גייט די גאַנצע שפּאָרזאַמקייט אַוועק מיטן רויך. ווען זי האָט צווייי, איז די הכנסה ווייט פון דער הוצאה.

ווען דער מאַן רויכערט, טוט אים דאָס ווייַ נאָך. אַ משפחה מיט צווייי ביקסן איז נישט קיין זעלטענע דערשיינונג.

איינמאָל האָבן מיר געבעטן, די באָבע זאָל זיין אַזוי גוט אונדז געבן אַן איבערבליק איבער דער ירעלעכער הכנסה און הוצאה פון איר מאַמעס משפחה, איידער כען האָט איינגעפירט אָפיום און די פאַרוועגנדונג פון נישט-גלייכע אָפּמאַכן.

„מיינע קינדער, — האָט צו אונדז געזאָגט די באָבע, וועלכע האָט אַראָפגעריסן א שיינע פיוואָניע, כדי אַוועקצושטעקען זי אויפלאָקיטעסווארן (קוואַן-יין, א בודיסטיש-כינעזישע געטין), — גייט אין דער קאָפליצע און נאָכדעם וועל איך דערציילן וואָס איר ווילט".

מיר זענען איר נאָכגעגאַנגען.

ס'ארא שיינע, פיין-פאַנאַנדערגעבליבענע קאָפליצע! זי האָט באַפוצט בודאַן. כדי איר צו פאַרשאַפן פאַרגענגיגן, האָבן מיר זיך אויסגעצויגן פאַרן אָפּגאָט.

ווען זי איז אַרויס פון דער קאָפליצע, איז זי געווען אין

אַ גוטער שטימונג. מיר האָבן איר ווידער געשטעלט דיזע־בע שאלה. זי האָט געלאַכט.

זיצנדיק אונטערן שאָטן פון אַ גרינעם באַאַנען־בוים, האָט זי מיט אַ יינגער שטימע דערציילט:

„די פרעמדע שדים האָבן אונדז דערהרגעט. זיי האָבן אונדז אָנגעטאָן אַ סך שלעכטס. זיי האָבן ביי אונדז אַוועקגע־גנבעט אונדזערע קינדער און זיי האָבן קאַליע געמאַכט זייערע אויגן, כדי אויסצוארבעטן פילן. דידאָזויקע באַרבאַרן ווייסן נישט פון די געזעצן פון אונדזערע חכמים.

„מיר זענען געווען רייך. אַלע יאָרן האָבן מיר געהאַט פאַראיבעריקט געלט. די הוצאה איז תמיד געווען דריי מאָל ווייניקער פון דער הכנסה. יעדע פינף יאָר האָבן מיר זיך צו־געקויפט אַ נייי שטיקל באָדן. איצט זענען מיר רוינירט אַ דאַנק די אָפיום־ביקסן און אַ דאַנק דעם אימפּאָרט פון פרעמדע סחורות".

„באָבע, אפשר קענסטו אונדז באַשרייבן דאָס פאַטערלעכע הויז פאַרן אויפשטאַנד פון טאַי־פינג".

„אַלע אויסלענדישע טיוולאָנים זענען באַרבאַרן! מען דאַרף זיי פיינט האָבן, מען דאַרף אַנטלויפן פון זיי. זיי האָבן בלויע אויגן, גלאַט האָר, דאָס זענען נישט קיין מענטשן, דאָס זענען באַרבאַרן, וועלכע האָבן מיט זייערע הארמאַטן חרוב גע־מאַכט דעם טעמפל פון אונדזערע אבות!

„דער הימל ווערט איבערגעדרייט, די ערד קערט זיך, דידאָזויקע טיוולאָנים קומען, כדי אונדז אויפצופרעסן.

„אך! זיי פרעסן קינדער און דערוואַקסענע מענטשן, זיי זענען מענטשן־פרעסער. מען דאַרף זיי דערווייטערן, כדי זיי זאָלן אונדז נישט טאָן קיין שלעכטס!"

„באָבע, וועסטו אונדז אפשר דערציילן וועגן דעם עקא־גאָמישן צושטאַנד פון אונדזער משפחה פאַר דער אינוואַזיע פון דידאָזויקע פרעמדע באַרבאַרן?"

„הא, הא! איר זענט קלוג, איר זענט מסכים מיט מיר, אַז דידאָזויקע מענטשן מיט די בלויע אויגן און גלאַט האָר

זענען באַרבאַרן, טייוולאָנים און מענטשן-פרעסער. איר זענט קלוג. איך וועל דערמיל אייער בקשה.

„די טראַדיציע אָנערקענט אייגנטום צו דער משפחה. דאָס זענען די צוויי באַזיסן פונם סאָציאַלן בנין. אין משך פון עטלעכע דורות זענען פאָרגעקומען עטלעכע וויכטיקע שנוים אין באַצוג צו ערד-אייגנטום. די ציוויליזאַציע פאַרשטאַרקט זיך מיט דער צייט. אין דער פאַסטוך-עפאָכע, אָדער אין דער האַלבנאָמאדישער עפאָכע איז דאָס אייגנטום געווען א קאָנקרעטיוע. וען די באַפעלקערונג האָט זיך פאַרגרעסערט און אונדזערע עלטערן איז אויסגעקומען שטאַרקער צו באַארבעטן די ערד, איז דאָס אייגנטום געוואָרן אינדיווידועל. אונטער דער הערשאַפט פון די אלטע מלכים, פון דער דינאַסטיע טשעו ביז צו דער טסינג-דינאַסטיע פון פינפטן דור פאַר קריסטוסן, ביז צום דריטן דור נאָך דער קריסטלעכער תקופה, האָט די רעאַקציע אין משך פון אַכט דורות געשטיצט די מיסבראויכונגען פונם אינדיווידועלן אייגנטום.

„דאָס אינדיווידועלע אייגנטום איז געוואָרן א קאָנקרעטיוע און איז איבערגעגעבן געוואָרן אין די הענט פון עטלעכע, כדי זיי זאָלן מיט עס אָנפירן פאַר דער טובה פונם כלל. דידאָזיקע פאַרוואַלטער זענען בישלעכווייז געוואָרן הערשער און די איבעריקע פאַרוואַנדלט אין וואַסאַלן. ענדלעך, אונטער טשאַנגס דינאַסטיע (פון 6-טן ביזן 9-טן דור), איז פאָרגעקומען די לעצטע ענדערונג. דאָס אייגנטום איז געוואָרן גלייכצייטיק קאָנקרעטיוו און אינדיווידועל".

„באָבע, האָסטו סאַרשטאַנען אונדזער שאלה: די הכנסה און די הוצאה פון אונדזער משפחה?"

„אָ, יאָ, איך האָב גוט פאַרשטאַנען, אָבער פאַר אייך קליינע קינדער, וועט א ביסל געשיכטע צונוץ קומען. וויסט, אז מיר האָבן א לענגערע געשיכטע, ווי די געשיכטע פון די באַרבאַרן. זייט שטאָלץ דערמיט, וואָס איר זענט קינדער פון דער אלטער כינע, מיט א געשיכטע פון פיראונצוואָנציק דינאַסטיעס, מיט פילאָזאָפן און מיט טראַדיציעס פון העכסטער חכמה.

מיר האָבן אָנגעהייבן אַרויסצוגיין פון געדולד, ווייל די באָבע האָט נישט געענטפערט דערויף, וואָס מיר האָבן געפרעגט.

„טייערע באָבע, ווילסטו אונדז דערציילן וועגן דאָס לעבן מיט פופציק יאָר צוריק?"

„דאָס לעבן מיט פופציק יאָר צוריק?

„יאָ, באָבע, דאָסמאָל בלויז דערפון.

„דאָסדאָזיקע לעבן האָט מיך נישט אינטערעסירט, בעת איך בין געווען אַ פריילן.

„פירט זיך עפעס אַ פאַמיליען-רעצעפט?

„יאָ, דאָס אינטערעסירט מיין מאַמען.

„קענסטו אונדז דערפון געבן אַ באַגריף?

„מיר זענען געווען רייכער. די הכנסה איז געווען דריי מאָל אַזוי גרויס ווי די הוצאה. יעדע פינף יאָר פלעגן מיר צוקויפן נייע פעלדער. מיר האָבן געגעסן ריין, סאָזשאַ-אַרבעס, פיש, בילִיקע אייער. מיר האָבן געטראָגן בלויע שטאָפן, צייטנווייז זיידענע מלבושים. מיר האָבן געווויינט אין דאָרף, ווהין דאָס טייערע לעבן איז נישט דורכגעדרונגען".

„דאָס אַלץ, באָבע?

„יאָ, דאָס אַלץ, מיינע קינדער!"

„באָבע, דו ווייסט, אַז דער „אויסלענדישער טייוול", פירט פינקטלעכער די רעצעפונגען פון אונדז".

„איך בין בייַ זיך אויף ווייל פון גאָרנישט ווייסן".

קאַפּיטל פינף

מיין הייַמישע שטאָט.

אי־טשענג איז דער נאָמען פון אונדזער שטאָט.

זי ליגט צו צפון אויפן 32° פון דער גרעאָגראַפישער ברייט און צו מזרח אויפן 119° פון דער גרינוויטשער לענג.

י ליגט אויף די ברעגעס פונם בלויען טייך און פונם גרויסן קאַנאַל, אויף 30 קילאָמעטער פון נאַנקין, די אַלטע הויפט־שטאָט פון דער מלוכה.

די שטאָט איז אַרומגערינגלט מיט אַ טויזנט־יעריקע וואַנט. די עלטסטע טיילן איז געבויט געווארן אינם צווייטן דור, פאַר דער קריסטלעכער תקופה.

ס׳איז אַ מוזיי פון מאָנומענטן.

צוערשט אונדזער פאַגאָדע, וועלכע האָט געזען אונדזער קינדהייט און די קינדהייט פון אונדזערע אבות. זי איז צע־שטערט געווארן דורך טאַי־פינג.

די חורבות פון דער פאַגאָדע זענען פאַרבליבן ביזן היינ־טיקן טאָג. זי איז דער ריז פון אונדזער שטאָט.

דער טורעם פונם מזרח איז אויך אַכט־ווינקלדיק, בעסער פאַרהיט, אָבער נידעריקער פון דער פאַגאָדע.

פונדערווייטנס, אינמיטן טייך, זעט מען, ווי די ביידע טורעמס, די טויזנט־יעריקע שוועסטער, זענען אַרומגערינגלט

דורך אן אלטער וואנט. מען קען טראכטן אוין דענקען וועגן
אלע סודות, וואס זענען פארשלאסן אויף דעמדאזיקן שטח!
אזויפיל פאעטן זענען דורכגעגאנגען, אזויפיל פויגעלעך
האבן דארט געזונט! ביי היינטיקן טאג גייען מיר דאָ פארביי.
דער גרויסער טייך, דער בלויער טייך, איז דער רהיין
פון ווייטן אריענט. די האסט ארויסגעבראכט אזויפיל קינדער,
אָ גרויסער טייך!
נאנקין, אלטע הויפטשטאט, וויפל מאל ביסטו שוין געווען
אַ שלאכט-פעלד! אוין אי-טשענג, אונדזער שטאט, איר טויער!
דידאזיקע ביידע טויזנט-יעריקע שוועסטער קוקן זיך אָן
אין דער הימל-אָזיערע, ווו די גאנצע פולע לבנה שפאציירט
פונם דאך פון מזל-טורעם ביז צום דאך פון דער פאגאדע,
אונדזער אלטע שכנטע.
אזויפיל שייגע פרויען, אזויפיל צארטע גראציעס זענען
דארט דורכגעגאנגען.
דער ריח פון די לאטאס דערמאנט אונדז נאך איצט
פון זיי.
די צארטע ווייענדיקע ווערבעס בעטן רחמים. וויל מען
ברעכט כסדר אפ זי גרינע צווייגן, כדי אוועקצושענקען זיי
די מענטשן פאר זייער אפפאר.
זיי באקרוינען די האלב-רונדיקע פארצוימונג פון קאנפי-
ציוסעס טעמפל צוזאמען מיט בליענדיקע פלוימען-ביימער. די
פארצוימונג צעטיילט די הייליקע אָזיערע אויף צווייען. די פא-
גאדע באדט זיך דארט, כדי אונדז צו געבן דעם באגריף פון
די דריי אייניקייטן.
דעם מזל-טורעם זעט מען אויך אַ געדאפלטן אין דער
אָזיערע.
ער איז פארפילמאכט מיט זיינע אכט-קאנטיקע זייטן.
ער איז אזוי שטרענג, אז ער טרייבט אוש אָן אַ פחד!
ער ציט זיך אין דער בלויקייט פון הימל, אונטערהאלטנדיק
קליינע גלאקן, וועלכע קלינגען בלויז ביינאכט, כדי צו פאר-
רוישן די שטילקייט פון הימל.

דער פויקן-טורעם געפינט זיך אינמיטן שטאָט. ס׳איז זייער אַן ערנסטער דענקמאָל. אַזוי ערנסט, אַז ער טרייבט אָן אַ פּחד. מען קען מיינען — אַ מלחמה. ער איז די עלטסטע טייל פון די שטאָט-פֿאַרפעסטונגען. א טורעם פון 2-טן יאָרהונדערט פֿאַר דער קריסטלעכער תקופה.

ביי היינטיקן טאָג רוקט זיך דער טייך אַוועק, און די שטאָט גייט פֿאָרויס.

דער טורעם קלינגט פון פרימאָרגן ביז ביינאַכט, כדי צו מעלדן די איינווינער וועגן דער שעה פון אויפשטיין און פון שלאָפן גיין.

דאָס ליטעראַריש בערגל, אָדער דער מזרח-גאָרטן, וואָס איז פֿאַראייביקט געוואָרן דורכן גרויסן שרייבער פון סאָנגס-דינאַסטיע (1729—960), צו-יאַנג-סיו, איז פֿאַר דער רעוואָלוציע געווען אַ ווינקל, וווּ ליטעראַטן פלעגן זיך באַגעגענען. מען הערט דאָרט בעסער די נשמה פון די נאַכט-גלאָקן. זייערע טעמפּלער קלינגען איינס ביי איינס.

דורכטראָגנדיק זיך דורך דעם אוקעם-וואַלד, קומען זיי טרייסטן דאָס איבערגעבליבענע פון דער פֿאַרשווונדענער העלדין.

אָוונטציים, ביי אַ פאַרשטערנטן הימל, וועט מען קריכט אַרויף דעם צפון-בערגל און מען קוקט פון אויבן אַראָפּ, זעט מען די אַלטע שוייגעוודיקע שטאָט.

דער גרויסער טייך מיט זיינע שרעקלעכע שטראָמען לאָזט זיך אַראָפּ ביים האָריזאָנט. די כוואַליעס טראָגן זיך נאָך איינאַנדער, זעגלען באַווייזן זיך און וועלן פאַרשווינדן, אַלץ טראָגט זיך מיט טיפקייט אין ערנסט.

אָט דאָ זעט מען דעם אמתן אויסבויג פון דער מענטשהייט.

די מענטשהייט עקזיסטירט תמיד אין רוים און אין צייט.

אויף די בערגלעך ליגן די אבות. אונטערן דאַך, לעבן דער פֿאַגאָדע, שלאָפן די עלטערן, און די נייע שטראָמען, וואָס קומען פון דער היינטיקער וועלט, ברענגען די, וועלכע וועלן וועלן די אבות פון מאָרגן.

די מענטשהייט איז אַ גאַנצקייט, וואָס נישט די נעמען

פון די עלטערן, פון די לעבעדיקע און פון די צוקונפטיקע מענטשן וועלן קענען צעשטערן. די דריי וועלטער, פאַרגאַנגענהייט, איצט און צוקונפט, ווייזן בלויז די פאָרמען פון אַן אָנסופיקער עק־זיסטענץ און זיי וועלן נישט קענען צעברעכן די אייביקע אחדות, די אייביקע געמיינזאַמע אינטערעסן.

און וועלן דער גרויסער טייך פאַרפירט אונדז ווייט, אויפן צווייטן עק פון דער וועלט, אויפן מערב, הייבט זיך די זון דאָרט אויף, זעצט זיך דאָ, אָבער תמיד דיזעלבע זון. און די מענטשהייט איז אויך אייניע: אַ גאַנצקייט אינם שטח, וואָס קיין שום אָנווייזונגען, נישט פון מזרח, נישט פון מערב, נישט פון צפון און נישט פון דרום קענען צעברעכן. און אַלע פיר זייטן פון דער וועלט, צפון, דרום, מזרח און מערב זענען וועגווי־זער אינם דאָזיקן שטח, אָבער קענען נישט צעברעכן די אייי־ביקע אחדות, די אייביקע געמיינזאַמע אינטערעסן.

ווען אַ בלאַט פאַלט אַראָפ פון אַן אומשטערבלעכן בוים, פילט דער גאַנצער גוף זיין פאַרלוסט, קיין שום צווייג פרייט זיך נישט, וויל די אַראָפגעפאַלענע בלאַט האָט פאַרייגנט איר חלק פון דער זון־ענערגיע און עס פאַרוואַנדלט אין חיותדיקע זאַפטן. דער גאַנצער בוים ליידט פון דעמדאָזיקן פאַרלוסט.

אַזוי איז מיטן מענטשלעכן קאָלעקטיוו: דאָס איז די אייי־ביקע אחדות, די אייביקע אינטערעסן-געמיינזאַמקייט.

קאַפּיטל זעקס

דאָס געבורט פון מיין שוועסטער טשיאָ און פון מיין ברודער ליען. — דער טויט פון מיין מומע לי און פון מיין פעטער דזשו־לין.

מיר האָבן געוואָלט וויסן דאָס, וואָס מיר וויסן נישט. אינם נאָמענטאָג פון אונדזער מומע לי, האָבן מיר אין גאָרטן, צווישן די בליענדיקע אַבריקאָסן, ווידער אָנגעהייבן צוצושטיין צו אונדזער טייערער מאַמע:

„די מומע לי און איך, זענען מיר געווען צוויי שוועסטער.

„מיר האָבן זיך ליב געהאַט, ווייל איך און זי, זענען מיר געווען צוויי פרויען און מיר האָבן געלעבט צוזאַמען אונטער איין דאַך פון אונדזער שוויגער.

„מיר האָבן זיך זייער גוט פאַרשטאַנען און מיר האָבן ויך קענגזייטיק געהאָלפן.

„אין 1891 האָב איך אַרויסגעבראַכט אויף דער וועלט אייער שוועסטער טשיאָ. לעבן מיר האָט זיך געפונען בלויז לי.

„איר ווייסט, אַז נישט געקוקט אויף דער גאַנצער אי־בערגעבנקייט פונם מאַן, איז די הילף פון עמעצן פון אונדזער געשלעכט געווען זייער נייטיק. לי איז פאַר מיר געווען אַ מאַמע און אַ שוועסטער.

„ווען אייער פעטער איז ארויס אָנזאָגן דער באָבע וועגן

טשיאָס געבוירט, איז ער געווען שטאַרק צופרידן. זיין פרייד האָט אונדז געטרייסט.

„וען ער איז געקומען צוריק, שטאַרק פאַרקעלטערט, האָט ער צו אונדז געזאָגט:

„די בּאָבע האָט געוואַלט, אַז אַנשטאָט טשיאָן זאָל בּעסער זיין אַ יינגל.

„אָבער איך וויל אַ טאָכטער, האָט ער וויטער געריידט, בּעסער אַ מיידל וויּ אַ יינגל. גיב זי מיר, אויב דו ווילסט זי נישט".

„דאָס געזאָגט, האָט ער אַ קוק געטאָן אויף אייער פאָטער.

„אייער פאָטער האָט אָפּגעענטפערט:

„זי בּלייבט בייַ אונדז".

„אין צוויי יאָר אַרום, איז לייַען געקומען אויף דער וועלט.

„די בּאָבע איז געווען צופרידן.

„מען האָט אָפּגעקאָכט הינערשע אייער, געפּאַרבט אויף רויט.

„מיט דידאָזיקע אייער האַט מען אָנגעזאָגט וועגן דעם ניי-געבוירענעם.

„אין דריי טעג אַרום נאָך זיין געבוירט, האַט מען געפּיערט דעם יום-טוב פון דריי-וואַשונגען.

„פון באַגינען אָן האָט מען באַלויכטן דעם זאָל, אָנגעצונדן ליכט אין פאַרויכערט קטורת.

„די קרובים, די פריינט, די שכנים זענען געקומען

„די אַקושאָרקע, וועלכער ס'האָט געקומט גרויס כּבוד, איז אויך דאָרט געווען.

„זי האָט פאַנאַנדערגעוויקלט דעם ניי-געבוירענעם. די צערעמאָניע האָט זיך אָנגעהייבן.

„צוערשט האָט זי דריי מאָל איינגענעצט דעם קינדס שטערן. נאָכדעם האָט זי געטובלט דאָס שרייענדיקע קינד דריי מאָל אין וואַסער.

„מען וואַרפט עס אַריין אין אַ שיסל הייליק וואַסער.

„מען פאַרענדיקט די דריי-וואַשונגען אין מען טוט אָן דאָס קינד.

„די אַקושאָרקע גיט אַוועק דאָס קינד דעם טאַטן.

„דער טאַטע האָט עס אָפּיציעל פאָרגעשטעלט דעם פּאָ-
מיליען-טעמפּל, נאָכדעם דער באָבען, די קרובים, די פריינט
די שכנים.

„מען האָט געהאַליעט.

„אין דערדאָזיקער רויקער אַטמאָספער, האָט זיך אָנגע-
הייבן אַ טראַגעדיע.

„די מומע לי איז קראַנק געוואָרן.

„די ברוסט האָט איר וויי געטאָן. דער פעטער האָט גע-
וואָלט שיקן נאָך אַ דאָקטאָר. די באָבע איז געוואָרן שטאַרק
אויפגערעגט.

„זי איז נישט קראַנק, זי מאַכט זיך", — האָט זי געזאָגט.

„אויסגעהאָרכט אַזעלכע אומגערעכטע ווערטער, האָט
די מומע פאַרלוירן די האָפענונג און זיך מייאש געווען פון
לעבן. זי איז אויסגעגאַנגען פון טאָג צו טאָג.

„איר מאַן האָט זי געליבט און געליטן אינדערשטיל.

„זי האָט געהאַלטן אין איין הוסטן. דערדאָזיקער הוסט
האָט, ענדלעך, באַאומרויקט דער באָבען

„זאָל זיין געלויבט דער הימל!

„די באָבע האָט געשיקט נאָך אַ דאָקטאָר.

„ביים ערשטן וויזיט, האָט דער דאָקטאָר גימאָלדן, אַז
די לונגע איז אַ פאַרצווייפלטע.

„לי האָט זיך אָפּגעזאָגט פון רעצעפטן, הגם דער מאַן
איז שטאַרק צוגעשטאַנען.

„דערווייסנדיק זיך ווען דעמדאָזיקן אָפּזאָג, האָבן אונ-
דזערע שוועגערינס פאַרפאַסט אַ ראַמאַן, כדי אים איבערדער-
ציילן דער באָבען.

„מען האָט אונדז באַשולדיקט, אַז מיר זענען נישט אָרנט-
לעך אוף פאַלש.

„אוף וויי? די מענער זענען געווען מיט אונדז, האָבן
די שוועגערינס געקוקט אויף זיי מיט שנאה".

מיין מאַמע האָט פלוצלונג אויפגעהערט צו דערציילן

זויל מען האָט דערהערט אַ געריש פון מיין באָבעס טריט.
יענע איז אַוועק אין קיך, דורכגייענדיק דעם קאָרידאָר.
וועי ס׳איז ווידער געווארן שטיל, האָט מיין מאַמע פאָרט־
געזעצט:

„אייער מומע לי איז געשטאָרבן.

„אין אַ יאָר אַרום איז אייער פעטער, איר מאַן, געשטאָרבן.

„אייער טאַטע און איך, האָבן מיר זיך אָנגעקוקט אינם
שפיגל פון טויט.

„מיר האָבן נישט געטאָרט ווייטער. אָבער שטאַרק פאָר־
טרויערט, האָבן מיר זיך אַרומגענומען".

ס׳האָבן זיך ווידער דערהערט טריט און גלייכצייטיק אַ
ביליריי פון הינט. די באָבע האָט זיך באַוויזן, כדי אויפצוני־
מען איר גאַסט.

אַן אַנדערש מאָל האָט מיין מאַמע אונדז ווידער דער־
ציילט, טיילנדיק יעדן פון אונדז אַן אַבריקאָס, אַז די באָבע זאָל
נישט וויסן.

„ס׳איז געווען די נאַכט פונם ניינאונצוואַנציקסטן, דער
טאָג פון דער זעקסטער לבנה.

„שווערע וואָלקנס האָבן פאַרטונקלט דעם הימל.

„ס׳איז געווען אַ שרעקלעכע נאַכט, וועלכע האָט זיך ווי
אַ שווערע משא אַוועקגעלייגט אויף די אָרעמע נערוון פון אייער
פעטער. לי האָט געהוסט.

„מיטאַמאָל איז געוואָרן אַן אויסערגעוויינלעכער גערויש
און אייער פעטער איז אין עטלעכע רגעס אַרום אַרויסגעשפרונ־
גען פון בעט.

„אַ פאַרטרויערטער און אַ פאַרפיניקטער, מיט אַ קאַלטן
שווייס אויפן שטערן, האָט דער אומגליקלעכער געהאַט אַ שלעכטן
פאָרגעפיל.

„ער האָט נישט געהאַט קיין העזה אַ געשריי צו טאָן.

„ער האָט מורא געהאַט אויפצוועקן די באָבע.

„זיי מוטיק, מיין קינד, האָט אויסגערופן די באָבע פון
איר בעט אַרויס, דיין ווייב וועט נאָך מאָרגן נישט שטאַרבן".

„איך בין אַריין אין ל'י"ט צימער.

„זי האָט תיכף געפרוווט רעדן.

„אָבער דער הויפּט האָט איר געשטערט, אַ שרעקלעכער הויפּט האָט געריסן איר גאָרנישט.

„אַ מין כאָרכלען האָט געקלאַפּט איז די היילן פון אירע פאַרוווּנדעטע לונגען.

„זי האָט געווייניט. אָבער זי האָט געפרוווט שמייכלען, בעת זי האָט דערזען, אַז איך דערנענטער זיך צו איר.

„ענדלעך האָט זי זיך באַרויקט און געקענט צו מיר רעדן.

„זשוקאָנע, דערנענטער זיך, איך וועל דיר באַלד פאַרלאָזן, איך וועל באַלד אַוועקפאָרן...

„ווהין? טייערע שוועסטער, גוטע שוועסטער, ווהין? פאָר נישט אַן מיר!

„כ'וועל אַוועקפאָרן... כ'וועל אַוועקפאָרן... דו פאַרבלייבסט, כדי צו באַדינען אונדזער שוויגער און אונדזערע שוועגערינס.

„בלייב דו אויך. איך וועל בעטן דעם הימל, אַז אונדזער מזל זאָל אויסגעבעסערט ווערן, אַז אונדזער צוקונפט זאָל ווערן לויטערער.

„לאַכנדיק, הוסטנדיק, ווייַנענדיק, האָט לי פאַרטגעזעצט:

„ווען איך וועל שטאַרבן, וועל איך זיין גוט און פרום. בייַם לעבן האָט מען זיך מיט מיר נישט געריכטעט".

„אייער פעטער איז אַריינגעקומען.

„אַ בלאַסער, מיט טרערן אין די אויגן, האָט ער אַרויסגעלאָזט אַ דויערהאַפטן זיפץ: הימל! הימל!

„אָט איז זי אַוועק, אַ יונגער לעבעדיקער קרבן פון דער טראַדיציע.

„זי האָט איבערגעלאָזט אַ יינגל פון אַכט יאָר.

„נאָכן טויט פון אייער פעטער, איז געשטאַרבן אייער דריטע מומע, און זי אויך פון שווינדזוכט.

„די באָבע איז דאָס[e] געווען פאַרטרויערט, וויל ס'איז געווען איר טאַכטער.

„דעם נעכסטן יאָר, האָט אייער פערטע מומע חתונה געהאַט מיטן הער האָ.

„דער באָבעס פּלימעניצע האָט אויך חתונה געהאַט.

דער גאַנצער הויף האָט זיך פאַנאַנדערגעשפּרייט; די יונגע לייט זענען נישט געקומען. מנוחה האַט אַ צייט געהערשט אין דער משפּחה.

„דער טויט האָט אינגיכן אַוועקגענומען אייער עלטער-זיידן, אַכציק יאָר אַלט, דער שווער פון אייער באָבע.

„ער איז געווען דער עלטסטער אין דער משפּחה, אָן אַ דעה, וויל זיין שנור איז געווען רייכער פון אים.

„די שטוב איז געווען פול מיט מתים!

„פון טויט צו טויט... האָב איך ענדלעך דערקענט דעם כּויט..."

קאַפּיטל זיבן

די כינעזיש־יאַפּאַנישע מלחמה. – די רעפאָרמע. – דער טרייב־רויב אויף די הונ־דערט טעג. – מיין געבורט.

אַ קליין לאַנד האָט געשלאָגן כינע, גאָר אַ קליין לאַנד! די מויז האָט פאַרוווּנדעט די קאַץ אין 1895.

גאַנץ כינע איז געווען אויפגערעגט פון דעם שימאָנאָסע־קער אָפמאַך. אָבער צום שטאַרקסטן איז געווען דער מאָדערניזם אין ער האָט אָפּגעהאַלטן אַ נצחון.

קאָרייע איז געווען די סיבה פון דער כינעזיש־יאַפּאַנישער מלחמה.

די מלחמה צווישן כינע און יאַפּאַן איז אַפיציעל געווארן דערקלערט דעם 1־טן אויגוסט 1894. אָבער אינדעראמתן האָט שוין די מלחמה עקזיסטירט פאַר דערדאָזיקער דאַטע.

די מאַנדזשורער אָפיצירן פונם כינעזישן פלאָט האָבן אַזוי געטראַכט: „שלאָגן זיך איז גוט, אַנטלויפן איז נאָך בעסער". דאָס זענען געווען פאַראַד־אָפיצירן. דער מאָדערנער מעכטיקער פלאָט פון דער צענטראַלער מלוכה איז געווארן אָנגעפירט דורך יונגע אָפיצירן, מאַנדזשורער אָדער כינעזער פון רייכע משפחות. זיי איז גאָרנישט אויסגעפאַלן אויפן רעיון, אַז ס׳וועט זיי אויס־קומען זיך שלאָגן אויפן אָפענעם ים. דער באַפעל אַרויסצוטרעטן

האָט אַרויסגערופן אַן אַלגעמיינע סומאַטאָכע: אַ טייל האָבן זיך געמאַכט קראַנק, די אַנדערע זענען זיך צוגלאָפן.

אוּן דערבײַ האָט מען געהאַט אַ מפּלה ביי יאַלוּ, דעם 17 סעפּטעמבער 1894!

נישט האָבנדיק קיין פּלאַץ, האָט די כינעזישע אַרמיי געמוזט אָפּטרעטן.

מיט דער הילף פּונם פּלאַץ, האָט די יאַפּאַנישע אַרמיי דעם 6 אָקטאָבער זיך געזעצט פּאָרויס צו צפון אין דער ריכטונג אויף האַי-טשענג. דעם 24 אָקטאָבער איז זי געגאַנגען אויף מזרח פּון לעאַ-טונג, דעם 6 נאָוועמבער אויף טאַ-לין-וואַן, דעם 21 אויף פּאָרט-אַרטור. דעם 4 מערץ 1895 האָט זי באַהערשט לעאַ-טונג אוּן ניצאוּ-טשונג, נאָך אַ שטאַרקער שלאַכט דעם 5 אוּן 6-טן מערץ.

אוּן נאָך אַ זעקס-חדשימדיקער מלחמה איז די כינעזישע אַרמיי פּולשטענדיק צעקלאַפּט געוואָרן.

דער וועג קיין פּעקין איז געוועזן אָפן דעם 8 מערץ 1895.

די הימלישע אימפּעריע האָט געמוזט אַראָפּבויגן דעם קאָפּ פאַר אַ געשפּענסט פּאָקט.

דידאָזיקע מיאוסע מפּלה איז געווען אַ גרעסערלעכער קלאַפּ פאַרן פּרעסטיזש אוּן פּאָרן כּבוד פּון דער גרויסער כינעזישער נאַציע.

ס'אַרבּ דערנידערונג — דער שימאָנאָסעקער אָפּמאַך!

דערדאָזיקער דוּנער האָט אויפגעוועקט די מאַסן, וועלכע זענען געשלאָפן.

צוערשט די מאַנדאַרינער אוּן די בורזשואַזיע.

ביז יענער צייט האָט מען קיינמאָל נישט געגומען אין ערנסט די אויסערלעכע מלחמות.

סאָר די כינעזער זענען זיי געווען בלויז סאָרבייגייענדיקע שטערעמוינטן, אַ פּראָדוקט פּון דער „באַרבאַרישער ציוויליזאַציע".

דאָסדאָזיקע מאָל איז די כינעזיש-יאַפּאַנישע מלחמה געווען צו נאָענט אוּן צו ברוטאָל, אוּן דעם קייזערלעכן הויף וואָלט זיך נישט איינגעגעבן אָפּצוּנאַרן די געזעלשאַפטלעכע מינוּנג.

פון דער צווייטער זייט האָט דער יאַפּאַנישער נצחון אַנט־
פּלעקט פּאַר די מערב־מלוכות, די שוואַכקייט פון כינעזישן ריז.

דאָס איז געווען דער טרייב־רויב.

ס׳האָט געהאַלטן דערביי, מען זאָל כינע צעפּיצלען. רוס־
לאַנד און יאַפּאַן האָבן באַלעבאַטעווען אין מאַנגאָליע און מאַנ־
דזשוריע, אויך כינעזישער טעריטאָריע; דייטשלאַנד האָט פּאַר־
נומען קיאָאָ־טשעוּ; ענגלאַנד — וועי־האַי־וועי און פּראַנקרייך —
קוואַנג־טשעוּ־וואַן.

אין הויף האָבן געקעמפט צוויי ריכטונגען: די אָנהענגער
פון פירשט קאָנג, וועלכע האָבן געשטרעבט זיך צו פּאַרשטענדיקן
מיט אויסלאַנד און די פירשטן טשון־אי און קינג, וועלכע זע־
נען געווען קעגן דעם.

די קעניגין, די אלמנה טסעוּ־הי איז געשטאַנען אויף דער
זייט פון די ביידע לעצטע, וועלכע זענען געווען טריי דער
טראַדיציע.

אין רעכטן מיטן קריזיס האָט זי אויפגעבויט דעם זומער־
פּאַלאַץ.

צווישן דער מלכה און דער באָבען איז געווען אַ גרויסע
ענלעכקייט.

די מלכה טסעוּ־הי איז געווען די שלעכטע באָבע פון
גאַנץ כינע.

דער סימבאָל פון דער טראַדיציע.

נישט געקוקט אויף איר ליבע צו דער טראַדיציע איז די
מלכה נאָך דער מפּלה פון דער אַרמיי אין 1895, געווען גע־
צוונגען אָנצוקומען צום פירשט קאָנג.

דער מערב־פירשט איז כסדר געווען דערפּאַר, מען זאָל
אַריינפירן דעם מאָדערניזם אין הויף.

אָבער ער איז געשטאָרבן דעם 29 מאַי 1898.

די מלכה האָט געגלויבט, אַז זי וועט צוריק אָפּנעמען
דעם פּאַלוירענעם באָדן.

דער אָנהענגער פונם פירשט קאָנג, וואַנג־טאַנג־האָ, דער
לערער פון יונגן מלך קוואַנג־סיוּ איז אַרויף אויף דער סצענע.

ער האָט געשטעלט זיין הערשער אין פאַרבינדונג מיט קאַנג־יעוּ־וועי, וועלכער האָט פאַרפאַסט די ווערק: „יאַפאַנער באַנייִנג", „שטודיום איבער דער געשיכטע פון די קאַנסטיטוציאָנעלע ענדערונגען אין ענגלאַנד", „די געשיכטע פון טערקייס גרויסקייט אוּן פון איר דעקאַדענץ" אוּן „דאָס לעבן פון פּטער דעם גרויסן". דעם מלך זענען דידאָזיקע ווערק שטאַרק געפעלן געוואָרן. ער האָט שטודירט אין יאַפאַן.

„קאַנג־יעוּ־וועי איז געווען אַ באַגייסטערטער פאַטריאָט אוּן האָט גלייכצייטיק געהייסן מאָדערניזירן די צענטראַלע מלוכה.

וואַנג־טאַנג־האָ, דער קייזערלעכער לערער, האָט געגעבן צו לעזן דעם מלך קאַנגס ווערק, ווייל ער האָט געליטן פון דער באַלייִדיקונג, וואָס יאַפאַן האָט פאַרשאַפן כינע.

דעם 11 יוני 1898, האָט דער מלך־קוואַנג־סיוּ אַרויסגעגעבן אַ דעקרעט וועגן די רעפאָרמען. קאַנג אוּן זיינע אָנהענגער זענען געוואָרן אָנגענומען אויף אַן אוידיענץ דעם 16־טן.

אָבער די מלכּה איז געשטאַנען אויף דער וואַך. וואַנג־טאַנג־האָ איז באַזייטיקט געוואָרן.

די מלכּה האָט פאַרטגעזעצט דעם קאַמף.

מיט אַלע אירע כוחות האָט זי אויפגעהאַלטן די אַלטע טראַדיציעס אוּן זיך קעגנגעשטעלט די אָנהענגער פון די רעפאָרמען.

דער נייער רעזשים איז געווען אין סכנה, ווייל דער פּלעמעניק פון דער מלכּה, זשאַנג־לוּ, דער נייער גובערנאַטאָר פון טשע־לי, איז געגאַנגען מיט זיין אַרמיי אויף פּעקין.

דער טראָן־פאָלגער קוּאַנג־סיוּ צונויפגעזאַמלט די רעפאָרם־אָנהענגער אוּן געמאָלדן מיט געוויין:

„איך פאַרליר מיין טראָן!"

יוּאַן־שע־קאַי, דער צוקונפטיקער פרעזידענט פון דער כינעזישער רעפובליק האָט פאַרראַטן זיין פרינציפּ: „אַלץ פאַר מיר אָדער גאָרנישט".

קאַנג איז פאַרשיקט געוואָרן, די זעקס הויפט־רעפאָרמיסטן האָט מען געקעפט אוּן דער טראָן־פאָלגער, וועמען די מלכּה

האָט דערלאַנגט מיטן פאָכער, האָט דעם 29 סעפטעמבער גע-
מוזט אונטערשרייבן אַ דעקרעט, אַז ער זאָגט זיך אָפּ פון
זיינע רעכט.

נאָכדעם האָט מען אים אַוועקגעשיקט אויף אַן אָפּגעלע-
גענער אינדזל, ייגג-טאי, צווישן דער אָזיערע נאַן-האַי. דאָרט,
אַרום זיין פאַלאַץ האָט מען געשטעלט אַ שטאַרקע שמירה, אוּן
ער איז אויף אַזאַ אופן אָפּגעריסן געוואָרן פון דער לעבעדי-
קער וועלט.

אָט איז די גאַנצע מעשה מיט די הונדערט טעג,
וואָס האָט גורם געווען אַ פעריאָד פון ווילדער רעאַקציע.

מיין טאַטע איז געווען איינער פון די רעפאָרמיסטן „אָנ-
געשטאָפט מיט פאַלשע דאָקטרינעס אוּן מיט נאַרישע פרינציפן",
געקוקט אויף זאַכן מיט אויגן פון מיין באָבען אוּן פון דער
מלכה, דער אלמנה.

מיין באָבע האָט פאַרגעטערט די מלכה. זי האָט געריסן
איר דרייסטקייט אוּן אירע רעאַקציאָנערע מעשים.

דער הויף האָט געזוכט די רעפאָרמיסטישע „פאַרבעסערער".
מיין פאָטער איז געווסן רויק אינדערהיים אוּן געוואַרט אויף
אַ קינד, וואָס האָט געדאַרפט געבוירן ווערן.

אפשר וועט זיך עמעצער פון די געקעפטע העלדן ווידער
צוריקקערן אויף דער וועלט?

אויב ער וועט קומען, וועט ער זיין אַ רעוואָלוציאָנער.

אוּן בעת דער טויט האָט פון אַלע זייטן געלויערט אויף
דער נאַציע אויף דער סאַמיליע, בין איך דעמאָלט געבוירן
געוואָרן, אין דער נאַכט פון 6 סעפטעמבער 1899, אין אַן אַלט
הויז, אין אי-טשענג.

אין דער שטילקייט אוּן אין דער פינסטערניש פון דיר-
נאַכט האָב איך געמאַכט געוואַלדן.

מען וואַרט אויפן מאָרגנשטערן.

קאַפּיטל אַכט

איך בין געבוירן געוואָרן ערב דעם כינעזישן נייַ־יאָר. — איך בין געבוירן געוואָרן אַלס חתן פון מיין קוזינע. — דער טויט פון מיין קוזין יען־טשאַנג. — די מלחמה פון די באָקסערס.

איך בין געווען זייער נייגעריק צו וויסן, וואָס ס׳איז פאַרגעקומען אַרום מיר, בעת מיין זכרון איז נאָך געווען קוים אַנטוויקלט.

לעבן אַ פייער, וואָס האָט אָנגעזאָגט וועגן דעם נייעם יאָר 1910, האָב איך אויסגעפינדלט, מיין גיטע, טייערע מאַמע זאָל מיר דערציילן וועגן כיין געבורט און וועגן מיינע ערשטע קינדערישע יאָרן

„דיין טאַטע און איך, — האָט זי צו מיר געזאָגט, האָבן מיר זיך צעון יאָר נאָך דער חתונה געלייבט מער ווי פריער. מיר האָבן זיך געקענט לייבן. די פאַרגעקומענע געשעענישן, אָפט טראַגישע און טריוריקע, סיי אין דער משפחה, סיי אין דער נאַציע, האָבן פאַרשטאַרקט אונדזער ליבע. ער איז געווען צופריידן, וואָס ער חאָט אַן איבערגעגעבענעם פריינט, וועלכער קומט אַנטקעגן זיינע פאַרלאַנגען און זיינע נויטבאַדערפענישן פון אַ מענטשן. ער איז געווען דער כוח און איך — די צאַרטקייט.

„איך בין געווען גליקלעך צו האָבן אַ מאַן, אַ זייל, וואָס האָט געקענט שטאַרקן דאָס האַרץ און דעם גייסט. ער האָט געלעבט אַנטקעגנקומען מיינע פאַרלאַנגען און באַפרידיקן מיינע באַגירן. ער האָט געקענט מיך טרייסטן און צוגעבן מוט. ער האָט געוווסט, וויאַזוי מען גיט צו פאַרשטיין זאַכן, ער האָט מיך אויסגעלערנט ליב צו האָבן זיין מוטער, נישט געקוקט אויף איר שלעכטס.

„וועג איך האָב דיך געטראָגן אין מיין אינגעווייד, איז דיין פאָטער געווען שטאַרק צופרידן. וויל איך האָב געדאַרפט געבורן דאָס פערטע קינד. האָ, וועלכער איז געבורן געווארן מיט צוויי יאָר פאַר דיר, האָט געלעבט בלויז עטלעכע חדשים. דיין טאַטע האָט זיך בעסער באַקענט מיט די ליידן פון אַ פרוי. בעת איך האָב אים צום ערשטן מאָל געגעבן אַ קינד, איז עס געווען אַלץ איינס ווי געבן אים אַ ליאַלקע פון לייב. ער איז געווען דערצו גלייכגילטיק. וויל זייענדיק אַ מאַנס-ביל, האָט ער נישט געוווסט: וואָס אַ פרוי לעבט איבער.

„צנדלעך האָבן זיינע געפילן באַזיגט זיין גלייכגילטיקייט. ער וואָלט געוואָלט מיך פאַרטרעטן.

„אַ קינד איז פאַר מיר דאָס גרעסטע גליק" — האָט ער צו מיר געזאָגט מיט עטלעכע טעג פאַר דיין געבורט.

„דו ביסט געבורן געווארן און אָט ביסטו אַ גרויסער יונג!

„דו לאַכסט, דו שמייכלסט.

„ערב דיין געבורט, בין איך געווען אין קיך, כדי צו-צוגרייטן ריטועלע מאכלים צום נייעם יאָר. דיין טאַטע איז געשטאַנען לעבן מיר.

„מיר האָבן זיך פאַרשפּעטיקט. מיר האָבן זיך געמוזט אילן, כדי די באָבע זאָל אונדז נישט מאַכן קיין פאַרווורפן. אַלוא, מיר האָבן זיך געיאָגט.

„אָבער איך האָב שוין מער נישט געקענט אַרבעטן!

„דיין טאַטע האָט מיך אַ פרעג געטאָן: „וואָס איז מיט דיר?

„איך האָב שמערצן . . . . . .

„טו אַ טראַכט וועין דער באָבען. מיר ענדיקן שוין באַלד".
„איך קען נישט ענדיקן, ווייל ס'טוט מיר ווי.....
„וווּ טוט דיר ווי?"
„אין בויך...
„אַך! אך! איך לויף שנעל".
„מאַטער נישט דיין מאַמע, טייער קינד, באַרויק זיך!
„איך ווייס, איך ווייס. לייג זיך שנעל".
„די אַקושערקע איז געקומען. דערזעענדיק מיך, האָט זי צו מיר געזאָגט: ס'וועט לאַנג נישט דויערן!
„איך האָב נאָך געוואָלט פאַרענדיקן מיינע מאכלים צום נייעם יאָר.
„די באָבע האָט מיך פאַרטראָטן.
„גאַנץ שנעל איז געקומען די דערלייזונג.
„דו ביסט געבוירן געווארן, אוּן אָנשטאָט וויינען האָסטו געלאַכט פון דער גאַנצער וועלט.
„דיין באָבע, אַ צופרידענע, האָט דיך אַ נאָמען געגעבן הי, לוסטיקער".
„די געליבטע אוּן דער געליבטער, זיי ביידע האָבן זיך געלייגט; בלוט מיט בלוט, האָבן זיי ביידע געשאַפן ניי בלוט, אַ ניי לעבן: זייער זון!
„דיין באָבע איז געווען שטאַרק צופרידן, ווייל ס'איז געבוירן געווארן אַ שיינער חתן פאַר אירס אַן אייניקל".
„וויאַזוי מאַמע? בין איך הייסט עס געווען אַ חתן אויף דער איך האָב אָנגעזען די וועלט! — האָב איך זיך געפרעגט.
„די באָבע האַלט זיך ביי די טראַדיציעס. זי האָט אייך פאַרקנסט איידער איר זענט געבוירן געווארן.
„די טראַדיציע פאַדערט, אַז די ערשטע דערציונג זאָל מען באַקומען אין דער פאַמיליע.
„קינדער ווערן פאַרקנסט אין זייערע קינדערישע יאָרן.
„מען פלעגט זיי גאַנץ אָפט דערמאָנען וועגן דידאָזיקע

נדרים, וואָס מען האָט געגעבן אין זייער נאָמען. מען האָט זיי געהייסן דערויף מסכים זיין און זיך ליבן.

„די טראַדיציע האָט פאַרלאַנגט, אַז יאָרנלאַנג פאַר דער חתונה, זאָל דער יונגערמאַן און דאָס יונג מיידל זיך סילן פאַרייניקט.

„די טראַדיציע האָט פאַרלאַנגט, אַז דער יונגערמאַן זאָל זיך צוגעווויזן צום רעכטן לעבן מיט זיינע פליכטן, צו אַלע פאַראַנטוואָרטלעכקייטן און אויך צו אַלע פרייד.

„די טראַדיציע האָט געוואָלט, אַז דאָס יונג מיידל זאָל נישט ווערן באַלעסטיקט דורך קיין שום דאגות, דורך קיין שום אַנגסטן, דורך קיין שום קערפערלעכע שוואַכקייטן און זי זאָל נישט אַרונטערפאַלן אונטער דער מאַכט פון פאַרשידענע נסיונות.

„אָט וואָס די טראַדיציע האָט געוואָלט.

„א קענזייטיקן דרך-ארץ פון איינעם צום צווייטן!

„לייַדער! נישט שטענדיק אַנטשפרעכט די ווירקלעכקייט די באַגריפן פון דער טראַדיציע. די רגילות פאַרוואַנדלט זיך זייער אָפט אין טיראַניע. מען דאַרף האָבן חכמים, כדי אויסצובאַלאַנסירן און פאַרוועגדן די מאַראַלע געזעצן.

„איך האָב געווויסט, אַז אונטער דער הערשאַפט פון מיין באָבען, ווען די טראַדיציע אייך שטיקן.

„וואָס האָב איך געקענט טאָן? צוליב שלום-בית האָב איך געפאָלגט. צוליב שלום-בית האָבן מיר זיך ביידע, איך און דיין טאַטע, געפאָלגט.

„דיין מומע, הא, איז געגאַנגען צו קינד, און איך בין געווען אין זיבעטן חודש.

„דיין באָבע האָט געוואָלט, איר טאָכטער זאָל האָבן א זון און איך — א טאָכטער. מען וואָלט זיי ביידן פאַרקנסט נאָך זייער געבורט.

„דיין מומע, הא, האָט געהאַט א מיידל.

„און דו ביסט א יינגל.

„און אָט זענט איר ביידע חתן-כלה".

„וואָס זאָגסטו, מאַמע צום דאָזיקן שידוך?"

„אונטער דער באָבעס הערשאַפט, איז דערדאָזיקער שידוך
זייער אַ טרויעריקער.

„זי איז ווי די מלכה, די אלמנה.

„זי פאַרוועגדעט די געזעצן אויף אַנדערע, אָבער זי פאַר-
וועגדעט זיי קיינמאָל נישט אויף זיך אַליין און זי פאַרוועגדעט
זיי אויך נישט אויף אירע מענטשן.

„זי פאָלגט קיינמאָל נישט די טראַדיציע.

„דאָך פאַראורטיילט זי, אין איר נאָמען, אַלץ וואָס ס׳איז ניי.

„אָבער מען שווייגט.

„צוליב שלום־בית און שטילקייט.

„דו האָסט אַ כּלה, און איך וועל האָבן אַ קליינע שוויגער.

„דו וועסט נישט האָבן אַזאַ אייגע, טייערע מאַמע״.

„לאָמיר שווייגן, צוליב שלום־בית און שטילקייט!

„דו ביסט געווען אַ קלוג קינד. דו האָסט קנאַפּ געווייגט.

„און דיין כּלה איז געווען אַ טאַכטער פון די לאָטאָס-
בלומען, אויסגעוועבט פון ראָסע.

„דו האָסט גערעדט, איידער דו האָסט אָנגעהייבן גיין.

„זי האָט אָנגעהייבן גיין, איידער זי האָט גערעדט.

„דו האָסט געלאַכט.

„זי האָט געווייגט, די ארעמע לאָזינע!

„איך בין געווען קראַנק. דו ביסט געווען מיט דער
„מאַמאַ״ אוראַן, בעת לאָזינע, נאָכן טויט פון איר מוטער, איז
תמיד געווען לעבן דער באָבען״.

די באָבעס האָבן אָפגעהאַלטן אַ נצחון!

דער קאָנסערוואַטיזם האָט געזיגט, נאָך די שחיטות און
הריגות פון די קאָנסערוואַטאָרן.

די טראַדיציע האָט אויפגעהייבן דעם קאָפּ מער פון אַלעמאָל.

זשאָנג־לוּ, דער אָנפירער פון די קאָנסערוואַטאָרן און דער
פּלעמעניק פון „דער באָבען פון דער נאַציע״ איז געוואָרן אַ
דראַגעדיער, הויפט קאָנטראָלער אין קריגס־מיניסטעריום און

הויפט-אָנפירער איבער דער צפון-אַרמיי. ער איז געווען אַל-מעכטיק.

ווייַ איז צו אייך פּאַציפיסטישע רעפּאָרמאַטאָרן!

אומגליקלעך זענען די, וואָס ליבן זייער פּאָטערלאַנד!

„קוואַנג-סיו, דער אָרעמער קעניג, געפּאַנגען דורך „דער באָבע פון דער רעאַקציע" און דורך זשאָנג-לו, איז געזעסן אין זיין קלייניעם פּאַלאַץ אויפן אינדזל און געווויס געטראַכט וועגן דעם גורל פון פּעטער דעם גרויסן און וועגן דעם מאָדערנעם מיקאַדאָ, וועגן מיקאַדאָ דעם רעפּאָרמאַטאָר. ענדלעך האָט ער געמוזט אַבדיקירן, באַשטימען זיין טראָן-פּאָלגער און זיך אָנערקענען אַלס אומלעגאַלער הערשער.

בעת דער יאַפּאַנישער קייזער, מוטסו-היטאָ, האָט דער-הייבן זיין נאַציע צו מעכטיקער מדרגה

וויל ער האָט געקענט צעקלאַפּן די רעאַקציע אין זיין לאַנד.

„אָבער דער אָנפירער פון די רעפּאָרמאַטאָרן, קאַנג-יוו-וועי, וועלכער איז געווען פּאַרטריבן אין יאַפּאַן, חאָט געמאָלדן דעם 25-טן אַפּריל 1900, אַז די מלכה, די אלמנה און זשאָנג-לו זענען נישט אומדזערע הערשער.

זי איז בלויז אַ קעפּס-וויב און ער אַ שקלאַף פון אַ פרי-ערדיקן מלך, וועלכע האָבן געפּאַנגען דעם יונגן מלך, געפּאַנגען און באַאַבעוועט.

„זיי האָבן נישט בלויז פּאַרקויפט די נחלות, וואָס מיר האָבן בירושה פון אומדזערע אבות, נאָר זיי פּאַרקויפן דאָס גאַנצע פּאָלק".

די מלכה און די רעאַקציאָנערן האָבן געזוכט נקמה!

און די גרויסע מלוכות האָבן אַן שום צערעמאָניע צע-טיילט כינע אויף פּאָליטישע און עקאָנאָמישע ווירקונגס-ספערן אָדער אויף געשעפּטס-זאָנעס.

דאָס פּאָלק איז אומשולדיק.

עס גליבט אַלץ, וואָס מען זאָגט עס.

אויס אַטאַוויזם, זענען דעם כינעזישן פּאָלק פרעמד אַלע רעפּאָרמען.

דאָס פאָלק האָט פיינט פרעמדע בטבע, לויטן מהות פון זיין ציוויליזאַציע.

די מלכה האָט געחנפעט דעם גייסט פון די קאָנסערוואַטאָרן. זי איז געווען אַ פאַרביסענער שונא פון יעדע רעפאָרם; זי איז צוגעשטאַנען צו דער באָקסער־באַוועגונג.

„די באָקסער־סעקטע איז געווען אַ געהיימע געזעלשאַפט פון צפון־כינע.

געשטיצט דורכן רעאַקציאָנערן הויף, האָט זיך די באָקסער־באַוועגונג זייער שנעל פאַרשפרייט.

די גרויסע מלוכות האָבן נאָר אויסגעקוקט אַזאַ מין באַוועגונג, כדי צו מאַכן די לעצטע אָפּעראַציע איבערן כינעזישן אַרבעז.

זיי זענען געווען קעגן די רעפאָרמען פון דער צענטראַלער מלוכה. זיי האָבן צוגעהאָלפן אַראָפּצוווארפן דעם קעניג קוואַנג־סיו, דעם כינעזישן מוטסו־היטאָ. זיי האָט בעסער גע־שמעקט די רעגירונג פון די באָבעס, איידער די רעגירונג פון יונגע באַנייער. זיי האָט בעסער געשמעקט די מלכה, די אלמנה טסעו־הי, איידער דער מלך קוואַנג־סיו.

קוואַנג־סיו איז זיי נישט געווען אויף דער האַנט.

די נאַציאָנאַלע רעאַקציע פאַרבינדט זיך תמיד מיט דער אינטערנאַציאָנאַלער רעאַקציע.

די אינטערנאַציאָנאַלע רעאַקציע האָט געשטיצט די רע־גירונג פון דער מלכה, און די נאַציאָנאַלע רעאַקציע האָט פאַר פעסטיקט די מאַכט פון דער פאַמיליען־טראַדיציע!

אויף די פיס, אַרמיי פון די נקמה־נעמער!

די מלכה איז געווען בלויז אַ שרעקעוודיקע געטין פון נקמה.

די באָקסערס זענען בלויז געווען בייהעלפער פון דער מלכהס אַרמיי.

דער לאָזונג:

„פאַרטיידיקן די דינאַסטיע טסינג, פאַרטיליקן די אויס־לענדישע טייוולאָנים".

די פאַרייניקונג פון די באָקסערס איז געווען זייער

פאַרייניקונג — אַ פאַרייניקונג פון די נקמה-נעמער אין פון די זשאַנג-לוס!

„יאָ, האָט געזאָגט די מלכה, ס׳איז אַ גרויסע פאַרייניקונג".

אין די באָבעס האָבן איבערגעחזרט דאָסדאָזיקע קענ׳יגלעכע וואָרט.

דער ערשטער טאָג פון דער פינפטער לבנה, אַך, ס׳אַרא שרעקלעכער טאָג!

פאָן-קעטעלער, דער דייטשער מיניסטער, איז דערהרגעט געוואָרן דעם 20-טן יוני 1900.

די אויפפירונג פון אויסערן-מיניסטעריום האָט געגעבן אָנצוהערן די פרעמדע לעגאַציעס, אַז ס׳עקזיסטירט קריגס-צושטאַנד. די אויסלענדער דאַרפן פאַרלאָזן די הויפט-שטאָט אין אַ משך פון 24 שעה.

דער אויפשטאַנד האָט זיך פאַנאַנדערגעפלאַקערט. צענטראַלע כינע אוּן דרום-כינע איז אויסער-לעך רויק.

די גרויסע מלוכות באַשליסן אָנצוגעמען שריט דעם 16-טן יוני.

אַן אינטערנאַציאָנאַלע קאָלאָניע, אָנגעפירט דורכן אַדמיראַל סער עדוואַרד סיימאָר, מאַרשירט אויף פעקין.

דידאָזיקע דעמאָנסטראַציע מאַכט קיין שום אייndרוק נישט אין הויף. דער הויף האָט אָבער געהאַט זיין בלוטיקע באַלוינונג.

די בייזע מלכה וויל שטערבלעך די מלחמה קעגן די אויסלענדישע טייוולאָנים.

זי וועריירט די באָקסערס אין דער אַרמיי פון די נקמה-נעמער.

די גרויסע מלוכות האָבן אַרויסגעזאָגט זייער וואָרט דורך קוילנוואַרפער אוּן האַרמאַטן.

די פּאָרטן פון טאַ-קאָ אוּן טיעַן-טסיעַן זענען געוואָרן דעם 14-טן יולי.

בלוט פליסט.

מען מאַרשירט אויף פעקין.

מען נעמט יאַנג-טסון דעם 6-טן אויגוסט.
מען דרינגט אַריין אין פּעקין דעם 13-טן.
ביי די לעגאַציעס פון די זיגער, איז יום-טוב. דער בא-
זיגטער הויף, אין טרויער, איז דעם 14-טן אַנטלאָפן גצוואָרן
אויפן מזרח-וועג.
זשאַנג-לו מאַכט אַ פאַרשלאָג פון וואָפנשטילשטאַנד.
דעם פעלער האָבן באַגאַנגען די באָקסערס.
וועג אַלץ איז פאַרענדיקט גצוואָרן, איז אָנגעקומען די
אינטערנאַציאָנאַלע עקספעדיציע, אונטער דער אָנפירונג פון
פעלדמארשאַל, גראַף וואַלדערסי.
די עקספעדיציע האָט פאַרזיכערט די רויקייט אין פּעקין.
די עקספעדיציע הרגעט, הרגעט הרגעט...
„ס׳איז אַ פאַרגעניגן צו הרגענען אַ כינעזער", האָט גע-
זאָגט אייגער פון זיי.
„איך האָב הנאה פון די מאַטעס און פון די קליינע פיסע-
לעך", האָט אַן אַנדערער גצוואָגט מיט אַ סאַדיסטישן טאָן.
די ברונעמס זענען פול מיט מתים און די וואַסערן באַ-
פאַרבט מיט בלוט.
נאָך איין אַרמיי פון די נקמה-נעמער, פון די ציווילי-
זירטע פעלקער! זי גנבעט, פאַרגוואַלטיקט, הרגעט, נעמט נקמה.
די מענטשן פון פּעקין זענען גצוווען די אומגליקלעכסטע.
זיי זענען גצוווען די קרבנות פון די באָקסערס און פון די
אינטערנאַציאָנאַלע מחנות.
פאַר די באָקסערס, וועלכע האָבן זיך צעבונטעוועט אונ-
טערן אייגפלוס פון הויף איז עס גצוווען אַ טויט-קלאַפּ.
וואָס שייך דעם הויף, האָט די מלכה אַרויפגעשלעפט
אויף כינע אַ קאָנטריבוציע פון 450 מיליאָן טאַלס, וואָס מען
האָט גענאַרפט באַצאָלן די גרויסע מלוכות.
ס׳האָט גענומען אַ סוף צום אינצידענט.
די גרויסע מלוכות זענען גצוווען צופרידן.
די מלכה און איר געפאַנגענער, דער מלך קלאַנג-סיו,
זענען פייערלעך אָנגעקומען קיין פּעקין, דעם 7-טן יאַנואַר 1902.

און אויף די פּלייצעס פּונם כינעזישן פּאָלק:
21 מיליאָן טאָעלפֿס פֿאַר דער אָפּיום-מלחמה,
16 מיליאָן 500 טויזנט פֿאַר דער „בויגן-מלחמה",
200 מיליאָן פֿאַר דער כינעזיש-יאַפּאַנישער מלחמה,
און די 450 מיליאָן מיט צינזן אויף 39 יאָר
צוזאַמען 980 מיליאָן טאָעלפֿס.

אַרעם פֿאָלק, עס האָט געדאַרפט צאָלן, צוליב דער פּאָ-
מאָזיע פון איר „באָבע" מער פון אַ מיליאַרד טאָעלפֿס מלחמה-
קאָנטריבוציע.

אַרעם פֿאָלק, עס האָט געדאַרפט באַצאָלן פֿאַרן שלום!
ווער צאָלט דען, אמת געראַדט?
די ערד, און דער פויער.
מיין באָבע, פונקט ווי די מלכה, די אלמנה צאָלט גאָרנישט.
ווילן זיי דעם שלום? זיי גייען קיינמאָל נישט אויפן וועג
פון שלום.
זיי האָבן זיך זייער קלויסטערל.
דאָרט טוען זיי תפילה צווייאָ אַ טאָג.
זיי בעטן פֿאַרן שלום, אינם טעמפּל פון שלום.
זייער אָפּגאָט איז אַ קוואַן-אין.
זיי זענען בודיסטינס, בעת זיי געפינען זיך אין בודיסטי-
שע טעמפּלען און פֿאַר בודאַס.
זיי זענען טאָאיסטינס, בעת זיי באַזוכן די טאָאיסטישע
טעמפּלען און פֿאַר די פֿאַרשטייער פון טאָאָ.
זיי זענען איבערגעגעבן צווויי אָדער דריי רעליגיעס.
כינעזער האָבן קיינמאָל נישט קיין ערנסטע באציונג צו
רעליגיע, אָבער זיי דינען צו געטער פון אָבערגלויבן.
מיט קטורת, מיט ליכט, מיט באַזילבערטע און באַגילטע
פּאַפּירן, גייען די באָבעס אומעטום.
זיי גיבן גרויסע נדבות אויף טעמפּלען פון דריי רעלי-
יעס, וועלכע האָבן פֿאַרשידענע געטער.
דידאָזיקע געטער זענען צווישן זיך נישט אין אַזעלכע

גוטע באַציונגען, ווי זייערע פאַרהערערינס. זיי זענען אין שטענ־
דיקן קאָנפליקט!

„נאָך זייער טויט וועלן זיי זיין געטינס פון דידאָזיקע
אַלע טעמפּלען: די בודיסטישע, טאַאָיסטישע, מאַכמעדאַנישע
אַ. ז. וו...

צי וועלן זיך די געטער הרגענען, כדי צו באַקומען זיי־
ער נשמה?

וועלן זיי צעטיילן זייערע גייסטיקע אַטאָמען, אָדער זיי
וועלן פאַרמערן זייער „פאַרדאָפלונג"?

זיי וועלן זיין גוטע רודף־שלומניצעס. זיי וועלן פאָרלייגן
די מלחמה־געטער אַ הימלישע רעפובליק.

זיי וועלן האָבן זייער גאַנצע נשמה.

די קעניגרייך פון גייסט וועט מער נישט זיין צעטיילט
אויף טויזנטער באַגרענעצטע חלקים, אין די קלויסטערס.

וואַרטנדיק אויף דערדאָזיקער רעפובליק פון די געטער,
צאָלן זיי דערווייל זייערע פריסטן...

זיי ברענגען אָפטמאָל אַראָפּ באַנזען און טאַאָסעס אין שטוב
אַריין, כדי דערנאָך צו זאָגן תפילות פאַר די טויטע און פאַר
די לעבעדיקע.

אָט אזא מלחמה־קאָנטריבוציע האָט די מלכה און מיין
באָבע באַצאָלט.

אָבערגלויביק זענען זיי ביידע: איינע אין דעם קאָפּ פון
דער נאַציע, די צווייטע אין האַרצן פון דער נאַציע,—אין דער
משפחה.

נישט געקוקט אויף די טעגלעכע תפילות פון מיין באָ־
בען, איז מיין קוזין, יצן־טשאַנג, וועלכן זי האָט געליבט, געשטאָרבן.

פאַר איר איז עס געווען אַ פאַרשוווונדענער שטערן.

וויי איז צו אייך אַלע, וויי? איר קענט נישט צעשטערן
דידאָזיקע פאַטאַלע טראַגעדיע.

דער שטאַם פון מיין פעטער זשו־לין איז אויסגעלאָשן
געווארן.

מיר אַלײן זצנען פאַרבליבן זיינע יורשים.

די באָבע האָט נישט געווּסט וואָס צו טאָן.

ענדלעך, איז זי עובר די ריטועלע מנהגים אוּן טרעט מיט די פיס די טראַדיציע, ויאָס זי האָט אונדז געהייסן אָפהיטן.

זי שיט מיט פייערלעכע צערעמאָניעס, וואָס די טראַדיציע פאַרווערט פאַר אַ קינד פוּן אַכט יאָר.

זי גיט דעם יונגן פאַרשטאָרבענעם איר טרומנע.

(אין כינע גרייטן אָן זקנים פאַר זיך אַ מרומנע בעתן לעבן)

זי באַקלײדט אים ווי אַ מאַנדאַרין.

זי באַגראָבט אים אויפן פאַמיליען בית-עלמין.

לויט דער טראַדיציע, אויב אַ קינד שטאַרבט אונטער זעכצן יאָר, האָט עס נישט קיין רעכט אויף קיין סאָסנאָווע טרומנע אוּן אויף קיין בגד פוּן אַ דערוואַקסענעם. מען טאָר עס אויך נישט באַערדיקן אויפן פאַמיליען בית-עלמין.

די באָבע אָבער מעג אַלץ.

באמת, זי איז ווי די מלכה, זי טוט אַלץ. זי וויל אַלץ, זי קען אַלץ.

קאַפּיטל ניין

מיין טאַטע פּאָרט אַוועק קיין האַן־טשעוו. — מיין ברודער וואָלדס־געבוירט. — מיין טאַטנס טויט. — דער טויטן־טאַנץ.

פון דער באָקסער־מלחמה אָן האָט כינע געצענדערט איר פּיזאָנאָמיע.

די טראַדיציע איז אָפּגעשטאָרבן.

וואַלדערסיס ארמיי האָט געפּאָדערט טויט־שטראָף פאַר די הויפּט־שולדיקע אין דער קסענאָפּאָבישער באַוועגונג, חוץ דער מלכה און זשאַנג־לוּ, וועלכע זענען געווען מער שולדיק פון אַלע.

דער פירשט טוּאַן און זיין ברודער זענען פאַרשיקט געוואָרן.

זשאַנג־לוּ איז געשטאָרבן.

די טראַדיציע איז נישט פאַרשוווּנדן געוואָרן.

די מלכה, אַליין, קומענדיק צוריק פון „גלות", אָנגעלערנט דורך די האַרמאַטן און קויללוואַרפער, האָט אָנגעהייבן צוצורעדן צו רעפּאָרמען.

די קעפּ פון דער רעאַקציאָנערער פאַרטיי, שטרענגע טראַדיציאָנאַליסטן זענען נעלם געוואָרן.

ס׳האָט זיך אויסגעדאַכט, אַז מען גייט אויפן וועג פון פראָגרעס.

מיין פאָטער איז געווען צופרידן. מיין באָבע האָט

באַקלאָגט די מפּלה פון די באָקסערס, געזידלט די מערב-באַר-
באַרן און די רעפּאָרמאַטאָרן, די שוטים.

נישט לאַנג וואַרטנדיק, האָט די מלוכה ווידער אָנגענומען
איר פּראָגראַם פון 1898, און דער קעניג איז כסדר געזעסן אין
תפיסה, אין אינג-טאַי.

מיין פאָטער האָט געוואָלט ברענגען נוצן זיין נאַציע.

דער פּאַראָעמטער היף האָט געזוכט גלט. מען האָט
פּאַרקויפט אַמטן פאַר געלט.

מיין פאָטער האָט געקויפט אַן אַמט פאַר טויזנט כינעזי-
שע דאָלאַרן.

ער האָט אַרויסגעשטעלט זיין קאַנדידאַטור פאַר אַ וויצע
בורגמיסטער אין טסיען-טאַנג, אין דער פּראָווינץ טשע-קיאַנג.

ער האָט געוואָלט זיין אַ מאָדערניזירטער מאַנדאַרין.

וועז ער איז געווארן וויצע בורגמיסטער האָט אים אַ
גרויל אַרומגענומען פּונם שימל, וואָס איז געלעגן אין דער
אַדמיניסטראַציע.

אַלץ האָט מען געקענט אויספירן דורך פּראָטעקציע, געלט
און קאָמבינאַציעס.

אין דער גרויסער הויפטשטאָט איז ער בלויז געווען אַ
קלייַנער באַאַמטער. ער האָט געמוזט מיט יראת-הכבוד באַדינען
זיינע עלטסטע און אַפילו זייערע געלייבטע וויבער.

זיינע עלטסטע זענען ס׳רוב געווען זיין פאָטערס פריינט.
רעפּאָרמען?

דאָס האָט מען געקענט זיך אַרויסשלאָגן פון קאָפּ.

דאָך האָט מיין פאָטער געקויפט דעם אַמט פון אַ וויצע
בורגמיסטער, כדי צו קענען פאַרווירקלעכן די רעפאָרמען אין
זיין אַדמיניסטראַציע.

ס׳איז אים אָבער נישט געלונגען.

ער איז נישט געווען צופֿרידן מיט מיין מוטער.

די טראַדיציע דערלויבט נישט, אַז אַ זון זאָל פאַרלאָזן
זיין מאַמע. אָט דעריבער בלייבט מיין מאַמע מיט מיין באָבען.

אויפן אָרט פון מיין פאָטער, היות זי האָט נישט געוואָלט :אָכגיין נאָך איר זון, ווי די טראַדיציע פאַדערט – זי זאָל ויך נוהג זיין נאָכן טויט פון איר מאַן.

וועג אַ פרוי איז יונג און האָט נישט קיין מאַן, גייט זי נאָך איר טאָטן. וועג זי האָט אַ מאַן, גייט זי נאָך איר מאַן. וועג זי איז אַן אַלמנה, גייט זי נאָך איר זון. אָט אַזוי קוקט אויס די קאָנסטיטוציאָנעלע טראַדיציע פון דער משפחה.

מיין באָבע היט נישט אָפּ די טראַדיציע.

מיין טאָטע איז געקומען אונדז באַזוכן. פריער פלעגט אַ נסיעה דויערן אַ חודש צייט, אָבער היינט, מיט דער אייזנ-באַן – בלויז איין טאָג.

איך האָב זיך געוואָרפן אין זיינע אָרעמס. מיין קליין שוועסטערל, טסי-אוּן (פריליגנ), האָט אויך געטאָן דאָסזעלבע.

ער האָט אונדז ביידן געטראָגן: מיך אויף דער רעכטער האַנט, איר, אויף דער לינקער.

מיין טאָטע האָט אונדז געליבט.

ער האָט זיך דערוווסט, אַז איך לייען אַ סך אוּן אַז איך פאַרפאַס אָריגינעלע פראַזן.

איך בין אַלט געווען פינף יאָר.

ער האָט די גאַנצע צייט געשמועסט מיט מיין מוטער.

זיי האָבן געהאַלטן אין איין שמועסן אויג אויף אויג!

צעשיידונג איז אַ וויכטיקע זאַך אינם לעבן פון מאַן אוּן ווייב. צעשיידונג איז דערווינטער, וואָס מאַכט הכנות פאַרן פרילינג אוּן פאַרן זומער פון דער תאַווה.

מיר, קינדער, האָבן געקוקט אוּן זיך צוגעהאָרכט.

איך האָב זייער שוואַך פאַרשטאַנען די איינצלנע פראַזן.

„די באָבע.....״

„די מלכה.....״

מיין פאָטער האָט געבעטן די באָבע זאָל אַזוי גוט זיין אוּן פאָרן מיט אים אין טסיען-טאַנג.

אוּן זי האָט געזאָגט:

„איך וועל קיינמאָל נישט פאַרלאָזן מיין היים.

„איך האָב אַפילו נאָך מיין מאַן אַמאָל נישט נאָכגעפאָרן קיין פּעקין.

„אַדעלַיקע פּאַרלאָזן נישט זייער היים.

„ניין, ניין, איך וועל מיט דיר נישט פּאָרן.“

מיין פּאָטער האָט ווידער אַמאָל געמוזט אַוועקפאָרן אין נער אַליין און איבערלאָזן מיין מוטער לבדן דער באָבען. ס׳איז געווען די לעצטע צעשיידונג!

נאָך מיין פּאָטערס אַוועקפאָר איז מיין מאַמע געווען שוואַנגער מיט מיין קליין ברודערל וואָלף.

מיין קליין שוועסטערל פּרילינג איז געשטאָרבן האַרבסט-צייט. דאָס איז געווען אַ קלוג מיידעלע פון פיר יאָר.

דער נייער כינעזישער יאָר פון 1906! ס׳איז גיקומען אַ סוף צו דער רוסיש-יאַפּאַנישער מלחמה.

דאָס לאַנד פון דער מאַנדזשורער דינאַסטיע איז געווען דאָס שלאַכט-פעלד פון בּיידע מלוכות.

נאָך דער מלחמה פון די באָקסערס, האָבן די גרויסע מלוכות נישט געקענט קומען צו קיין פאַרשטענדיקונג בנוגע כינע. צוויי פון זיי: רוסלאַנד און יאַפּאַן האָבן זיי אַנגעריצט קעגן איינאַנדער.

אויף דער כינעזישער ערענע זענען געשטאַנען צוויי קעגנערישע צדדים.

דער פראַנצויזיש-רוסישער פאַרבאַנד.

דער ענגליש-יאַפּאַנישער פאַרבאַנד.

אַמעריקע און דער דריי-פאַרבאַנד האָבן מיט אומגע-דולד, ווי פאַראינטערעסירטע צוקוקערס, באַטראַכט די געשעענישן.

נאָך דער מלחמה האָבן רוסלאַנד, יאַפּאַן, ענגלאַנד און פראַנקרייך פאַרמירט אַ פאַרבאַנד. דידאָזיקע פיר מלוכות זענען צווישן זיך דורכגעקומען בנוגע די כינעזישע און אַזיאַטישע ענינים

ווער וועט באַצאָלן מלחמה-אַנטשעדיקונג?

פֿאַרשטייט זיך, אַז כינע. זי איז די אַרענע אוּן זי דאַרף בּאַצאָלן פֿאַר די אָקסן אוּן פֿאַר די טאָרעאַדאָרן.

אוּן די כינעזער זענען די קרבנות פֿונם אָקסן-קאַמף.

זיי זענען נאָראָנים, אַז אָך אוּן וויי איז צו זיי!

ווער טראָגט די אחריות פֿאַר אַן צרה-ציטערניש?

איז דען עמיצער שולדיק דערין? ס׳איז דאָך אַ שפּיל פֿון גאָט.

אוּן אַ מלחמה, דאָס איז אַ שפּיל פֿון מלוכה-לייט!

„אין אַזיע, – האָט געזאָגט זשעראָר, – בעסער געראַטן, אויף דער אַזיאַטישער קאָוואַלע איז אויסגעקלאַפּט געוואָרן דער פּעסטער שטאָל פֿונם דריי-פּאַרבאַנד".

קויפּטזעכלעך נאָכן אַמעריקאַניש-יאַפּאַנישן טראַקטאַט אין 1908.

מען האָט אַזויפיל געראַטן וועגן דער רוסיש-יאַפּאַנישער מלחמה.

דאָס איז געווען דער ערשטער טיפער אינדרוק אין מיין קינדערישן זכרון.

מיין ברודער אוּן איך זענען מיר ביידע געגאַנגען זוכן פּעטאַרדעס, כדי צו פירן מלחמה, לכבוד דעם כינעזישן נייִ-יאָר.

מיר האָבן געמאַכט אַ גרויסן געראָש.

די באָבע האָט אונדז פֿאַרוועדט אויפצוריייסן די פּעטאַרדעס, ווייל זי האָט נישט ליב געהאַט קיין מלחמות. זי איז געווען אַ רודף-שלומניצע, זי האָט פיינט געהאַט בלוט. פּון פּערציק יאָר אָן איז זי נעווען אַ וועגעטאַריאַנקע.

אָבער מיר האָבּען געהאַט גרויס חשק צו זיין זעלנער אוּן פֿאַרטיידיקן דאָס פֿאָטערלאַנד.

אין שאַנכאַי איז דערשינען די ערשטע צייטונג. מיין פּעטער האָט געלייענט. ער האָט אונדז דערציילט אַלץ, וואָס ס׳איז פֿאָרגעקומען. מיר זענען געווען שטאַרק נייגעריק צו וויסן, וואָס מען שרייבט אין דערדאָזיקער צייטונג.

אויפן פּופּצנטן טאָג נאָך נייִ-יאָר, ביי אַ פּולער לבנה, האָט מען געפֿייערט דעם יום-טוב פּון לאָמטערנעס. מיר קינדער, האָבן אַרויסגעלאָזט אין גאַס פֿאַפּירענע שילדקרעטן, זשאַבּעס,

דראַכמען, פיש און לאַמטערנעס פון פאַרשידענע אויסטערלישע פאָרמען, אַלע באַלויכטן.

כדי צו באַווייזן אונדזער מלחמה־לוסט האָבן מיר געוואָרפן דריי גרויסע פעטאַרדעס.

די פונקען האָבן אָנגעצונדן אונדזערע שיינע לאַמטערנעס.

מיר האָבן נישט געווונען, אַז די מלחמה צעשטערט אַלץ.

מיר זענען אַוועק אַ היים עסן יוּאַן־סיאָ (אַ מאָכל פון טרוקענע פירות און שמאַלץ, ספּעציעל צוגעגרייט צום יום־טוב פון די לאַמטערנעס).

בלויז יום־טוב פלעגט די באָבע עסן צוזאַמען מיט אונדז. מיין מוטער האָט געבוירן מיין קליינעם ברודער מיט ויבעצן טעג צוריק.

אַ חודש צייט האָט זי נישט געטאָרט פאַרלאָזן איר צימער.

מיר האָבן דערהערט האַסטיקע קלעפּ אין טיר.

גלייכצייטיק האָבן די הינט אָנגעהייבן צו בילן.

וועז מיר האָבן אויפגעעפנט, איז דאָס ליכט פונם זאַל געפאַלן אויף אַ בריוו־טרעגער, וועלכער איז געשטאַנען ביי דער שוועל.

ער האָט אונדז דערלאַנגט אַ דעפעשע און אַוועקגעגאַנגען.

„אַ דעפעשע!"

זעלטן וועז האָבן מיר באַקומען דעפעשעס.

אַלע האָבן געשטוינט.

די באָבע האָט אָנגעהייבן צו לייענען.

די לעצטע ווערטער האָט זי נישט געקענט אַרויסריידן, נאָר זי האָט געמורמלט.

און זי האָט געווויינט.

מיר האָבן געווויינט, נישט ווייסנדיק פאַרוואָס, אָבער מיר האָבן געפילט, אַז ס'האַנדלט זיך וועגן אַן ערנסטן ענין.

ענדלעך האָט זי אַרויסגעזאָגט:

„אָרעמער יוען־לין, וואָס מיט דיר איז געווארן!"

דעמאָלט האָט אונדז דער צוועלף־יעריקער לין דייטלעך איבערגעלייענט דעם אינהאַלט:

ספרית עמית בס"ד
יקנישע
מאלקס ניבליומעק
פאר אמעק

„ערנסטע קראַנקהייט. שיקט לײַענען".
מײַן מוטער האָט עס דערהערט אין איר צימער.
אַלע אין שטוב האָבן אָנגעהײבן צו טומלען, הויפּטזאַכ-
לעך מײַן באָבע. מײַן מוטער איז געווען רויק.
זי האָט געטראַכט אויף געטראַכט.
זי איז געווען שוואַך, זי האָט נישט געקענט פאָרן צו
מײַן פאָטער, אָבער זי האָט שטאַרק געגלויבט, אַז איר מאַן
וועט גענוגט ווערן.
זי האָט תיכף אַרײַנגעשריבן די באָנע פון מײַן פאָטערס
קינד. וויל זי האָט זיך געקענט באַגיין מיט אַ קראַנקן, וועל-
כער האָט זיך אין דער פרעמד גענייטיקט אין פלעגונג.
זי האָט געדאַרפט פאָרן מיט לײַענען.
זי איז געווען אַ פרוי אין יאָרן, וועלכע האָט קיינמאָל
נישט פאַרלאָזט איר היים, אויף לײַען איז געווען אַ קלײַן ייִנגל.
מען האָט געדאַרפט האָבן אַ מאַנסביל.
מײַן מוטער האָט פאָרגעלייגט איר קוזין סוון, מײַן טאַטנס
אַ פרײַנט.
מײַן באָבע האָט געוואָלט, אַז אַ געוויסער טשאַנג זאָל
באַגלייטן מײַן ברודער.
פאַר פיר פערזאָנען האָט זיך געפאָדערט אַ דינער.
אויף אָט זענען פינף מענטשן אַוועקגעפאָרן קיין האַן-טשעוו,
אויפצומאָרגנס נאָך יום-טוב.
מײַן מוטער האָט זיך שטאַרק געדאגהט, וואָס לעבן מײַן
פאָטער האָט זיך נישט געפונען קיין גוטע פעלדשערין.
אין אַוואַ מין קאָמפּאַניע וועט זיך מײַן פאָטערס צושטאַנד
פאַרערגערן, אָנשטאָט זיך צו פאַרבעסערן.
מײַן פאָטער איז געלעגן קראַנק אין קייזערלעכן פאַלאַץ.
(אין כינע געפינט זיך אַ מלוכה-פאַלאַץ אין יעדער פּראָ-
ווינציעלער שטאָט, וואָס דינט אלס אָפּרו-פלאַץ פאַר די הער-
שער פון דער פּראָווינץ).
יעדן טאָג האָט ער אויסגעשפּיגן עטלעכע גלעזער בלוט.

ער איז אויסגעגאַנגען פון טירחה, פון בענקשאַפט און פון
אַנגסט פאַר זיין פאָטערלאַנד.
די הויפט־סיבה:
מען האָט אים פאַרבעטן צו זיין שוף, כדי צו פייערן
רעם יום־טוב פון די לאָמטערנעס
ער איז געווען אַ שלעכטער טרינקער.
אָבער אַז דער עלטערער הייסט?
דאַרף מען טרינקען צוליב זיין פאַרגעניגן.
בעת די קעפּס־וויבער זאָגן:
„ווי שיין איר זענט! ס׳אַרא זעלטענע טרינקער די לי־
טאַי־פּע זענען!"
דעמאָלט דאַרף מען טרינקען.
ער האָט געטרונקען, וויל מען האָט אים געצוווּנגען. ער
האָט תּיכף דערפילט, אַז ס׳איז אים נישט גוט.
אויפצומאָרגנס האָט ער זיך אַרײַנגעלייגט אין בעט; ס׳איז
געווען ערב יום־טוב.
אַלץ האָט זיך צונויפגעצויגן אין זיין אָרעמען קערפּער
און אין זיין שווערן קאָפּ.
אַלס רעפאָרמיסט האָט ער געוואָלט שלאָגן די טראַדיציע
אוּן ווערן אַן אָרנטלעכער מאָדערניזירטער מאַנדאַרין; אָבער די
טראַדיציאָנעלע סביבה האָט אים געשלאָגן אוּן ער איז געוואָרן
איר געפאַנגענער.
אַלס רעפאָרמיסט האָט ער נישט געהאַט קיין דרייסטקייט
צו דערלאַנגען אין קאָפּ דער טראַדיציע.
אַלס רעפאָרמיסט האָט ער זיך געוואַלט פאַר די רעווא־
לוציאָנערע מיטלען.
די נאַרישע פּאָליטיק האָט כסדר געהערשט אין הויף.
די גאַנצקייט פון דער מלוכה איז געשטאַנען אונטער
גרויס ספּנה.
אוּן די מאַמילע?
צווישׁ שטרעבונגען זענען אַריינגעטראָטן אין קאָמף.
פון דער באָבע אוּן פון די קינדער.

ער האָט געטראַכט פון מיין אַרעמע מאַמע, אַ מאַמע פון פֿיר קינדער.

ער האָט געטראַכט פון זיין מוטער, וועלכע האָט זיך בישט געלאָזט איבערריידן.

ער האָט דערזען ליענען אַ גרויסן, אַ דערוואַקסענעם.

ער איז געווען צופֿרידן.

ער האָט דערהערט רעדן די באָבע פון זיינע קינדער־יאָרן.

ער איז געווען אַ טרוימער.

ער האָט דערקענט זיין פריינט און זיין חבר פון שולע.

ס׳איז געווען פאַר אים אַ גרויסע פרייד.

ווען ער האָט דערזען זיין באָבעס אָנפאַרטרויטן, איז זיין גאַנצע שמחה אָפּגעקילט געוואָרן.

זיין צושטאַנד האָט זיך פאַרערגערט אינם זעלבן אָוונט.

אין שטוב האָט מען דערהאַלטן נאָך אַ דעפּעשע.

„די קראַנקהייט פאַרערגערט זיך".

דער קליינער וואָאָד האָט געווויינט, ווייל די מאַמע האָט געהאַט קנאַפּ מילך.

מיין מוטער האָט געטראַכט פון מיין פאָטער.

איך און מיין שוועסטער זענען מיר געווען לעבן איר, ביידע שטום.

זי האָט געשיקט מילאַרדן געדאַנקען־כוואַליעס, כדי צו העלפֿן מיין טאַטן, וועלכער איז געווען קראַנק פונדערווייטנס.

מיין פאָטער האָט געטראַכט פון מיין מוטער.

אַרום אים האָבן זיך געפונען: ליען, מאַדאַם ליו, סון און טשאַנג.

אין זיין זשורנאַל פון „אַן אומגליקלעכן מאַנדאַרין", האָט ער געשריבן:

„די טראַדיציע איז אַ בארג"...

„היינט קען איך זיין הויכקייט און זיין משא".

ער האָט געטראַכט פון דער לאַסט, וואָס מיין מאַמע טוט טראָגן נאָך זיין טויט.

ער האָט געקרעכצט.

אַויפֿיל געדאַנקען, אַויפֿיל צרות, אַויפֿיל קרעכצן!
ענדלעך, האָט אונדז לײַען געמאָלדן וועגן אונדזער פּאָטערס טויט.

די אויפֿגעגנג איז אַ שטאַרקע.

מיינע לײַדן זענען שטילע.

מײַן שוועסטער ווײַנט באַווּסטזיניק.

די פּאַרווײַנטע פֿאַמיליע נעמט אויף וויזיטן.

די באָבע איז אין אַ צושטאַנד פֿון אויפֿרעגונג.

מײַן מוטער, עטוואָס פּאַרווײַנט, האָט געטרייסט אירע שוויגער.

פּאַר מײַן מוטער איז עס געווען אַ שווערער קלאַפּ, אָבער זי האָט באהערשט איר טרויער. זי האָט באַגראָבן אירע לאַנגע טרערן אין איר האַרצן.

דער אָרעמער וואָאָד, אַ יתום פֿון צוויי חדשים, האָט געווײַנט.

מײַן מוטער האָט דעפּעשירט צו לײַענען, געבנדיק אים אינסטרוקציעס וועגן דער באַערדיקונג, וועגן איבערפירן די טרומנע און וועגן די ריטועלע מנהגים.

אין שטוב האָט מען פּאַרוואַנדלט דעם זאָל אין אַ מתים־טעמפּל.

פּריינט און קרובים האָבן געשפּרייזט אַהין און צוריק.

מען האָט זיי געדאַרפט מאַכן אַ סעודה.

די באָבע, נאכן טויט פון מײַן פּאָטער, האָט אַרויפגעלייגט די גאַנצע לאָסט פון דער הויזווירטשאַפט אויף מײַן מוטער.

מײַן מוטער, האָבנדיק אַ פּוד האַרץ מיט טרערן, האָט מסכים געווען.

אויף צומאָרגנס נאָכן טויט פון מײַן פּאָטער, האָט די באָבע אויסגערעדט מײַן מוטער פאַר אַלעמען אין די אויגן:

„ס'טוט דיר הנאה, וואָס דײַן מאַן איז געשטאָרבן, וויַיל דו ווערסט פון איצט אָן קענען טאָן וואָס דו ווילסט. מען זעט אַפילו נישט קיין טרער אויף דיינע אויגן".

וויל לויט מיין מוטערס באַפּעל, האָט דער דינער גע-
קויפט מיט אַ פּאָר אונציעס קרויט מער.
וויל זי האָט נישט געהערט, ווי מיין מוטער ווייניט.
מיין מוטער האָט זיך געשטעלט אויף די קני און גע-
בעטן מחילה פון אַוונט אָן ביז האַלבע נאַכט.
מיין מוטער, אַ פרוי אין די דרייסיקער, האָט געמוזט זאָגן:
„איצט וויס איך וואָס ס'איז אַזוינס טויט"!
איינמאָל האָב איך זי אַ פרעג געטאָן, זי זאָל מיר אַרויס-
זאָגן עטלעכע געדאַנקען בנוגע דעם טויט פון מיין פאַטער.
זי האָט געזאָגט:
„איך בין אין האַרץ פונם טויט, איך בין אויפן העכסטן
שפּיץ פון ליידן.
„אָבער איך האָף. . . . . .
„מיט די לעצטע געדאַנקען וועגן אייער אָרעמען פאָטער,
איז מיין האָפענונג אין אייך".

מיין טויטן פאָטער האָט מען געבראַכט צופּירן פונם
קייזערלעכן פאַלאַץ פון האַן-טשעלי, דורכן גרויסן קאַנאַל. אין
אַ חודש אַרום איז ער אָנגעקומען.
די טרויער-שיף איז געשטאַנען אין פּאָרט. מיר אַלע
זענען אַהין אַוועק.
די טרומנע האָט אָפּגעטיילט מיין פאָטער פון מיין מוטער.
אין זיין הימלאַנד האָבען אַלע מיין פאָטער ליב געהאַט.
אַ גערויש!
אַ ווידער-קול!
געווייגען!
דער הימל טריב, די גאַנצע שטאָט אין טרויער.
ערב דער לוויה האָט מען אייגעאָרדנט אַ פייערלעכע
צערמאָניע לכבוד די פאַרשטאָרבענע מאַנדאַרינען.
אינם טויטן-הויז האָבען זיך פאַרזאַמלט דריי הונדערט
געלערנטע, כדי אויסצופירן דעם טויטן-טאַנץ.
מען האָט אָנגעהייבן צו לייענען אַ לויב-געזאַנג פאַרן מת.

דער רעדנער איז געווען לי, אַ ברודער פון אינדזער מומע און מיין פאָטערס אַ תלמיד.

אויסהאָרכנדיק אים, האָב איך געווויינט די גאַנצע צייט. מיר זענען געשטאַנען אויף די קני מיט אַראָפגעלאָזטע קעפּ. נאָכדעם האָט זיך אָנגעהייבן דער גרויסער טויטן-טאַנץ. יעדער איינער האָט געהאַלטן אַ לאַמטערנע אין דער האַנט, אין דער פּאָרם פון אַ לאָטאָס-בלום.

מען האָט באַלויכטן דעם זאַל און אָנגעצונדן די לאמ-טערנעס פון די טענצער.

די מוזיק איז געווען אַ ריטמישע, און טרערן האָבן באַ-גלייט די טריט.

ערנסט, פאַרדאגהט, פאַרטראַכט זענען געווען די טענ-צער, בעת זיי האָבן זיך געהייליקט דעם טויט.

גאָט וויינט.

זיי שטעלן זיך אין איין שורה, זיי קרייצן זיך, זיי באַ-הפּטן זיך, זיי צוטיילן זיך.

ס׳איז געווען אַ באַגריסונג.

און וויפּל סימבאָליזם!

ס׳איז אַ הייליקער טאַנץ!

כינע האָט אַ סך אויפגעטאָן פאַר אירע מתים.

די קונסט פאַר לעבעדיקע איז נישט אַזוי שיין וויי די קונסט פאַר טויטע אין כינע.

מיין מוטער האָט באַארדיקט מיין פאָטער אויפן גרינעם בערגל, וועלכער האָט אַראָפגעקוקט אויפן שרעקלעכן וואַסער-פאַל פונם גרויסן טייך, אונטער אַ הימל פון באַוועגלעכער בלויקייט.

מען האָט באַקומען דעם איינדרוק, גלייך אַלץ וואָלט צו אונדז געזעדט:

„די לעצטע טרייסט!"

קאַפּיטל צען

מיין מוטער, די באַלעבאָסטע פון שטוב, איז קראַנק.

פון איצט אָן האָט מיין מוטער געדאַרפט אַרויפשטייגן אויפן „בארג פון די מעסער."

טאָג ביי טאָג פלעגט זי אַרויפשטייגן.

בעת מיין פאָטער לאָזט זיך אַראָפּ שלאפנדיק אַ־ן טיפער אוּן טיפער.

ער אַליין גענויסט פונם שלום.

דאָס זענען צוויי וועלטן.

די וועלט פון מיין פאָטער, — איז די וועלט פון מנוחה, די משפחה, וואָס קומט צוריק.

אָבער מיין מוטערס וועלט, איז די מאַטעריעלע וועלט.

כדי צו לערנען דאַרף מען האָבן, חוץ מנוחה אוּן שלום, אויך אַנדערע זאַכן.

מען דאַרף עסן.

דער מענטש איז שוין נישט אין פרימיטיוון צושטאַנד.

מען דאַרף זיך באַקליידן.

ענדלעך, דאַרף מען האָבן א ווינקל.

הויפטזעכלעך, בעת מען איז צוזאַמען.

בשעת די באָבע האָט אַראָפגעוואָרפן פון זיך די באַלעבאַטישקייט אויף די פלייצעס פון דער אלמנה מיט פיר

קינדער, האָט זי איר דעמאָלט נישט אַוועקגענעבען אַלײן, ווײַל זי האָט פֿאַרמאָגט.

זי האָט פֿאַרהאַלטן אַ העלפֿט פֿונם משפּחה-פֿאַרמעגן.

פֿון דער צווייטער העלפֿט האָט מיין מוטער נעדאַרפֿט האָבן אויף אַלע הוצאות.

פֿאַר אַ בירגערלעכער פֿאַמיליע פֿון ניין פּערזאָנען.

מיין פֿאָטער, אַן אָרנטלעכער, אַרבעטזאַמער מאַנדאַרין, האָט איבערגעלאָזט חובות.

זיין טויט האָט אונדז אָפּגעקאָסט אַ פֿאַרמעגן.

מיין מוטער, מיט איר באַגרענעצטער הכנסה, האָט זיך נישט געקענט פֿאַרגינען צו עסן רייז.

מיין מוטער איז קראַנק געוואָרן, געפערלעך קראַנק געוואָרן.

זי טראַכט.

זי טראַכט און טראַכט.

טראַכטנדיק, לײדט זי.

ביינאַכט שלאָפֿט זי נישט, זי ווײנט.

איר קאָפּ איז אַ קעניגרייך פֿון דאגות.

די הכנסה ווערט קלענער, די הוצאות – גרעסער.

זי איז קראַנק, געפערלעך קראַנק.

יעדן טאָג, ווען די טיר עפֿנט זיך און איך דאַרף גיין אײנקויפֿן, זאָגט זי צו אונדז:

איך דאַרף האָבן גאַנץ ווייניק, זייער ווייניק.

„איך ווײל עסן ווייסן רייז.

„איר דאַרפֿט עסן פֿלײש און פֿיש.

„איר האָט נאָך רעכט צו פֿאָדערן.

„איך ווײל נישט, אַז איר זאָלט לײדן.

„איך לײד שוין פֿאַר אייך.

„איך ווײל, איר זאָלט עסן מיין לײב און טרינקען מיין בלוט, כדי איר זאָלט גרעסער ווערן.

„איך ווייס גאַנץ גוט, אַז כדי צו מאַכען האָניק, דאַרף מען האָבן אַ זיסן עקסטראַקט.

„אין דעם עקסטראָקט קען מען באַקומען פון סאַנאַנדער-נצג׳ליטע בלומען.

„די בלומען עפענען זיך נישט, אויב די פלאַנצונג איז שלעכט געשפייזט.

„א פלאַנצונג אָן זאַפט קען זיך נישט פאַנאַנדערווי׳קל׳ען „אנשטאט צו בליען, וויאַל׳עט זי.

„כדי זי זאָל לאַנג וואַקסן, דאַרף מען זי כסדר באַגיסן.

„כדי דער עקסטראָקט זאָל פאַרוואַנדל׳ט ווערן אין שפייז, דאַ׳פן די אָנגעוואַמל׳טע זאַפטן איינגעטיי׳לט ווערן אויף א גלייכן אופן.

„פאַרן יסוד פון קינדער-דערציונג, איז די מאַטעריע׳ל׳ע שפייז פונקט אַזוי וויכטיק, ווי די אינטע׳ל׳עקטועל׳ע און מאָרא׳ל׳ע שפייז.״

„איך ל׳ייד, מיינע קינדער, ווי׳ל איך קען אייך נישט געבן ווי׳ל איר דאַרפט.

„ווייסט, אַז איך האָב אייך ל׳יב

„ווייסט, אַז איך ל׳ייד מער פון אייך״.

מיר קינדער, האָבן מיר מער נישט געטראָגן קיין אָר-טיקע זייד, נאָר אויס׳ענדישע זייד.

איינמא׳ל האָבן מיר א פרעג געטאָן אונדזער מוטער:

„פאַרוואָס טראָגן מיר אויס׳ענדישן זייד?

„ווי׳ל עס קאָסט בילי׳קער.

„וואָס? אויס׳ענדישע זייד, קאָסט בילי׳קער?

„ווי׳ל דער ל׳יקיען-אָפצאָ׳ל איז קל׳ענער ווי אויף אָרטיקע.

„מיר פאַרשטייען נישט. מיר ווילן זאָל׳סט עס אונדז דער-קל׳ערן, טייערע מוטער.

„איך דאַרף אָנהייבן פון דער אָפיום-מל׳חמה. וועג די ענגל׳ענדער האָבן אָפגעהא׳ל׳טן א נצחון אין 1842, האָבן זיי אַרויפגעלייגט אויפן קייזער׳ליכן הויף א שלום-טראַקטאַט, דעם נאַנקינער טראַקטאַט. און אָט זענען זיינע הויפט-פונקטן:

„א׳ל׳ע סחורות, וועל׳כע זענען געווען אונטערגעוואָרפן

אונטער אַ צאָל ביים אימפאָרטירן, טאָרן נישט ווערן באַשטייערט אינם לאַנד

„כינע צאָלט ענגלאַנד 21 מיליאָן טאַלאַן, אַלס מלחמה-אַנטשעדיקונג.

„די אינדזל האַנג-קאָנג גייט אַריבער צו ענגלאַנד און ווערט איר אָפיום-לאַגער.

„קאַנטאָן, פוטשעו, אַמאָי, נינג-פּאָ און שאַנכאַי ווערן פאַרוואַנדלט אין אָפענע קאָמערץ-פּאָרטן פאַרן אָפיום-מסחר.

„לויטן טיען-טסינער אָפמאַך, אין 1858 האָט מען אויף כינע אַרויפגעלייגט נאָך אַ קלאַוזול בנוגע דעם צאָל-טאַריף.

„דער 5 פּראָצ.-קער צאָל-טאַריף, וואָס איז פאָרויסגעזען אין נאַנקינער טראַקטאַט, איז אַ צו הויכער, דעריבער דאַרף מען יעדע צען יאָר באַנייען דעם טאַריף.

„לויט דעמדאָזיקן טאַריף האָט זיך כינע אָפגעזאָגט פון איר פּאָליטישער און עקאָנאָמישער סוווערעניטעט.

„נאָך דער כינעזיש-יאַפאַנישער מלחמה, האָט דער שימאָנאָסעקער טראַקטאַט, אין 1895, פאָרויסגעזען, אז:

„די יאַפאַנישע בירגער האָבן רעכט אויסצובויען פאַבריקן אין די פּאָרטן פונם טראַקטאַט און אין צענטראַלער כינע. אויף די פּראָדוצירטע סחורות טאָר נישט אַרויפגעלייגט ווערן קיין גרעסערער שטייער, ווי אויף דיזעלבע סחורות, וואָס ווערן אימפּאָרטירט".

„צוליב דידאָזיקע אַלע סיבות קאָסט יאַפאַנישע און אייראָפּעישע זייד ביליקער פון אונדזערע.

„אָט דעריבער טראָגט איר אויסלענדישן זייד.

„וואָס איז עס אַזוינס ליקיצן?

„דאָס זענען די אינלענדישע צאָל-סטאַנציעס אין אַלע פראָווינצן.

„אָט נעמט, למשל, דעם ליקיצן פון סע-יוען-קעו פון אונדזער שטאָט.

„דאָס האָבן די מאַנדזשורער איינגעפירט אַזוי אָרדענונג,

כדי צו פֿאַרגרעסערן די הכנסה פון דער מלוכה און כדי אויס-
צוגלייכן דעם ביודזשעט.

„אָבער דער פּראָלעטאַריאַט, מיינע קינדער, איז אַ גאַנץ אַנדערער.
דער לֵיקיען האָט פּראָלעטענדיק געפּענטעט דאָס עקאָנאָ-
מישע לעבן אין לאַנד. דאָס לעבן איז געוואָלדיק געשטיגן.
בלויז געוויסע פּערזאָנען זענען רייך געוואָרן אויפן
חשבון פּונם קאָלעקטיוו.

„צוליב דידאָזיקע לֵיקיענס קענען די אָרטיקע סחורות
נישט קאָנקורירן מיט די אויסלענדישע, ווייל פֿאַר אויסלענ-
דישע סחורות, וואָס ווערן טראַנספּאָרטירט אין צענטראַלער
כינע דאַרף מען באַצאָלן בלויז אײנמאָל 2,5 פּראָצ. לֵיקיען-
אָפּצאָל, בעת פּאַר כינעזישע סחורות ווערט אַזויפיל מאָל גע-
נומען 2,5 פּראָצ, וויפל מאָל זיי גייען אַדורך די לֵיקיען-אַמטן.

„אָט דעריבער באַנוצן מיר נאַפּט אָנשטאָט אייל, וויל
נאַפּט פּון סטאַנדאַרט-אֵיל קאָסט אַ סך בילליקער.

„אין צען יאָר אַרום וועלן מיר נישט וויסן, וווּ מיר זענען.

„נישט לאַנג וואַרטנדיק וועלן מיר קריכן אויפן „בּ־ג
פון די מעסער“*) פּונם לעבן“.

---

*) די לעגענדע זאָגט אונדז, אַז די מענטשן, וואָס האָבן אַ סך זינד קריכן
נאָכן טויט אויפן מעסער-בערג.

קאַפּיטל עלף

מאַמאַן אויאַן אוּן איר דאָרף.

אין די געגנטן פון קיאַנג-סו, הייסט דער דינגער — „געהילף" אָדער „דער מענטש פון קעגנזייטיקער הילף."

די באָנע פון קינדער, וואָס אונדזערע רוסישע פריינט רופן אָן אויף אַ מוזיקאַלישן אופן „ניאַניא" הייסט ביי אונדז גאַנץ פשוט „מאַמאַן".

מיינע האָט געהייסען אויאַן.

זי איז געווען אַ פויערטע.

איך האָב זי שטאַרק געליבט, איך האָב זי אָנגערופען מאַמאַן אויאַן.

מאַמאַן אויאַן האָט געווויינט ביי אונדז פאַר מיין געבורט.

זי איז געווען זייער געטרייַ, צערנסט, אויפמערקזאַם מיט איר באַלעבאָס אוּן באַלעבאָסטע.

זיי האָבן צו איר געהאַט צוטרוי, ווי צו אַ מיטגליד פון דער משפּחה.

דאָך האָט זי זיך געפילט אַ ביסל מרעמד, ווען זי איז צו אונדז אָנגעקומען.

זי איז געקומען פון דאָרף.

זי האָט נישט געהאַט קיין מאַן, קיין פאַמיליע, זי איז געווען אַליין אין דער וועלט.

ווען מיין מוטער האָט מיך געבוירן, איז זי קראַנק געוואָרן. זי האָט מיר אַוועקגעגעבן צו מאַמאַן אויאַן.

זי האָט מיך מיט איבעגעבענקייט דערצויגן אין אַ משך פֿון צען יאָר.

איך בין געשלאָפן מיט איר זייט ביי זייט מיטן צימער פֿון מײַן מוטער.

זי האַט מיט מיר געגעסן אין קיך.

זי האָט מיר געגעבן צו עסן רייז.

זי האָט מיך אַרומגעטראָגן דאָ אויף די הענט, דאָ אויף דער פּלייצע, דאָ אויפן אַקסל.

זי איז געווען מײַן מוטער. זי האָט אויך געליבט מײַן ברודער אוּן מײַן שוועסטער.

זי האָט אונדז געשיצט, ווי אַ הון שיצט אירע קלײנע הינדעלעך קעגן פאַרשידענע געשעענישן אוּן סכנות. זי האָט פאַרטראָטן אונדזער מוטער.

וועג מײַן מוטער, אָדער מײַן באָבע האָבן מיך געוואָלט באַשטראָפן – דאָס האָט זייער אָפט פאַסירט – האָט זי זיך פאַר אונדז אָנגענומען.

זי האָט געווײַנט:

„די קינדער זענען אומשולדיק, זייט זיי מוחל.“

די באָבע האָט זיך פאַר איר מורא געהאַט, ווײַל מאַמאַן אוּן האָט נישט געווּסט וועגן די שטאָט-מנהגים.

אירע בידע פּיס זענען געווען גאַנץ נאַטירלעכע.

איך בין געווען אַ נאַשער, האָט זי מיר געגעבן צוקערלעך.

אַז זי האָט געקריגן זיסע זאַכן, האָט זי אָן מיר נישט געגעסן.

צו פּיר יאָר, וועג מען האָט מיך געשיקט אין שולע אַריין, פלעגט זי קומען צוויי מאָל אין טאָג זען דעם פּרייען פּויגל אין שטייג.

זי האָט מיך געגלעט אוּן זי האָט מיך באַרויקט מיט איר העכסטער פּוירישער צאַרטקייט:

„קוּאַי קוּאי (מיין קלײן טייער קינד), זיי פלייסיק, קוק אויפן רויטן קנאָפּ פּון דיין זיידנס הוט, זיי אים מקנא. באַמי זיך צו ברענגען נוצן. זיי אַ חכם. גיי אויף דיין טאַטנס וועג,

ער איז געווען אין שולע, ער האָט געלערנט. פיר זיך גוט
אויף, וועל איך דיר געבן צוקערקעס."
„אויב דו וועסט מיר געבן צוקערקעס, מאַמאַן אויאַן, זאָג
איך דיר צו, אַז איך וועל זיין אַ גוטינקער.
„יאָ, יאָ."
זי פלעגט אַרויסשלעפן איר זעקל מיט צוקערקעס.
אויב מען האָט מיך אָדער מיין ברודער באַשטראָפט
פלעגט זי וואַרטשען אַ גאַנצן טאָג.
זי פלעגט זאָגן:
„לערנען דאַרף מען און נישט שטראָפן. מען דאַרף אָנ-
וויזן און נישט שלאָגן."
וועג איך האָב געטאָן עפעס אויף צו להכעיס, אָדער
סתם אַ שלעכטע זאַך – דאָס פלעגט פאַסירן גאַנץ אָפט – פלעגט
זי אָנשרייען אויף מיר און ברענגען מיר פאַרשידענע משלים
פון גוטע קינדער.
ענדלעך, אין 1909, האָט זי אוגדז אין טיפער עלטער
פאַרלאָזן.
עטלעכע טעג האָב איך געווויינט.
זי האָט פאַרבראַכט אירע לעצטע יאָרן ביי אַ שטיף-
טאָכטער, וועלכע האָט זיך מיט איר שלעכט באַגאַנגען.
מיין מוטער פלעגט זי אָפט באַזוכן אין דאָרף און פון
צייט צו צייט פלעגט זי איר עפעס צושיקן.
די קראַנקייט האָט זי פסדר געגאָגט.
צום לעצטן מאָל האָב איד זי געזען ליגן אויף אַ שטרוי-
רייז-בלעטער.
זי האָט מיך גערופן אויף אַ מוטער-לעכן אופן, ווי די
מוטער-קראַ רופט אירע קינדער:
קוּאַי קוּאַי! קוּאַי קוּאַי! קוּאַי קוּאַי!
איך האָב געווויינט.
דער קוואַל טרערן האָט מיר פון אינעווייניק אָפגעענטפערט.
איך האָב געפילט, אַז ס'איז דאָס לעצטע מאָל.
מאַמאַן אויאַן, ווו ביסטו?

איך בין געווען שטאָלץ צו זיין איר זון.

אַך, דו פויערישע מוטער פון מיינע קינדער-יאָרן!

אין מיין קינדהייט, בעת ס'איז מיר געווען שלעכט, האָב איך דיך געריפן זאָלסט מיך ראַטעווען.

איצט שלאָגט מיך די געזעלשאַפט פון אַלע זייטן. איך בין פאַרצווייפלט. איך וויל דיך רופן.

אַך, פשוטע געליבטע פויערטע, איך בין דיין זון!

טראַכטנדיק וועגן מאַמאַן אויאַן, דערמאָן איך זיך פון איר דאָרף.

„וועז די שאָטנס האָבן זיך אויסגעצויגן אויף דער אָוונט-ווינט האָט אָנגעהייבן צו בלאָזן צווישן די ביימער, איז שוין אונדזער שמועס געווען פאַרענדיקט. און פאַסטוכער-פלייטעס האָבן זיך אָפגערופן אין די בערג."

דער פאָעט וואַנג-פאָ (551–618) האָט דידאָזיקע לעצטע סטראָפע מסתּם פאַר אונדז געשריבן.

די וועלדער זענען פאַרשוווּנדן געוואָרן.

קבֿרים אין דערפער זענען אויסגעוואַקסן אויף זייערע ערטער.

די הייזער שטייען אין פעלדער, אַרומגעזייט מיט ביימער און קוסטעס.

איך רייד פון האָאַס דאָרף.

האָאַ איז דער נאָמען פון מאַמאַן אויאַנס שטיף-טאָכטער.

מען הערט אַ געזאַנג. דאָס קומט מען צוריק פון די פעלדער.

דער צוריקקער איז: אַ צוג באַפוצט מיט לאַנדווירטשאַפט-לעכע מכשירים.

מענער, וויבער, קינדער, סטאַדעס, עופות, פויגל אויפן פאָן פון דער פאַרגייענדיקער זון.

דער בין-השמשות שפּאַצירט פון בארג צו בארג, פון דאָרף צו דאָרף.

שטיקער שאָטן לייגן זיך אַרויף אויף די פנימער פון די דאָרפישע מיידלעך.

אוּן דאָרט איבערן טײַך, איז נאַנקין, די אַלטע הויפּט-שטאָדט, פאַרטרוּנקען אין פינסטערניש. זי איז ווי אַ זילבער-נער געוועלב, ווי אַ לאַנגער גאַרטל, ווָאס וויקלט זיך אַרום דער האַלבער לבנה.

איך הער אַ דאָרפיש פּייפל. אַ שטילקייט באַהערשט דעם דאָרף.

מען וואַרט אויפן מאָרגנשטערן פון אַרבעט.

„פאַרוואָס זאָל זיך די אויסערלעכע וועלט מיט אוּנדז באַשעפטיקן?"

אָט איז די פויער-שטימעמוּן אַמאָל.

איצט פוילט די ריי אינשייער.

ווָאס טראַכטן זיך אוּנדזערע פויערים?

קאפיטל צוועלף

עטלעכע דערציילונגען פון דער אלטער כינע...

מיר קינדער, האָבן געהאַט די מאַניע פון גרויסקייט.
מיין מוטער האָט אויפגז דערציילט:
„איינמאָל האָט אַ בעטלער געזען אַ חלום. ער, דער אָרעמער בעטלער איז געגאַנגען פון טיר צו טיר און געקליבן נדבות.
„דער פאָליציאַנט האָט אים פאַרשאַפן צרות. ער האָט געלייגט אַ שטייער אויף זיין פאַרדינסט.
„איינמאָל האָט ער געטאָן אַ נדר צו גאָט אין זיין הויז, וועלכעס איז געווען דער טעמפל פון גאָט און פון דער ערד:
„אַז איך וועל ווערן אַ קאָמענדאַנט, וועל איך פאַרגרעסערן דעם טעמפל פון דיין מאַיעסטעט.
גאָט האָט צו אים געזאָגט: „זאָל דערפילט ווערן דיין פאַרלאַנג".
„פלוצלונג איז ער געווארן אַ קאָמענדאַנט, אַ באַלעבאָס איבער די בעטלער, זיינע חברים פון נעכטן.
„ער האָט באַלייגט זיינע אַמאָליקע חברים מיט אַ שווערן שטייער, וויל ער האָט געוואָלט פאַרגרעסערן גאָטס טעמפל.
די אומצעפרידענע בעטלער זענען אַוועק זיך באַקלאָגן פאַרן גובערנאַטאָר. יענער איז אין כעס געווארן און אים אַראָפגעזעצט פון זיין נייער אַמט.

„ביינאַכט האָט ער ווידער געבעטן זיין גאָט:

„דער גובערנאַטאָר איז גרעסער פון מיר, האָט ער צו אים געזאָגט. וועז איך וואָלט געווען אַ גובערנאַטאָר, וואָלט איך פֿאַרגרעסערט מיין וווינונג אין אַ טעמפּל פֿאַר דער גאַנצער גובערניע".

„גאָט האָט צו אים ווידער געזאָגט:

„זאָל דערפילט ווערן דיין פֿאַרלאַנג!

„ער איז תיכף געווען גובערנאַטאָר.

„דער קייזערלעכער קאָמיסאַר איז געקומען אויף אַן אינספּעקציע אין דער גובערניע. אָבער דער קבצן האָט אים נישט געקענט מאַכן קיין קייזערלעכן קבלת-פנים אוּן האָט אים אויך נישט געקענט שענקען מתנות.

„קומענדיק צוריק אין דער הויפּטשטאָט, האָט דער קאָמיסאַר איבערגעגעבן דעם קייזער, אַז דער נייער גובערנאַטאָר איז אַ סך ערגער פּונם אַלטן. דער אַלטער גובערנאַטאָר האָט „גענומען", דער נייער „רייסט".

אוּן באמת, דער בעטלער האָט גערעכט, כדי אויסצוּבויען אַ טעמפּל פֿאַר גאָט.

„דער קייזער האָט אונטערגעשריבן זיין דעמיסיע.

„ער בעט זיין גאָט:

„אפּנים דער קייזערלעכער קאָמיסאַר איז אַ סך גרעסער פון מיר. וועז איך וואָלט געווען אויף זיין אָרט! איך וואָלט געהאַלטן אין איין בויען טעמפּלען אין מיין אַדמיניסטראַטיוועז געגנט.

„זאָל דערפילט ווערן דיין פֿאַרלאַנג!

„ער איז תיכף געווען אַ קייזערלעכער קאָמיסאַר.

„ער „נעמט" אוּן ער „רייסט".

„כדי אייגצושטיין דעם פּאָלקס-צאָרן, הייסט דער קייזער אים באַשטראָפן.

„ער איז סאַרמשפּט צום טויט, דורך אַ „רייס-מאַשין".

„ער בעט שנעל זיין גאָט:

„זע, איך וואָלט געדאַרפט ווערן אַ קייזער, כדי צו

פֿאַרענדיקן דיינע טעמפּלען אוּן כּדי צוּ בויען נייע אין דער גאַנצער מלוכה".

„זאָל דערפֿילט ווערן דיין פֿאַרלאַנג!"

„ער איז געווָארן קייזער, הערשער איבערן גאַנצן פֿאָלק. אַך, ווי צופֿרידן דער בעטלער איז געווען!

„ער שפּאַצירט אַרוּם אין אַ גלעזן פּאַלאַקין, ווָאס מענטשן טראָגן, אוּן נאָך אים אַ גאַנצע סוויטע. ער האָט אַ וויבּ אַ מלכּה, צוויי קעפּס-וויבער אין מזרח-פֿאַלאַץ אוּן אין מערב-פּאַלאַץ, זעקסאוּנדרייסיק וויבער פּוּן דריטן ראַנג אוּן צווייאוּנזיבעציק פּוּן פֿערטן ראַנג.

„ער איז גליקלעך אוּן צופֿרידן.

„אָבער זיין פּרייד איז געווען אַ צייטווייליקע.

„דער הימל האָט זיך צוּ אים נישט באַצויגן מיט חסד. זינט ער איז אַרויף אויפן טראָן רעגנט נישט.

„איין יאָר. צוויי יאָר. דריי יאָר אָן רעגנס.

„דאָס פֿאָלק שרייט: אַ טויט דעם מלך!

„ווייל ער קען נאָר בויען טעמפּלען אין גאַנצן לאַנד. ער קען אָבער נישט אָנפירן מיט קיין פֿאָלק.

„ער דרייט זיך ווידער אַרוּם זיין גאָט:

„איך וואָלט געוואָלט זיין עפּעס אַ זאַך פּוּן הימל. די ערד איז מיר פֿאַרמיאוסט."

„אַלוּאָ זיי די זון!"

„אוודאי די זון איז גרעסער פּונם קייזער. זי איז דער הערשער פּוּן דער וועלט.

„ער איז די זון.

„ער טריקנט אויס מלוכות פּוּן דער גאַנצער וועלט. פּעלקער אוּן מלכים האָבן זיך פֿאַר אים געבויגן. ווייל זייער גורל איז פּוּן אים אָפּהענגיק.

„אָבער ס'קומט אַ קלין וואָלקנדל אוּן פֿאַרשטעלט זיין פּנים.

„אַך, דוּ וואָלקנדל, דוּ ביסט שטאַרקער פּוּן מיר.

„גאָט זאָגט צוּ אים.

„זאָל פּוּן דיר ווערן אַ וואָלקן!

„זײַענדיק אַ וואָלקן, האָט ער אַראָפגעבראַכט אַ רעגן אויף דער ערד, כדי די טרוקנקייט זאָל אָפּטרעטן.

„אָבער ס׳האָלט אין איין רעגענען.

„דער מבול איז שרעקלעכער פון דער טרוקענעניש, ער פאַרפלייצט טאָלן מיט די איינווינער.

„די מענטשלעכע יללות דערגייען ביזן הימל.

„ער האָרכט זיי נישט, ווייל זיין אויפגאַבע איז צו רעגענען.

„מיטאַמאָל האָט אים אַ באַרג פאַרשטעלט דעם וועג. סטאָפּ!

„דו קליין שטיקל ערד, האָסט אַ העזה זיך אַוועקצושטעלן קעגן מיר!

„דער באַרג איז טויב און רירט זיך נישט פון אָרט.

„איך וואָלט געדאַרפט ווערן אַ שפּיץ-באַרג, כדי זיין דער העכסטער, דער גרעסטער, דעם שטאַרקסטער!

„זיי אַ שפּיץ-באַרג!

„מיט זיינע ביימער שטעלט ער אָפּ דעם וואָלקן אין זאַפט איין דעם רעגן. דאָס פאָלק איז צופרידן און דאַנקבאַר. דאָס פאָלק מאַכט אים פאַר אַ גאָט.

„עטלעכע קליינע שלאַנגען, שרצים גרויזשען די ערד צופּוסנס פונם באַרג. פון זייער טויזנט-יעריקער ארבעט זעצט זיך דער באַרג כסדר אַראָפּ.

„דער נייער גאָט ווערט באַאומרויקט און זאָגט:

„אָט איז אַ גרעסערע אין אַ שטאַרקערע זאַך.

„זיי עס, אויב דו ווילסט!"

„ער איז אַ שלאַנג."

„ער גרויזשעט דאָס, וואָס איז אייביק אינם שטח און איך דער צייט.

„איינמאָל אין אַ טאָג זענען אָנגעקומען שלעפּער. זיי זענען געווען שלאַנגען-יעגער. זיי פלעגן מיט זיי גיין בעטלען אומעטום.

„זיי האָבן אָנגעקליבן אַ סך שלאַנגען און אַריינגעפאַקט זיי אין זייערע זעק.

„איצט וויל איך ווערן אַ הערשער פון שלאַנגען.
„זאָל דיין פאַרלאַנג דערפילט ווערן!
„ער איז ווידער געווארן אַ בעטלער.
„היות אַ בעטלער איז דער גרעסטער אויף דער שטאַרק-סטער.
„זייט פשוט!
„זייט גוט!
„גרויסקייט, מיינע קינדער איז נישט פאַר אייך.
„וויל כדי גרויס צו זיין, דאַרף מען לעבן אויף ליידן. ווען איר וועט זיין ביים סוף פון אייער לעבן אויף אויפן שפיץ פון אייערע ליידן. דאַמאָלט וועט איר זיין גרויס.
„גרויס וועט איר זיין מיט מיר, אומגעבילדעטע פרוי; גרויס וועט איר זיין מיט איר, מיט אייער טויב-שטומער שוועסטער, אויף מיט זיי, לידנדיקע עלנדע מענטשן.
„גרויס וועט איר זיין, אַז איר וועט זיין אומבאַקאַנט אין די מאַסן!"

דער יום-טוב פון „זיבן."

ס'איז פאַרגעקומען יעדן יאָר, דעם זיבעטן טאָג פון דער זיבעטער לבנה.

גאַט האָט אין דערדאָזיקער נאַכט געדאַרפט אויסבויען אַ בריק איבערן מילך-וועג פון קליינע זינגענדיקע פייגעלעך, כדי דער אָקסן-פאַסטוך אוז די שפינערין פון הימל זאָלן זיך קענען באַגעגענען.

מען האָט אונדז געהייסן וואַכן ביז צום מאָרגנשטערן. מיר האָבן געבעטן אונדזער מוטער, זי זאָל אונדז דערציילן די שיינע מיטאָלאָגישע געשיכטע פון דער זיבן-נאַכט.

„ס'איז געווען טאָג, האָט זי צו אונדז אָנהייבנדיק, געזאָגט.

„דער געזאַנג פון די פייגעלעך האָט אויפגעוועקט דעם הימלישן אָקסן-פאַסטוך.

„ער כאַפט זיך אויף פון זיין טיפן שלאָף און פון זיין לאַנגן חלום.

„קוים האָט ער זיך געשטעלט אויף די פּיס, גייט ער אַוועק אין זיין גאָרטן, רייסט אַראָפּ סאָסנע־שישקעס, וועלכע ער עסט. ער טרינקט דעם עקסטראַקט פון בלומען.

„ווי תּמיד, פירט ער זיין אַלטן פריינט, דעם געלן אָקס אויף דער לאָנקע.

„ער נעמט די פלייטע. ער טוט אָן אַ באמבוסאָוון פאַס־טוך־הוט און אַ שטרויענעם בגד.

„דער אַלטער פריינט ריטשעט.

„דער אָקסן־פאַסטוך שפּילט אויף דער פלייטע אויפן אָקס רוקן.

„דער הימל האָט אַן אַנדער אויסזען ווי די ערד. אייביקע גרינע צמחים באַפּוצן אומעטום דעם הימלישן געוועלב. אַן אומענדלעכער גלאַנצנדיקער טעפּיך, ווי פון לעבעדיקער־גרינקייט טיילט אויס צאַרטע ריחות.

„דער אַלטער אָקס גייט און עסט. זיין יונגער פאַסטוך הערט נישט אויף צו זינגען און צו שפּילן פלייטע אויף זיין רוקן.

„ווי אַנטציקט דער פאַסטוך איז!

„אין עטלעכע רגעס ארום קומען זיי צו צו אַ באַרג. דער אָקסן־פאַסטוך שפּרינגט אַראָפּ פון זיין אַלטן פריינטס רוקן און לאָזט דעם אָקס איבער איינעם אַליין. דער אָקס קייט, און ער־ גייט אַוועק אונטער אַ סאָסנע. ער זעצט זיך אויף אַ לאַנגן שטיין און האָט פאַרגעניגן.

„וועלן ס'ווערט אים לאַנגווייליק, ציט ער זיך אויס און הערט זיך צו, ווי די פייגעלעך זינגען. און ער ענטפערט זיי.

„ער זינגט און שפּילט אויף דער פלייטע.

„אַ קאָנצערט.

„דער פאַסטוך איז פול מיט טרייסט, און ער איז נישט איינער אַליין.

„ער ווערט פאַרשיכורט.

„ער שלאָפט.

„ער טרוימט.

„ער הערט דעם פיינעם געזאַנג פון די פייגעלעך, דעם

לייכטן ווינט צווישן די ביימער און ווי זיין אַלטער זריינט רעווטע.

„מיטאַמאָל הייבן אָן די פייגעלעך צו שרייען, דער ווינט רעוועט און דער אָקס — מעקען.

„דער פּאַסטוך כאַפּט זיך אויף פון זיין חלום.

„ער הייבט אָן זינגען.

„ער שפּילט אויף דער פלייטע.

„אָוונטצייט איז ער הונגעריק. ער קריכט אַרויף אויף די סאָסנעס און עסט די שישקעס.

„וועו ער איז דורשטיק, טריקנט ער דעם עקסטראַקט פון די בלומען.

„וועו די נאַכט פאַלט צו, קומט ער צוריק אַהיים מיט זיין אַלטן פריינט. דעם גאַנצן וועג זינגט ער.

„איין טאָג איז ענלעך צום צווייטן. ס׳איז אים נישט אומעטיק. אדרבא, ער איז צופרידן און גליקלעך פון זיין לעבן.

„וויל ער זאָגט: איך בין אויף דער דינסט בײַם הימ-לישן מלך.

„איינמאָל איז געווען זייער הייס.

„דער אַלטער געלער אָקס האָט פאַרענדיקט דאָס עסן און אַ פאַרמאַטערטער, האָט ער זיך אַנידערגעלייגט לעבן פאַס-טוך, סאַפּענדיק.

„דער הימלישער פאַסטוך זינגט און שפּילט אויף דער פלייטע.

„ער ווי יעדן פויגל אפענטפערן מיט אַן אָדע.

אַ צעפרידענער, ריטשעט דער אַלטער אָקס מיט זיינע אַלע כוחות, כדי אָפּצוענטפערן זיין יונגן פאַסטוך און אַלע זיינע פריינט.

„אַ צעפרידענער, לאָזט דער פאַסטוך אַראָפּ זיין פלייטע אויפן גראָז און קריכט אריף אויפן רוקן פון זיין אַלטן פריינט.

„מיט זיינע פינגער גלעט ער די האָר פונם אָקס.

„מו האַ! מו האַ! מו האַ! מיין יונגער באַלעבאָס!״

„אַן אויסטערלישע זאַך! דער אָקס רעדט.

„אָבער דער פּאַסטוך חידושט זיך נישט. ווייל ער ווייסט, אַז דער אָקס איז אַ געטלעכער.

„אַך, וואָס זאָגסטו? מיין אַלטער", פרעגט דער פּאַסטוך דעם אָקס.

„מו האָ, באַלעבאָס! גאָט ווייסט, אַז איר זענט אַן אַרבעטער אויף ער וועט אייך חתונה מאַכן מיט זיין זיבעטער טאָכטער, מיט דער שפּינערין. מאָרגן קענען מיר קומען עטוואָס פריער, ווייל זי וועט זיך באָדן אין קלייניעם טייכל. אַז מיר וועלן פאַרבאַהאַלטן איר קלייד, וועט זי נישט קענען אַרויסגיין פון וואַסער. אַז זי וועט אייך בעטן, איר זאָלט איר אַוועקגעבן איר קלייד, וועט איר פון איר אויך בעטן אַ זאַך: זי זאָל מיט אייך חתונה האָבן."

„באמת?

„אוודאי, אַזוי. אַן אַלטער פריינט נאָרט קיינמאָל נישט אָפּ!

„דער פּאַסטוך איז שטאַרק צופרידן. ער פירט אַוועק זיין אַלטן פריינט אַהיים.

„ער שפּילט אויף דער פלייטע.

„ער זינגט.

„ער טאַנצט.

„טשי-טשאַ! טשי-טשאַ! טשי-טשאַ!

„די שפּינערין אַרבעט.

„מיט אַמאָל, שאַ, שטיל?

„די שפּינערין האָט מיט די הענט אויפגעהערט אירע באַקן און טראַכט.

„זי האָט זיך ערנסט פאַרטראַכט.

„פריילן, איר קענט זיך שוין לאָזן אין וועג אַריין", האָט אַ יינגע דינסט געזאָגט צו דער שפּינערין.

„אויסגעהאָרכט דידאָזיקע ווערטער, איז די שפּינערין אַ ביסל רויט געוואָרן. זי וואַרפט אַן אויגל אויף דער דינסט.

„זי זאָגט: ס'איז נאָך פרי, נאָך אַ רגע, איך גיי באַלד.

„און דערווייל זאָגט זי צו זיך אַליין:

„אַ מאָדנע זאַך! גאָט האָט רחמנות אויף מיר, וואָס איך בין איינע אַליין אוּן וויל מיך חתונה מאַכן מיטן אָקסן-פּאַסטוך פּוּן צווייטן בּרעג טייך, טאָ פּאַרוואָס זשע וויל ער, איך אַליין זאָל אים גיין אויפזוכן?"

„די דינסט רעדט וויטער:

„פּריילן, ס'טאָגט שוין, לויפט שנעל!"

„דערהערט דיראָזיקע וועדטער, וואַרפט זי אַוועק איר אַרבעט. דאָס פּנים איז רויט, זי שעמט זיך.

„זי בייט איבער איר קלייד. זי טוט אָן אַ קלייד בּראָ-דירט מיט וואָלקנס, וואָס זי האָט אָקאָרשט אויסגעשפּונען.

„זי פּאַרקעמט זיך אוּן גייט אַרויס פּוּן הימלישן פּאַלאַץ. צוזאַמען מיט־איר דינסט.

„די דינסט וויזט איר די ריכטונג צוּ מזרח, זאָגנדיק:

„גייט גלייך צוּ מזרח צוּ!"

„זי האָט אַ שטופּ געטאָן די שפּינערין אין דער פּלייצע.

„די שפּינערין פּילט זיך וויּ אַ בּלאַט, וואָס פּאַלט אַראָפּ פּוּן בּוים אוּן פּליט וווהין דערווינט טראָגט זי.

„ווען זי דרייט אויס דעם קאָפּ, איז זי שוין זייער וויט פּוּן הימלישן פּאַלאַץ.

„די שפּינערין האָט אפילוּ נישט געווּסט דעם וועג. זי שטעלט זיך אָפּ פּאַר אַ דורכזיכטיק טייכל, וואָס פּליסט אַרויס פּוּן אַ פּעלז. די באַגינען-שטראָלן גיסן זיך אויף אַן אומענדלעך גרין פּעלד.

„דאָס קוואַל-וואַסער שפּילט אַ פּיינע מוזיק. דער שפּינערין נעמט אָן אַ חשק זיך אויסצובאָדן.

„זי וואַרפט אַראָפּ דאָס קלייד אוּן שפּרינגט אַרײַן אין וואַסער.

„די פּרישקייט פּונם קוואַל דרינגט אַרײַן אין איר גאַנץ וועזן.

„זי שווימט.

„זי איז די הימלישע ליבע.

„די פּיש האָבן פּאַר איר קיין מורא נישט. גאַנצע מחנות באַגריסן זי. זי קוועלט פּוּן דידאָזיקע אורחים.

„זי שווימט נאָך די פיש.
„זי ווילְ געווינען דעם קאָנקורס פון שווימען.
„זי פאַרגעסט פון צייט אוּן פון רוים.
„דאָס וואַסער וועט אָנגעוואַרעמט. ס׳איז מיטאָגצייט.
„מוּ האַ! מוּ האַ! מוּ האַ!"
„הורא! הורא! הורא!
„די שפּינערין הערט פונדערווייטנס דעם אָקס ריטשען אוּן מענטשלעכע געשרייען. זי בייגט זיך אַראָפּ אין וואַסער.
„זי איז נאַקעט!
„זי שעמט זיך. זי קוּמט צוּ צום ברעג אוּן ווילְ זיך אָנטאָן.
„אויפן ברעג געפינט זי נישט דאָס הימלישע קלייד.
„ווער האָט עס גענומען? ווער אוּן ווו?
„זי זוכט.
„זי דערזעט בלוּיז אַ פּאַסטוך אונטער די סאָסנעס.
„דער אָקסן-פּאַסטוך לייגט אויף אַ שטיין, זינגט, שפּילְט אויף דער פלייטע אוּן לאַכט.
„לעבן אים לייגט דער אַלטער געלעער אָקס.
„זי איז זיכער, אַז דער יונגער פּאַסטוך האָט פּאַרבאַהאַלטן אירע זאַכן.
„אָבער אינגאַנצן אַ נאַקעטע קען זי צוּ אים נישט צוּגיין, הייבט זי אָן צוּ בעטן ער זאָלְ עס איר אַוועקגעבן.
„היי! הער יונגער פּאַסטוך! האָט איר אַמאָלְ נישט געזען מיין קלייד?
„איר שטימע ציטערט פון שרעק אוּן פון חרפה.
„דער יונגער פּאַסטוך מאַכט אַ מינע, גלייך ער הערט זי נישט, אוּן זינגט אוּן שפּילְט ווייטער אויף דער פלייטע.
„די שפּינערין זעט זיך אַרוּם, אַז דער יונגער פּאַסטוך לייגט נישט קיין שוּם אַכט אויף אירע ווערטער.
„די שרעק אוּן די חרפה וואַקסן אין איר.
„זי שרייט מיט אַ ציטערדיק קול:
„היי! יונגער פּאַסטוך! האָט איר אַמאָלְ נישט געזען מיין קלייד?

„זי ווערט רויט פון קאָפּ ביז צו די פיס.

„יאָ, איך האָב געפונען עפעס אַ קלייד. אָבער איך וויס נישט, צי עס איז אייערס", ענטפערט דער פּאַסטוך, באַווייזנדיק איר דאָס קלייד.

„יאָ, יאָ, גיט עס מיר, כ׳בעט אייך, האָט עטוואָס באַרויקט זיך געבעטן די יונגע שפינערין.

„אָבער דער יונגער פּאַסטוך ליגט אויפן שטיין, הערט נישט אויף צו לאַכן, צוּ זינגען און צו שפּילן פלייטע.

„ער רעדט גאָרנישט.

„די שפּינערין, אין גרויס פּאַרצווייפלונג, בעט זיך בײַם פּאַסטוך.

„יונגערמאַן! גיט מיר אַוועק דאָס קלייד, איך פּאַרשווער אייך. איך וועל אייך זיין דאַנקבאַר און איך וועל אייך באַלוינען, ווען איך וועל ווידער זיין בײַ מיין פּאָטער.

„אויף וואָסער אופן וועט איר מיר אָפּדאַנקען?" האָט ער זי געפרעגט מיט אַ שמייכל.

„זי שפּינערין, רויט ווי די שקיעה, האָט תיכף נישט געקענט אָפּענטפערן.

„דער יונגערמאַן האָט פּאַרטגעזעצט:

„איך וויל אייך בעטן אַ זאַך. קענט איר איינגיין דערויף? אויב איר וועט מיר ענטפערן — יאָ, וועל איך אייך תיכף אַוועקגעבן דאָס קלייד".

„וואָס ווילט איר?"

„איך בין דער אָקסן-פּאַסטוך פון דער הימלישער מלוכה. איך בין נאָך אַ בחור. ווילט איר מיט מיר חתונה האָבן? אויב איר וועט מיר ענטפערן — יאָ, גיב איך אייך אַוועק אייער קלייד".

„וען די שפּינערין דערוויסט זיך, אַז דער יונגערמאַן איז דער הימלישער אָקסן-פּאַסטוך, ווייסט זי, אַז ער איז איר באַשערטער, באַשטימט פון גאָט.

„איר שרעק און איר חרפה ווערן ביסלעכווייז פּאַרשוווּנדן.

„זי קוקט אויפמערקזאַם אויף איר צוקונפטיקן מאַן.

„ער איז באמת אַ פּעסטער שיינער יונגערמאַן.

„פרייד פֿאַרטרעט דאָס אָרט פון שרעק און חרפה.
„די שפּינערין שטייט אין וואַסער, דעם קאָפּ אַראָפּגע-
לאָזט און שווייגט.
„דער פֿאַסטוך חזרט איבער:
„ווילט איר מיט מיר חתונה האָבן?"
„די שפּינערין, אָפּגעמאַטערט אין וואַסער, ענטפערט
שנעל: „יאָ, איך לויב אייך. גיט מיר אָפּ דאָס קלייד."
„מיינט איר עס אויף אַן אמתן?"
„יאָ, אויף אַן אמתן, איך נאָר נישט אָפּ מיין צוקונפ-
טיקן מאַן."
„דער פֿאַסטוך טראָגט אַוועק דאָס קלייד.
„ער לייגט עס אַוועק אויף אַ שטיין, אויפן ברעג פון
טייך און זאָגט: „גייט אַרויס פון וואַסער, כ'בעט אייך, טוט
זיך אָן!"
„די שפּינערין האָט זיך געפּאָלגט, אָבער באַמערקנדיק,
אַז ער קוקט, איז זי רויט געוואָרן און זיך וויידער פּאַרבּא-
האַלטן אין וואַסער.
„דער פֿאַסטוך שטייט און רירט זיך נישט פון אָרט.
„פּלוצלונג טרעט ער אָפּ.
„ער גייט אַוועק אונטער די סאָסנעס.
„די שפּינערין גייט אַרויס פון וואַסער און טוט זיך אָן.
„זי פּאַרקעמט זיך.
„דער פֿאַסטוך קומט צוריק און זאָגט צו זיין כלה: זייט
מיר מוחל, כ'בעט אייך."
„די שפּינערין לאַכט, דעם קאָפּ אַראָפּגעלאָזט. זי זאָגט
מיט אַ שמייכל:
„אַך, ס'אַרא העזה איר האָט?
„ער ענטפערט מיטן זעלבן שמייכל:
„ווען איך וואָלט נישט געהאַט אַזאַ העזה, וואָלט איר
מיר אַזוי שנעל נישט געגעבן אייער הסכמה."
„זיי זעצן זיך בײדע אויף אַ גרויסן שטיין, שמועסן און
לאַכן.

„מו הא! מו הא! מו הא!

„אַך, יאָ! מיר דאַרפן דאַנקען דעם אַלטן געלן אָקס, ווייל ער האָט מיך געלערנט וואָס איך האָב צו טאָן," האָט געזאָגט דער פאַסטוך, אָנווייזנדיק אויף זיין אַלטן פריינט.

„זיי שטעלן זיך ביידע אויף אויפ געאָרעמט, גייען זיי ביידע אַוועק צום אַלטן געלן אָקס.

„די שפינערין זעצט זיך אַרויף אויפן אָקס, וועלכן דער פאַסטוך האַלט פאַרן רויקן.

„אוּן ער פירט אַוועק זיין כּלה צו זיך, דורכן זעלבן וועג פונוואַנען ער איז געקומען.

„דערוַאָזיקער וועג האָט געענדערט זיין אויסזען.

„די בלומען לאַכן אוּן די גראָזן לאַכן אויך אויפן ווינט. זיי שאָקלען זיך אוּן טאַנצן. ס׳דאַכט זיך, אַז אַלץ באַגריסט זיי.

„דער אָקסן-פאַסטוך איז גליקלעך

„ער איז גליקלעך, וואָס ער האָט ליבע, אַ פרישע בלום, שיינקייט, פאַרשטאַנד, צערטלעכקייט, אַ פרוי נישט צו פאַרגלייכן.

„מיט איר לעבט ער.

„מיט איר ווילט ער זיך.

„מיט איר זינגט ער.

„מיט איר שפילט ער אויף דער פלייטע.

„מיט איר טאַנצט ער.

„מיט איר שווימט ער.

„מיט איר לעבט ער.

„מיט איר איז דער אָניק-חודיש ן אייביקייט, אין דעמ-דאָזיקן לאַנד פון ליבע.

„דער אָקסן-פאַסטוך גיט זיך שוין מער נישט אָפּ מיטן אָקס, אוּן די שפינערין האָט שוין לאַנג אַוועקגעוואָרפן איר מלאכה.

„אַמאָל האָבן זיי געאַרבעט. די שפינערין האָט פון אירע טרערן געשפונען אַ קלייד פאַר גאָט.

„היינט גענישן זיי בלויז פונם לעבן.

„אָט ווערט דער אַלטער געלער אָקס קראַנק.

„אייגמאָל קומט דער פּאַסטוך אַריין אין שטאָל. דער אָקס לייגט. מוּ האָ! מוּ האָ!

„ער סאַפּעט.

„וועָן ער דערזעט דעם פּאַסטוך, הייבט זיך דער אָקס אויף אוּן זאָגט צו אים מיט טרערן אין די אויגן:

„„מיר וועלן זיך אינגיכן שיידן, אָבער מיר דאַכט זיך, אַז איר, מאַן אוּן ווייב, וועט זיך אויך גאָר בקרוב צעשיידן.“

„וואָס, וועָן? ווי פּאָלן דיר אין אַזעלכע געדאַנקען?“ פרעגט זיך ביי אים דער פּאַסטוך אַ פּאַרווונדערטער.

„גאָט איז אין כעס, וויי! איר פּאַרנאַכלעסיקט אייער אַרבעט, זינט איר האָט חתונה געהאַט. ער באַפּעלט דער שפּיגערין, זי זאָל זיך צוריקקערן אין איר געטלעכן פּאַלאַץ. איך האָב מורא, אַז אין עטלעכע טעג ברוּם וועט זי שוין דאָ נישט זיין. אוּן איצט קומט אַ סוף צוּ מיין לעבן. מאָרגן וועל איך יוערן אומשטערבלעך אוּן איך וועל אַוועקגיין“.

„דער אָקסן-פּאַסטוך פּאָלט אַ בלאַסער אוּן רופט אויס:

„„לייִדער! אָבער וואָס קען איך איצט טאָן? איז שוין באמת אַ סוף?

„„ניין, ניין, זייט נישט אַזוי פּאַרדאגהט! איך וועל געפינען אַן עצה“. דער אַלטער אָקס טרייסט אויף אַזאַ מין אופן זיין יונגען באַלעבאָס.

„„דער פּאַסטוך באַקומט מוט אוּן טוט האָסטיק אַ פרעג:

„„וואָסער עצה? זאָג מיר שנעל, כ׳בעט דיך“!

„„מאָרגן, אויב איך וועל שטאַרבן, זאָלט איר נעמען מיין פעל אוּן זי פּאַרבאַהאַלטן. אויב די שפּינערין וועט אייך אין אַ העלן טאָג פּאַרלאָזן, זאָלט איר אָנטאָן מיין פעל אוּן זי נאָכגיין. זי וועט פּוּן אייך נישט קענען אַנטלויפן, איר וועט זי אומעטום כאַפּן.

„„נאָכדעם ווי ער האָט געגעבן דידאָזיקע עצה, לייגט ער זיך ווידער אַוועק אוּן כאָרכלט.

אַ בלאַסער גייט דער אָקסן-פּאַסטוך אַרויס פּוּן שטאָל. ער גייט אַריין אין חדר פּוּן זיין געליבטער מרוי.

„זי זיצט אויסן זוים פון אַ בעט, ערנסט פאַרטראַכט.

„דער פּאַסטוך נעמט זי אַרום, לייגט אַוועק זיין קאָפּ אויף איר ברוסט און ווייניט.

„שטאַרק איבערראַשט, פרעגט אים זיין ווייב:

„אָך, וואָס איז מיט דיר?

„ער ווייניט נאָך שטאַרקער.

„ער האַלט אין איין קרעכצן.

„ס׳גיסן זיך טייכן טרערן.

„ ער פאַרנעצט איר דאָס גאַנצע קלייד.

„אָבער זאָג, וואָס מיט דיר איז?״ פרעגט זי אים ווידער.

„מיט איר נאָזטיכל ווישט זי אָפּ זייגע טרערן.

„נישט אויפהערנדיק ווייניען, חזרט ער:

„איך וויל בעסער שטאַרבן, איידער דיך פאַרלירן. איך וועל נישט קענען לעבן אָן דיר.״

„די שפּינערין פאַרשטייט. זי וויל אים טרייסטן מיט גוטע רייד:

„איך וועל דיך קיינמאָל נישט פאַרלאָזן. נייַן, קיינמאָל נישט! באַרויק זיך! זיי רויק!

„בּיי דידאָזיקע ווערטער האָט זי זיך אויף פאַנאַנדערגעווייניט.

„אויפצומאָרגנס איז דער אָלטער געלעך אָקס געשטאָרבן.

„דער אָקסן-פּאַסטוך איז שטאַרק פאַרטרויערט. ער האָט געמיין אין פאַרבאַהאַלטן דאָס פון זיין אָלטן פריינט.

„אין פון יענער רגע אָן היט ער אָפּ, די שפּינערין זאָל נישט אַוועק.

„זי טרייסט אים כסדר.

„זי זאָגט אים, אַז גאָט איז איר פאָטער. און אויב גאָט וועט איר הייסן אים פאַרלאָזן, וועט זי אים נישט פאָלגן.

„דער פּאַסטוך האָט זיך אַביסל באַרויקט.

„איינמאָל איז ער אַוועק שפּאַצירן. קומענדיק צוריק האָט ער נישט באַמערקט די שפּינערין. ער איז צעטומלט. ער טוט אָן דאָס פעל פונם אָקס און גייט זוכן זיין פאַרשוווונדענע וויב. ווען ער איז אַרויס פון זיין צימער, זעט ער ווי די שפּינערין

לויפט אין דער ריכטונג צו מערב, האָנט ביי האָנט מיט אַן אַלטער פרוי.

„ער יאָגט זיי נאָך.

„ס׳דאָכט זיך אים, אַז דאָס פּעל פּונם אָקס טראָגט אים, גלייך ווי ער וואָלט געהאַט פליגלען.

„ער דערנענטערט זיך.

„די אַלטע איז גאָטס ווייב. זי האָלט דער שפּינערינס האָנט אוּן שלעפּט זי.

„די שפּינערין ווישט זיך די אויגן.

„היי! שטייט. כ׳בעט אייך.....״ שרייט דער פּאָסטוך אוּן לויפט כסדר.

„אָבער ער קען שוין מער נישט לויפן.

„די גענטין טראָגט זיך פּאָרויס.

„זי שלעפּט די שפּינערין, וועלכע לויפט נאָך איר.

„זי קען אפילו נישט אויסדרייען דעם קאָפּ.

„א פּאָרצוויפלטער, שטרענגט אָן דער פּאָסטוך אַלע זיינע כוחות, כדי זיי צו דערריכן.

„ער דערנענטערט זיך.

„ער זעט, ווי די גענטין נעמט אַרויס א גאָלדענע שפּילקע אוּן צייכנט אָן א ליניע.

„הָא לאָ לאָ! הָא לאָ לאָ! הָא לאָ לאָ!

„א בליץ נאָך א שטאַרקן גערויש.

„דער פּאָסטוך ציטערט פּון שרעק.

„ער בלייבט שטיין.

„ער דערוועט סאָר זיך א טייך, א ריזיקן טייך.

„דאָס איז דער מילך-וועג, דער הימלישער טייך פּון די כינעזער.

„די שטראָמען רעווען!

„שרעקלעך רעווען זיי!

„מען זעט נישט מער די גענטין.

„די שפּינערין שטייט איינע אַליין אויפן צווייטן זייט פּונם גענטלעכן טייך. זי זאָגט:

„קער זיך אום צוריק, מיין קליינער! פריער אָדער שפּעטער, וועלן מיר זיך מוזן שיידן!...

„דער פּאַסטוך זעצט זיך אויף ווייניק.

„די שפּינערין רעדט ווייטער:

„„ווייַן נישט. וואַרט אויפן זיבעטן טאָג פון דער זיבעטער לבנה, וועלן מיר זיך וויידער זען.“

„די שפּינערין איז פאַרשוווּנדן געוואָרן. דער אָקסן-פּאַסטוך קומט אַהיים.

„די צייט לויפט שנעל.

„„אָט איז דער זיבעטער טאָג פון דער זיבעטער לבנה!

„דער פּאַסטוך הויבט זיך אויף אויף טוט זיך אָן.

„„ס'איז נאָך נישט טאָג גענוג.

„„ער טוט אָן זיין פעל און גייט אַוועק אויפן ברעג פונם הימלישן טייך.

„„ער איז פאַרטרויעט.

„„דער טייך איז בריי און די שטראָמען רעוועט.

„„קיין שום בריק, קיין שום שיפל.

„„ער ווייסט נישט, וויאַזוי ער וועט אַריבערגיין.

„„ער האָפּט.

„„זיין האָפענונג שטופט אים צו ביזן סאַמען ברעג.

„„ער זעט דאָרט בלויז שפּערלינגען.

„„איינע פון זיי פליען, אַנדערע טאַנצן אויפן ברעג.

„„זיי פישטשען.

„„וועו זיי דערזעען דעם אָקסן-פּאַסטוך אַ פּאַרצווייפלטן, זינגען זיי אין כאָר און פליען אינמיטן טייך.

„„דאָרט שטרעקן זיי אויס זייערע פליגעלעך און פּאַר-בינדן זיי איינער צום צוויטן אַזוי שמאָל, אַז זיי פּאָרמירן אַ גרויסן, בריטן בריק.

„„די שפּערלינגען מיט זייער געשריי מעלדן דעם פּאַסטוך, ער זאָל אַריבערגיין.

„„דער פּאַסטוך האָט נישט קיין דרייסטקייט.

„„די שפּערלינגען פישטשען שטאַרקער.

„זיי רעדן אים אין.

„ענדלעך שטעלט ער אַ טריט אויף דער בריק פון די שפּערלינגען.

„וועז ער קומט אָן אין סאַמע מיטן, בּאַרויקט ער זיך. ס׳איז נישטאָ קיין שום ספּנה.

„ער שפּרייזט גאַנץ רויק צום מזרח-ברעג. ער קומט אַהין אָן. די בריק איז צעשטערט די שפּערלינגען זענען אַוועק-געפלויגן.

„תּיכף דערזעט דער אָקסן-פּאַסטוך אַ וואַלד אוּן אַ שאָטן אונטער אַ בוים.

„ס׳דאַכט זיך אים, אַז ער דערקענט דעם שאָטן פון אַ פרוי.

„ער טראַכט זיך:

„ס׳איז געווּיס זי.

„ער לויפט אַהין.

„ער קומט צו.

„אָט איז די שפּינערין.

„דאָס ביסטו, מיין טייערע! אויף אַן אמת דו...

„דער אָקסן-פּאַסטוך נעמט זי אַרוּם.

„לייַדער, איך וואַרט אויף דיר דורות לאַנג, האָט געזאָגט די שפּינערין.

„אָט זענען זיי ווידער צוזאַמען.

„דאָס גליק, זאָגט דער אָקסן-פּאַסטוך, איז אין דער אַרבעט.״

„די פרייד, זאָגט די שפּינערין, קומט נאָך לייַדן.״

און סאַרענדיקנדיק, חזרט מיין מוטער:

„יאָ, מיינע קינדער, דאָס גליק איז אין דער אַרבעט אוּן פרייד קומט נאָך לייַדן.״

איינמאָל איז אין אונדזער שפּייכלער פאַרבליבן בלויז פּיר מאָס רייז. פאַר אונדזער געבּרויך האָבן מיר געדאַרפט צווישן קופלעס אַ טאָג.

אונדזער אַן אָרעמער שכן איז געקומען בעטן, מען זאָל אים געבן רייזן.

„טייערע ברידער און שוועסטער, שוין דריי טעג, ווי מיר עסן נישט", האָט ער צו אונדז געזאָגט.

„ס'איז געפֿעלן אַ שניי.

„מיין מוטער, נישט אָנפרעגנדיק זיך ביי דער באָבע, האָט אים אַוועקגעגעבן אַ העלפּט פון אונדזער רייזן.

„מיר קינדער, זענען מיר דערשטוינט געוואָרן און אַרויסגעלאָזט אַ געשריי:

„מאַמע! און די באָבע?... און מיר?..."

מיין מוטער, אַ בארויקמע, האָט אונדז דערציילט:

„אונטער כאַנס דינאַסטיע (24–206) איז געווען אַ מיניסטער מיטן נאָמען האַנג-לי-אוּ. ער האָט געשמט פאַר אַן אָרנטלעכן מענטש, הויפּטזעכלעך אין זין פון רחמנות צו מענטשן.

„ווען ער איז געווען יונג און אומבאַקאַנט, איז ער געווען זייער אָרעם.

„ער האָט געלעבט אַן עלנד לעבן, צוזאַמען מיט זיין צניעהדיקער ווייב.

„איינמאָל איז זיינער אַ שכן, מער געדריקט פון אים, געקומען בעטן רייז. שוין דריי טעג, ווי ער מיט זיין פאַמיליע האָבן נישט געגעסן.

„די פרוי האַנג איז געווען שטאַרק פאַריאושט.

„זי האָט זיך געוואַקלט, צי זי זאָל באַפרידיקן דעם ווונטש פונם שכן.

„זי האָט געזאָגט צו איר מאַן:

„לייַדער: ס'איז אונדז מער נישט פאַרבליבן ווי צוויי מאָס רייז. אונדזער בייטל איז פוכט. וואָס וועלן מיר מאָרגן טאָן?"

„האַנג האָט אָפגעענטפערט זיין ווייב:

„מיר וועלן דאַרפן ערשט איבערמאָרגן און זיי דאַרפן שוין היינט!"

„די האַנגס האָבן אַוועקגעגעבן דעם שכן אַ טייל פון זייער רייז.

„דער הונגער-טויט וואָרט נישט!
„זייער שכן וועט שטאַרבן אינם זעלבן טאָג, אויב ער וואָלט נישט באַקומען שפּייז,
„בעת די אַנגס וועט ערשט אויסקומען צו שטאַרבן איבערמאָרגן. האָרכט אויס די מיינע פֿראַזע פון דעמדאָזיקן חכם:
„איך וועל בעסער שטאַרבן מאָרגן צוזאַמען מיט אודנזערע עלנדע שכנים, איידער איינער אַליין בלייבן לעבן בײַ איבערמאָרגן".
„אָט איז דער אלף-בית פון דער מענטשהייט אין פון אחדות!
„אַזוי זאָלט איר זיך אויך נוהג זיין, מיינע קינדער", מאַרענדיקט מיין מוטער.

מיין מוטער האָט איינמאָל דערציילט אַ פּיינע געשיכטע וועגן דעם טויט פונם זיידן פאַנג-טסו, דעם אומשטערבלעכן זקן.
„אונטער טשעוס דינאַסטיע (247—1135) האָט געלעבט אַ זקן, מיטן נאָמען פאַנג-טסו. ער האָט געלעבט אין די צייטן פון קאָנפוציוס און אין זיין לעבן האָט ער געהאַט מער פון צוואַנציק וויבער.
„מיינע קינדער, איר וועט געוויס זאָגן, אַז ס'איז אוממעגלעך צו האָבן צוואַנציק וויבער פאַראַמאָל. דאָס זענען מסתם געווען קעפּס-וויבער.
„וויסקלעך, זיין ערשטע וויב האָט מיט אים געלעבט ביז ער איז אַלט געוואָרן אַכציק יאָר, נאָכדעם איז זי געשטאָרבן. ער האָט וויידער חתונה געהאַט. זיין צווייטע וויב איז געשטאָרבן און דערזעלבער עלטער וואָס די ערשטע. ער האָט נאָכאַמאָל חתונה געהאַט. די דריטע איז געשטאָרבן. ער האָט כסדר חתונה געהאַט, און זיי זענען געשטאָרבן... געשטאָרבן... געשטאָרבן...
„אָט אַזוי איז ער געווען אַ מאַן פון אַ צוואַנציק וויבער, אַלע געזעלעכע, יעדע האָט מיט אים געלעבט ביז ער איז געקומען אין אַ געוויסער עלטער.

„געווינען לעבט מען ביז זעכציק אָדער ביז זיבעציק יאָר. סאַרוואָס האָט דער זיידע פּאַנג-טסו דערלעבט ביז אַזאַ טיפער עלטער?

„ווייל זיין נאָמען איז נישט סאַרצייכנט געוואָרן אין די ספרים פּונם מלך יען-לאַאָן, אָדער דער גאָט פון לעבן און טויט.

„אָט דעריבער האָט ער צוּ אַכט הונדערט יאָר אויפדאָסניי חתונה געהאַט.

„אין פּאַלאַץ פּונם גאָט פון טויט האָט מען פון אים סאַרגעסן.

„אַלע זיינע ווייבער זענען געשטאָרבן, און ער האָט נאָך געלעבט און האָט זיך זייער גוט געהאַלטן.

„אויסגערעגט פון דערדאָזיקער אומגערעכטיקייט, האָבן זיינע ווייבער אַפּעלירט צום מלך יען-לאַאָן.

„זיי האָבן אים באַשולדיקט, אַז ער האָט מיסברויכט מיט זיינע פרויען.

„יעדע פון אונדז, – האָבן זיי געטענהט, – האָט געלעבט עטלעכע צענדליק יאָר. די עלטסטע האָט נישט דערצויגן ביז הונדערט, ווייל אייער מאַיעסטעט האָט אַרויפגעלייגט אויף אונדז אייער געטלעכן געזעץ, וואָס פאַרפּליכטעט אונדז צוּ קומען אַהער.

„פאַרוואָס לאָזט איר לעבן דעם זקן פּאַנג-טסו ביז דער עלטער פון אַכט הונדערט יאָר? זענען מיר דען נישט אַזעלכע מענטשן, ווי ער? הערשט דען אין אייער מלוכה אַזאַ אומגערעכטיקייט?

„מיר באַשולדיקן, אַלזאָ, דעם זקן פּאַנג-טסו אין פרויען-מיסברויכונג. מיר האָבן די העזה צוּ זאָגן, אַז אייער מאַיעסטעט איז דערין פאַראינטערעסירט.“

„אויסהאָרכנדיק זיי, איז דער מלך יען-לאַאָן דערשטוינט געוואָרן און גלייכצייטיק אויפגערעגט.

„וואָס זאָגט איר? אַ מענטש פון אַכט הונדערט יאָר און אַ מאַן פון צוואַנציק ווייבער?

„ביי דידאָזיקע וועלטער עפנט ער אויף און קאָנטראָלירט די ספרים פון געבורט און טויט.

„ער זוכט אוֹן זוכט דעם נאָמען פונם דאָזיקן זקן.
„ער גענפינט אים נישט.
„ס׳איז אַן אויסטערלישע מעשה, טראַכט ער.
„אַן אויפנערעגטער, פרעגט ער די פרויען:
„וווּ ווינט ער, דער זקן פֿאַנג-טסו, אייער באַשוּל-דיקטער? פֿאַרוואָס איז זיין נאָמען נישט דערמאָנט אינם היי-ליקן ספר?״
„ער ווינט אויפן ברעג פון אַקלײַן טייכל, אויף ווצלכן ס׳איז איבערגעצויגן אַ בריק.
„טאָג-טעגלעך גייט ער איבערן דאָזיקן בריק.״
„אויסהאָרכנדיק די דאָזיקע אָנקלאָגע פֿאַרשטייט יען-לאַאָן, אַז ער האָט פֿאַרגעסן אַריינצוטראָגן אינם הייליקן ספר פון טויט דעם נאָמען פונם דאָזיקן אַכטהונדערט-יעריקן זקן, דעם מאַן פון צוואַנציק ווייבער.
„דער מלך יען-לאַאָן גיט אַרויס אַ באַפֿעל? עטלעכע טויט-זשאַנדאַרמען, זיי זאָלן אַרעסטירן די נשמה פונם אַלטן זיידע.
„דידאָזיקע טויט-זשאַנדאַרמען קומען תיכף אָן אויפן בריק. זיי באַגעגענען דאָרט אַ סך מענטשן, אָבער זיי ווייסן נישט, צי דער זקן איז צווישן זיי.
„דעמאָלט פרעגן זיי יעדן איינעם, וואָס זיי באַגעגענען: „קענט איר דעם זיידן פֿאַנג-טסו״?
„ניין, ניין, ניין״, ענטפערן די סאַרבייגייער.
„עטלעכע טעג האָבן זיי זיך אַרומגעדרייט און האָבן דעם זקן נישט געפונען. זיי האָבן זיך צוריקגעקערט אינם געטלעכן פאַלאַץ און איבערגעגעבן די רעזולטאַטן פון זייער נסיעה.
„נאָט איז אין כעס. אייניער פון די יועצים רופט צו אַ זשאַנדאַרם, ער שושקעט אים עפּעס אַריין אין אויער.
„דער זשאַנדאַרם מיט עטלעכע זיינע חברים לאָזן זיך אַוועק, כדי אויפצוזוכן דעם זקן פֿאַנג-טסו.
„איינמאָל איז דער זקן פֿאַנג-טסו אַדורכנעגאַנגען איבער דער בריק.
„ער האָט זיך געשדכנט צו זיין ניינאונצוואַנציקסטער ווייב.

„ער זעט, ווי עטלעכע קינדער האַלטן אַ שטיקל קויל אין די הענט.

„זיי ווילן אויסוואַשן דעם קויל אין טייך.

„דער אַלטער זיידע האָט אויף זיי קיין אַכט נישט גע־לייגט. ער טראַכט וועגן זיין נייעם שידוך.

„אַזוי זענען אַדורך עטלעכע טעג.

„דער זיידע האָט חתונה געהאַט מיט אַ יונג מיידל פון צוואַנציק יאָר.

„קיינער האָט נישט געווּסט דעם זיידנס יאָרן.

„דאָס נייע פּאָר גייען ווידער פאַרבייַ די בריק.

„די קינדער זענען כסדר דאָרט. זיי האַלטן אין איין זוּאַשן דעם קויל.

„אַ פאַרווונדעטער, פרעגט זיי דער זיידע:

„קינדער, וואָס טוט איר דאָרט אין טייך"?

„מיר וואַשן אַ שטיק קויל, זאָגן זיי אַלע אין איין קול, מיר ווילן אים ווייס מאַכן.

„קידער, ס׳איז אַ נאַרישקייט! קויל קען קיינמאָל נישט ווייס ווערן. איך, דער זיידע פּאַנג־טסו, אַ זקן פון אַכט הונדערט יאָר, האָט קיינמאָל נישט אָנגעזען קיין ווייסע קויל".

„דערהערט פון אַזאַ מין עלטער, איז זיין יונגע וויבּ אַרייַנגעפאַלן אין וואַסער און געשטאָרבן.

„דידאָזיקע קינדער זענען געווען די פאַרשטעלטע זשאַנ־דאַרמען. דערהערנדיק דעם זיידנס אויסרוף, האָבן זיי תּיכף אַרעסטירט זיין נשמה.

„זיי קומען אין פּאַלאַץ פון גאָט פון טויט מיט אַ פּאָר נשמות: איין נשמה אַכט דורות אַלט, די צווייטע יונג פון צוואַנציק פרילינגן.

„דער זיידע פּאַנג־טסו איז טויט.

מיין מוטער האָט פאַרענדיקט:

„יעדער דור האָט זיינע נאַרישקייטן.

„און אַ גאָט קען אויך פאַרגעסן.

„אַלץ האָט אַ סוף.

„דער זיידע פֿאַנג-טסו איז נישט געגומען געווָאָרן אומ-
געריכטערהייט.

„פֿאָרזיכטיקייט איז אַ נשמה, וואָס בלאָנקעט פֿאַרן טויט.

„אין דער אומגעריכטער רגע לאָזט מען אַרויס אַ געשריי
פון אמת.

„מיר זענען איינמאָל אינאָוונט געזעסן אין באַמבוס-וועלדל,
וועמענס וואָרצלען זענען דויערהאַפט אוּן פעסט אין רויט אוּן
אין דער צייט. די איינצלנע אוּן די געצווייגטע צווייגן האָבן
זיך געשאָקלט אויפןווינט, ווי שוועסטער אוּן פריינט, אוּן די
קלייַנע שפּראָצן זענען כסדר אַרויס פון דער ערד, ווי קינדער.
שטאַרק באַאיינפלוסט, האָט מיין מאַמע אונדז דערציילט אַ גע-
שיכטע וועגן דעם אומבאַוווסטזיניקן הער.

„דער אומבאַוווסטזיניקער הער האָט אַמאָל געווויינט אין
אַ הויז, וואָס ער האָט באַקומען בירושה פון זיינע עלטערן.

„דאָס הויז פונם אומבאַוווסטזיניקן הער איז געשטאַנען
קעגן אַ הויכן בארג, וועלכער האָט פֿאַרשטעלט די שיינע וואַ-
רעמע זון.

„אין הויז איז תמיד געשטאַנען אַ קעלט!

„ס׳איז געווען צוויי עצות, וויאַזוי צו געווינען די זון —
דעם עלעמענט פון לעבן:

„די ערשטע עצה: אַרויספֿאָרן אויף אַן אַנדער ווינטגנג.

„דעם אומבאַוווסטזיניקן הער איז אַזאַ מין פּראָיעקט נישט
געפעלן געווָאָרן.

„וויל אַס גוטער כינעזער האָט ער פֿאַר קיין שום
פרייז נישט געוואָלט פֿאַרלאָזן דאָס הויז פון זיינע אבות, — דעם
וואָרצל פון זיין אָפשטאַם-בוים.

„פֿאַרלאָזן דאָס הויז פון זיינע אבות, איז ביי אים גע-
וועו פֿאַרעכנט פֿאַר אַ פֿאַרברעכן קעגן עלטערן-כבוד, וואָס די
חכמים האָבן באַפעלן.

„די צווייטע עצה איז געווען אַ גאַנץ פשוטע: משלת

זיין דעם בּאַרג אין ים אַריין, אַז די צוקונפטיקע זון זאָל קע־
נען וואַרעמען דאָס הויז פון זיינע אבות.

„ער האָט זיך אָנגעכאַפּט בייַם צווייטן בּאַשלוס.

„,דער הער אומבאַוווסטזיניקער האָט געהאַט אַ וויב,
פינף זין, פינף שניר, צוואַנציק אייניקלעך.

„,ער האָט זיך געזומען צו דער אַרבעט.

„,יעדער איינער מיט אַ „,טוק", (צוויי צעבערס אויף אַ
שטאַנג) אויף דער פלייצע, אַרבעט פון אינדערפרי ביז בייַנאַכט.
מען טראָגט אַוועק דעם בּאַרג שטיקלעכווייז.

„,איינמאָל איז לעבן בּאַרג פאַרבייגעגאַנגען אַן אַלטער
פריינט פונם אומבאַוווסטזיניקן, מיטן נאָמען אַלטער אינטעלי־
גענט, וועלכער האָט געווינט אין אַ זוניקע הויז, בייַם ברעג
פונם בלויען טייך.

„,ער האָט זיך געוונדערט צו זיין פריינט מיט אַ שמייכל:

„,מיין אַלטער ברודער, דו ביסט נישט בלויז דער הער
אומבאַוווסטזיניקער, נאָר אויך דער הער שוטה.

„,דו ווייסט, אַז אונדזער לעבן איז קורץ, און דו ביסט
שוין אַלט. די נאַטור איז אַלמעכטיק. ווייל זי איז אייביק. די
אָרעמע מענטשהייט קען גאָרנישט אויפטאָן קענען איר.

„,דער נצחון איבער דער נאַטור איז אַ געוואַלדיקע אוי־
טאָפּיע.

„,די אינדוסן, די חכמים, וועמענס הויכע פילאָזאָפּיע מיר
באַוווּנדערן אַזוי שטאַרק, האָבן עס גאַנץ גוט פאַרשטאַנען און
האָבן אַנטוויקלט די תורה פון נישט קעגנשטעלן זיך.

„,וואַרף אַוועק דיין אַרבעט אויף דעמדאָזיקן פּרעכטיקן
באַרג, וועלכער איז דעם אויבערשטנס אַרבעט און איז די אייי־
ביקייט אַליין.

„,ס׳איז נאָך נישט שפּעט, מיין טייערער אומבאַוווסטזי־
ניקער, זאָלסט באַגרייפן אונדזער אומפּציקייט און אייטלקייט,—
די אייגנשאַפט פון אַלע סאַרבייגייענדיקע זאַכן.

„,אויסהאָרכנדיק די ערנסטע פילאָזאָפישע עצה פון זיין

אַלטן פריינט, האָט דער אומוויסנדיקער הער אַ שמייכל גע-
טאָן און גאָנץ פֿשוט אים אָפּגעענטפערט:
„מיין טייערער אַלטער אינטעליגענטער ברודער, אַלטער
חכם, דו ביסט גערעכט און נישט גערעכט.
„דו קענסט די נאַטור, אָבער דו קענסט נישט דאָס לעבן
פונם מענטשן.
„דאָס לעבן איז קורץ, וועו מען האָט אין זינען איין
דור, אָדער איין יחיד.
„דאָס לעבן אָבער איז לאַנג און אייביק, וועו מען האָט
אין זינען דורות אויף דורות, יחידים אויף יחידים, אין רוים
און אין דער צייט.
„דאָס לעבן פון דורות און די עקויסטענץ פון מאַסן
יחידים, זענען זיי דען צייטוויליק, ווי דו זאָגסט?
„זיי וויסן, קלוגער פריינט, אַז די לעבעדיקע אייביקייט
איז שטאַרקער פון דער טויטער אייביקייט!
„דו זאָגסט, אַז דיין יינגערער אומוויסנדיקער ברו-
דער איז אַן אַלטער שוטה.
„איך וועל זיך אינגיכן אָפּטראָגן.
„אָבער איך וועל נישט אָפּשטאַרבן.
„ווייל מיינע פינף זין און מיינע פינף שניר וועלן פאָרט-
זעצן מיין אָנגעהייבענע אַרבעט.
„און מיינע אייניקלעך וועלן פאָרטזעצן.
„און מיינע אור-אייניקלעך וועלן פאָרטזעצן.
„בייַ היינטיקן טאָג זענען מיר צווייאונדרייסיק, מאָרגן
וועלן מיר זיין הונדערט, טויזנט, צען טויזנט, הונדערט טויזנט.
„אויב אונדזערע שכנים און אונדזערע פריינט וועלן
אונדז העלפן, ווי מיר העלפן זיי, וועלן מיר זיין מיליאָנען,
מיליאַרדן.
„אַז מיליאָנען און מיליאַרדן נפשות וועלן אַראָפּנעמען
פון באַרג, יעדער איינער אַ שטיקל, צען שטיקלעך, הונדערט
שטיקלעך, טויזנט שטיקלעך, איז עס דען אַן אוממעגלעכע זאַך,
מיין טייערער קלוגער פריינט.

„זיי וויסן, אַז דער בּאַרג וועט נידעריקער ווערן אוּן מיר וועלן אַלץ וואַקסן אין צאָל.

„אוּנדזערע אבות, אַ דאַנק דער לעבעדיקער אייביקייט וואָס באַזיצט אין זיך די מענטשהייט, האָבן באַזיגט בלאָטעס, בּערג, פעלזן אוּן וויסטע אינדזלען. זיי האָבן אַריינגעגעבן אַ נשמה דער ערד, אוּן איצט גיט זי פינף שניטן אַ יאָר. אוּן מיר האָבן היינט באַזיגט דעם ים, די לופט, די אוּנטער-ערד, די טראָפישע געגנטן אוּן די פאָלן.

„מיט אוּנדזער מספר, מיט אוּנדזער אייניקייט אוּן אחדות, וועלן מיר דען מאָרגן נישט קענען באַזיגן די מדבריות, די הויכע בּערג, די ווייטע ימים, די ערד-טיפענישן, די אומבאַקאַנטע אַטמאָספערן אוּן פאַרשידענע אַנדערע שטחים, וואָס דער מענטש האָט ביז איצט נישט פאַרנומען?

„דערלויבּ דיין אומוויסנדיקן ברודער, דעם שוטה, דיר דערציילן אַ טרוים. מאָרגן וועט דער מענטש אויף ימים אויסבויען גאַנצע שטאָקן פון האָלץ אוּן פון אייזן; אינדערלופטן וועט ער אויסבויען שטאָקן פון האָלץ אוּן פון אייזן; ער וועט אויסבויען שטאָקן פון האָלץ אוּן פון אייזן אין די ערד-טיפענישן. אַלץ וועט זיך באַוועגן.

„די מענטשהייט גייט פאָרויס דעמאָלט, ווען זי פירט אַ קאָמף מיט דער מאַטעריע. זי בלייבט שטיין ווען זי ווערט צעריסן אויף צוויי טיילן, אויף פיר, אויף אַכט, אויף זעכצן אוּן אויף אומענדלעכקייט.

„זי ווערט דעגענערירט, ווען זי קעמפט נישט מער קעגן דער נאַטור, אוּן ווען די מענטשן קעמפן בלויז צווישן זיך.

„דער מענטש מוז זיין מענטשלעך אין אַלע הינזיכטן.

„ער דאַרף וויסן, אַז ער אַליין איז אַ גאָט, אַ לעבעדיקער גאָט.

„ער איז אַלמעכטיק.

„ער קען פאַרטיליקן די אוממעגלעכקייט.

„ער קען אָפרוימען אַ בּאַרג אוּן ענדערן זאַכן.

„ער קען אַראָפשלאָגן די קעלט אוּן באַזיגן די זון.

„ער קען באַוועגן די אומבאַוועגלעכקייט, פעסט מאַכן
ווייכע זאַכן.

„ער קען פאַרשענערן די העסלעכקייט, מאַכן קליגער די נא-
רישקייט און באַקעמפן די אומוויסנקייט.

„ער קען, ענדלעך, אידעאַליזירן די וירקלעכקייט. רעא-
ליזירן דעם אידעאַל, מאַטעריאַליזירן דעם גייסט און ספיריטו-
אַליזירן די מאַטעריע.

„דו וועסט מיר זאָגן, אַז איך בין אַן אומבאַוווסטזיניקער,
אַ בהמה, אַ שוטה, אַן אומוויסנדער.

„ דערמאָן זיך ווען כינעזישן שפריכוואָרט, וואָס זאָגט:
„צווישן טויזנט געדאַנקען פון חכמים, געפינט זיך אָפט
אַ טעות.

„צווישן טויזנט געדאַנקען פון שוטים, געפינט זיך אָפט-
מאָל אַן אמת".

„איך גלויב אין דער רעליגיע פון דער מענטשהייט. איך
בין אַ כינעזער און איך בין דער קולט פון די אבות".

בעת מיין מוטער האָט פאַרענדיקט דידאָזיקע מעשה,
האָבן די באַמבוסן נישט אויפגעהערט צו וואַקסן און צו שאָק-
לען מיט זייערע קעפ.

אַ באַמבוס איז אַ יחיד אַ דאַנק זיינע צווייגן און קאָלעק-
טיוו אַ דאַנק זיינע וואָרצלען.

איז אַ באַמבוס אַ יחיד אָדער אַ קאָלעקטיוו?

קאַפּיטל דרייצן

דאָס, וואָס מיין מוטער האָט אונדז אָפט דערציילט.

דער טויט... וואָס איך קען... איז אַ זיסע באַפרייונג פאַר בפשות, וועלכע זענען אַ לאַנגע צייט פאַרזונקען אין עלנד און לייַדן.

וויין פאַרשיכורט אונדז אויף אַ רגע, און דער טויט פאַרשיכורט אונדז אויף אייביק.

מען שטאַרבט, פונקט ווי מען טרינקט.

ס׳איז אנגענעמער צו שטאַרבן ווי צו לעבן.

איך האָב געזען אַרום זיך אַ סך טויטע.

דער טויט איז סימפּאַטיש.

איך קען דעם טויט, ווי איך קען זיך אַליין.

ווען מען קען איבערטרעטן די שוועל פונם טויט, דאָס הייסט ווען מען קען אָנקוקן דעם טויט מיט אַ רויק פריינטלעך אויג, איז מען נישט קיין פשוט וועזן. אַ שוטה איז דעמאָלט— אַ חכם, אַן אומגעפּיידעטע פרוי איז — אַ פרוי אַ שרייבער.

די זשעני ווערט געבוירן.

אָבער צייטנווייז איז דער טויט נישט קיין קרבן און זעלבסטמאָרד איז אַ געמיינקייט.

מען דאַרף קענען אַנטלויפן פון טויט און לעבן און לייַדן, וועו מען דאַרף עס.

שטאַרבט, וועז איר דאַרפט שטאַרבן!
לעבט, וועז איר דאַרפט לעבן!
דערווייל לעב איך, וויי איך דאַרף לעבן.
וויי איך וויי, איך דאַרף אוּן קען איך דינען, אייך מיינע טייערע פרילינג-נשמות, אייך פאַרשטייער פון דער מאַרגנ-דיקער מענטשהייט.
איך באַדין די מענטשהייט, וועז איך באַדין אייך, מיינע קינדער, מיינע קליינע אבות!
דאָס לעבן איז פאַר מיר אַ גיהנום אָן אַ טוף.
דאָס לעבן איז אַ לאַנגזאַמער אוּן כסדרדיקער טויט, אַ פילפאַכיקער טויט.
איך האָב ליב זיך מקריב צו זיין.
איך פאַלג די באָבע אוּן גיב אייך פרייהייט.
איך לעב בלויז פאַר אייך.
איך בין אייערע, פאַר אייך, מיט אייך.
איר זענט מיין נחמה, איר זענט מיינע בלומען, איר זענט מיינע זומער-פייגעלעך, איר זענט מיין גאָרטן פונם פרילינג גן-עדן!
איך באַגיס אייך מיט מיינע טרערן אוּן מיט מיין בלוט. איך שפייז אייך מיט מיינע עקסטראַקטן אוּן זאַפטן, איר וואַקסט אַ דאַנק מיינע דאגות אוּן מיינע זאָרגן.
איך וועל אוּנטערגיין מיט אייך.
איך וועל זיך מקריב זיין פאַר אייך.
נישט בלויז איך, אייער מאַמע, נאָך אויך אייער טאַטע-שטומע שוועסטער. זי לעבט אויך פאַר אייך.
אייער פאָטער איז טויט, איר לעבט פאַר אים.
איר זענט די ביינער פון זיינע ביינער, דאָס לייב פון זיין לייב, דאָס בלוט פון זיין בלוט אוּן די נשמה פון זיין נשמה.
אויב ער איז די קנאַספּע, זענט איר די בלום.
אויב ער איז די קריזאַלידע זענט איר די שמעטערלינגן.
איך האָב שטאַרק מורא, ס'זאָל אַמאָל פון אייך נישט ווערן קיין מענטשן אוּן אַלע מיינע קרבנות זאָלן נישט גיין לאיבוד.

איך האָב מורא, איך זאָל נישט פאַרפעלן מיין מוטערלעכן חוב אויף אויף אַזאַ אופן נישט ווערט זיין אייער פאָטער.

אויב איר נויטיקט זיך אין מיר, נעמט מיך אינגאַנצן.

אויב צו פאַרשטאָפן אַ לאָך אין אַ דאַמבע, כדי צו פאַר מיידן אַ פאַרפלייצונג, נויטיקט איר זיך אין אַ מענטשלעכן קערפער, הייס איך אייך איר זאָלט מיך אַהין אַרייננוואַרפן.

ווייל פֿל-זמן איר זענט דאָ, וועל איך אויך זיין.

אוּן אַז איר וועט לעבן, וועל איך אויך לעבן.

פאַרשעמט נישט אייער פאָטער אוּן אייער משפּחה.

זייט מענטשן פוּן דער מענטשהייט.

טראַכט אוּן דענקט.

טוט ווָאס איר ווילט.

שאַפֿט זיך אַ מיינונג איבערן מהות פוּן זאַכן.

גיט זיך אָפּ אַ חשבון, ווּ איר געפינט זיך, אייַדער איר שאַפט די מיינונג.

רוּים אוּן צייט.

איר זאָלט שטענדיק אַרבעטן.

איך אַליין בין גאָרנישט, איך בין אַ שוואַך וועזן.

מיר אַלע צוזאַמען זענען עמיץ אָדער עפּעס.

ווייסט, מיינע קינדער, אַז אויפריכטיקייט איז דער פונדאַמענט-שטיין פוּן לעבן אוּן שלום.

מען דאַרף קיינמאָל נישט זאָגן קיין ליגנס.

דער שקר איז אַן ערגערער פאַרברעכן, ווי נישט האָבן עלטערן.

אויפריכטיקייט קען באַווּיזן די גאַנצע נאַטור.

אויפריכטיקייט איז דער שליסל פוּן גן-עדן.

די כּסדרדיקע הסכּמות פוּן טויזנטער חניפהניקעס האָבן נישט אַזאַ ווערט, ווי דער פּלוצלינגער סאָרווורף פוּן איין גוטן מענטשן.

האָט ליב די אויפריכטיקייט.

האַלט אייער צוזאָג.

איר וועט מיך נישט וועלט זיין, אויב איר וועט חרטה
האָבן אויף אייערע רייד און נישט האַלטן קיין צוזאָג.
ווי צום שנעלסטן זאָלט איר דערפילן אייער צוזאָג.
דערמאָנט זיך וועגן דעם גרויסן קי-פּוּ, וועלכער האָט
פּאַר טויזנט גאָלדענע רענדלעך נישט געבראָכן דעם צוזאָג.
וויל אַ צוזאָג איז ביי אים געווען פּאַרעכנט פּאַר אַן
ערנסטע זאַך.
דער לעצטער אין דער גענעלשאַפט איז דער, וואָס האַלט
נישט זיין וואָרט.
דחקות אין עלנד זענען בערג אין לעבן, זיי האָבן אַ סך
נישט דורכגענגליכע שפּיצן.
דער מענש באַהערשט זיי.
באַזיגט מיינע קינדער די אומענדלעכע טרעפּ פּונם לעבן.
איך וועל תּמיד נישט זיין מיט אייך.
זייט אומאָפּהענגיק, זייט שטאַרק און גוט!
מען דאַרף נישט דערלאָזן, אַז קינדער זאָלן ליידן.
אָבער אונדזער וועלט איז נישט קיין וועלט.
מען דאַרף זי צעשטערן און איבערמאַכן.
וויל דאָס קינד ליידט.
ווען איך בין מיט אייך, לייד איך צוליב אייך.
ווען איך זענט וויט פּון מיר, לייד איך אינדערשטיל.
קוקט מיט דרך-ארץ אויף פרויען, נישט וויכטיק צו וועל-
כער קאַטעגאָריע זיי באַלאַנגען. האָט מיטלייד מיט זיי, וויל
זיי זענען קרבנות פּון דער טראַדיציע און קעפּס-וויבער פּון
אייער סאָציאַלער דערציונג.
נישט איך אַליין בין אייער מאַמע, אַלע פרויען זענען
עס. וויל יעדע איינע באַזיצט דעם געטלעכן עלעמענט: מו-
טערלעכקייט.
האָט קיינמאָל נישט פיינט קיין אומוויסנדע פרוי. טוט אַ
טראַכט וועגן אייער מוטער. זי איז אויך פּון דידאַזיקע.
אויב פרויען זענען עגאָיסטקעס, איז עס דערפאַר, וויל
די מענער האָבן זיי געמאַכט פּאַר אַזעלכע.

אינדעראמתן זענען די מענער גרעסערע ענגאיסטן פון די פרויען.

איך האָב תמיד דרך-ארץ פאַר אייער באָבע, ווייל פאָר מיר איז די באָבע אומשולדיק אוך זי איז בלויז אַ קרבן פון דער שלעכט-געבויטער געזעלשאַפט.

האָט מיטלייד מיט אייער מוטער, ווייל זי האָט קיינמאָל נישט געהאַט די גלעזענהייט זיך צו לערנען. זייט איר מוחל, אויב זי זאָגט אייך אַמאָל אומווישנדיקע ווערטער.

איך בין נישט קיין געבילדעטע, אָבער איך ווייס וואָס הייסט ליידן אוך איך קען דעם טויט.

איך בין אַ מיטגליד פון אַ ליידנדיקער משפחה.

איך האָב נישט קיין מוטער. ליידן — זענען מיין מוטער.

איך האָב נישט קיין בילדונג. ליידן — זענען מיין בילדונג.

איך האָב נישט קיין מאַן. ליידן — זענען מיין מאַן.

איך האָב נישט קיין קאָפּ. ליידן — זענען מיין קאָפּ.

איך האָב נישט קיין אויגן. ליידן — זענען מיינע אויגן.

איך האָב נישט קיין נשמה. ליידן — זענען מיין נשמה.

איך האָב נישט קיין גוף. ליידן — זענען מיין גוף.

איך האָב נישט קיין הענט. ליידן — זענען מיינע הענט.

איך האָב נישט קיין פיס. ליידן — זענען ליידער מיינע פיס! צעקאַלעטשעט אין לאָטאָט-בלומען.

דער מאַן איז געקומען, כדי צו גענישן, די פרוי — צו ליידן.

אין די סודותפולע פאַלאַצן אויפן אָריענט, וויפל ליידנדיק קערפער ליגן דאָרט זינט דורות אָנגעלייגט.

דאָס לעבן פון קעפס-וויבער ביי הערשער איז אָפט זייער שרעקלעך!

די פרויען האָבן נישט קיין טאָג. ליידן זענען זייער טאָג.

פרויען האָבן נישט קיין נאַכט. ליידן זענען זייער נאַכט.

געבענטשט זאָלן זיין די ליידנדיקע!

געווייגט צו ליידן, בוק איך זיך פאַר זיי אוך איך האָף,

אַז מיינע קינדער אוּן מיינע קינדס־קינדער וועלן אָפהאַלטן אי־בער זיי אַן אנטגילטיקן נצחון.

אין דעמדאָזיקן צוקונפטיקן נצחון וועט אַנטשטיין די האָפענונג פון אייער טויב־שטומער שוועסטער; די האָפענונג פון אייער מוטער, אַ ליידנדיקע אלמנה אוּן אַן אומגעבילדעטע פרוי; די האָפענונג פון אָפגעוויסטע ביינער אוּן פון בלאָנ־קענדיקע ריחות, פון אַלע פרויען אוּן פון אַלע נפשות, פאַר־זונקען אין טיפער עלנד.

אַלוֹאָ, איך זאָג צו אייך:
„גיט ריין די הונגעריקע,
„אוּן אייער האַרץ די ליידנדיקע".
אייער פאָטער איז טויט.
ער לעבט אין אייך.
שילעווי האָט אונדז געזאָגט:
„דער מענטש ווילּ
„די זאַכן מוזן"...

די נאַכט

נאָכן אויסברוך פון מיינע ליידן,
זע איך דעם מאָרגנשטערן אינם האַרץ פין טויט.
אין האַרצן פון אָרעמען מאַרגנשטערן:
אַ סטאַטוע!
צוּפוסנס פון דער סטאַטוע שרייען מיר אַלע פיר:
מיין מוטער.

ס ו ף

אינהאלט

זייט

הקדמה פון פאל וואלערי 7

פון מחבר 21

קאפיטל אייגס

דער טויט פון איר מאמען. — וי צוזי אירע פיס זענען געוואקסן קליין וי א פאר גאלדענע „לילי‌עס" 25

קאפיטל צווייי

די משפחה לי. — די צווייטע חתונה פון איר טאטן. — דער טויט פון איר באבע לי 32

קאפיטל דריי

מיין מאמעס יוגנט. — איר חתונה 36

קאפיטל פיר

מיין משפחה 40

קאפיטל פינף

מיין היימישע שטאט 50

קאפיטל זעקס

דאס געבורט פון מיין שוועסטער טשיא און פון מיין ברודער ליען.—דער טויט פון מיין מומע לי און פון מיין פעטער דזשו-לין . . . 54

קאפיטל זיבן

די כינעזיש-יאפאנישע מלחמה. — די רעפארמע. — דער טרייב-רויב און די הונדערט טעג. — מיין געבורט 60

קאַפּיטל אַכט

איך בין געבוירן געוואָרן ערב דעם כינעזישן נייַ־יאָר. — איך בין געבוירן געוואָרן אלס חתן פון מיין קוזינע. — דער טויט פון מיין קוזין יען־טשענג. — די מלחמה פון די בּאָקסערס 65

קאַפּיטל נייַן

מיין טאַטע פּאַרט אהעק קיין האַן־טשאָו. — מיין בּרודער וואַנדערט־גאַבּרט. — מיין טאַטנס טויט. — דער טויטן־טאַנץ 77

קאַפּיטל צען

מיין מוטער די בּאלעבּאָסטע פון שטוב, איז קראַנק 89

קאַפּיטל עלף

מצמאן אוצן אוו איר דאַרף 94

קאַפּיטל צוועלף

עסלעכע דערציילונגען פון דער אלטער כינע 99

קאַפּיטל דרייצן

דאָס, וואָס מיין מוטער האָט אינזוז אָפּט דערציילט 127

.G458

DATE DUE

JV.27-52		
SEP 15 '80.		
JUL 25 1986		

#2762 FILE.